

Forskningsutvalget for Nord universitet

Dato: 17.02.2023 09:00-12:00

Sted: Bodø

Eventuelle forfall meldes sekretæren på
e-post: tina.bringslimark@nord.no .
Varamedlemmer skal ikke møte uten særskilt innkalling.

Bodø, 10.02.2023

For leder i Forskningsutvalget for Nord universitet, Ketil Eiane

Tina Bringslimark
Seksjonssjef

Saksliste

Vedtaksaker

1/23 Forslag møteplan for Forskningsutvalget H23	3
2/23 OA-fondet - Behandling av søknader når tidligere forpliktelser ikke er oppfylt	5
3/23 Institusjonell rettighetspolitikk for åpen tilgjengeliggjøring	7
4/23 Research grants for internationalization of PhD candidates 2023	12
5/23 Forskningsdatagruppe/ressursgruppe forskningsdata	17

Orienteringssaker

1/23 OA-fondet: Presisering ang. redaktørskap for antologier i søknadssammenheng	22
2/23 Nytt system for forskningsdokumentasjon og vitenarkiv (Cris/NVA): Statusoppdatering februar 2023	24
3/23 Retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer ved Nord universitet	27
4/23 Tidsskriftavtaler og Helsebiblioteket - status februar 2023	92
5/23 Muntlige orienteringer/Innmeldte saker	95

Arkivsak-dok. 23/00162-2
Saksansvarlig Ketil Eiane
Saksbehandler Tina Bringslimark

FORSLAG MØTEPLAN FOR FORSKNINGSUTVALGET H23

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget vedtar møteplan for H23 med de endringer som fremkom i møtet

Saksfremstilling

Møter i Forskningsutvalget legges tre uker i forkant av Nord's styremøter. Basert på dette foreslås følgende møteplan for høst 2023:

- Fredag 6. oktober, kl. 09.00-12.00 (Styremøte 26. oktober)
- Fredag 10. november, kl. 09.00-12.00 (Styremøte 7. desember).

Merknad. Det bør vurderes om møtene i Forskningsutvalget bør forlenges fra tre til fire timer. Dette på grunn av at antall møter har blitt redusert fra syv til seks i året (samme antall som styremøter).

Allerede fastsatte møtetidspunkt:

- Fredag 17. februar, kl. 09.00-12.00 (Styremøte 10. mars)
- Fredag 31. mars, kl. 09.00-12.00 (Styremøte 3. mai)
- Mandag 22. mai, kl. 12.00-15.00 (Styremøte 14. juni)
- Mandag 28. august, kl. 12.00-15.00 (Styremøte 20. september)

Arkivsak-dok. 16/05170-24
Saksansvarlig Berit Eliassen
Saksbehandler Wiebke Kallweit

OA-FONDET - BEHANDLING AV SØKNADER NÅR TIDLIGERE FORPLIKTELSER IKKE ER OPPFYLT

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget vedtar at universitetsbiblioteket avviser søknad til Nord universitets open access-fond om støtte til åpen publisering av vitenskapelige tidsskriftartikler, når søker har unnlatt å oppfylle forpliktelser knyttet til tidligere tildelinger. Søker må ha oppfylt forpliktelser knyttet til tidligere innvilgede søknader før ny tildeling kan finne sted.

Sammendrag

Iht. retningslinjene for open access-fondet skal fulltekst deponeres i vitenarkivet via ordinær rutine (opplasting i Cristin). Universitetsbiblioteket erfarer at flere som har mottatt tilskudd fra fondet unnlater å laste opp sine artikler. Det foreslås at nye søknader avvises for tilfeller hvor forskeren har unnlatt å oppfylle forpliktelser knyttet til tidligere tilskudd.

Saksframstilling

Bakgrunn

[Open access-fondet](#) (OA-fondet) har retningslinjer for bruk av fondet, hhv. for [tidsskriftartikler](#) og [bøker](#). OA-fondet dekker publiseringsavgift for å gjøre vitenskapelige forskningsresultater åpent tilgjengelig. Bruken av fondet har økt fra ca. 50 000 NOK i 2015 til om lag 3,4 mill. NOK i toppåret 2021. Bruken i 2022 kom på vel 2,6 mill. NOK.

Drøfting

I henhold til [nasjonale mål og retningslinjer for åpen tilgang til vitenskapelige artikler](#) og krav fra finansiører som EU ([Horisont 2020](#), [Horisont Europa](#)) og [Norges forskningsråd](#), skal alle vitenskapelige artikler fra offentlig finansiert forskning gjøres åpent tilgjengelig. Dette inkluderer deponering i egnet vitenarkiv senest på publiseringstidspunktet.

I samsvar med de nasjonale retningslinjene krever [Nord universitets open access-policy](#) at alle fagfellevurderte vitenskapelige tidsskriftartikler som krediterer Nord universitet, skal deponeres i institusjonsarkivet senest på publiseringstidspunktet (styrevedtak april 2018, arkivref. [18/00545-7](#)). Deponering skjer via opplasting av fulltekst i Cristin, fulltekst overføres til vitenarkivet hvor den rettighetsklareres og tilgjengeliggjøres av universitetsbiblioteket.

Krav om opplasting er også fastsatt i [retningslinjene for OA-fondet](#) (punkt 12): «Forfatter/søker må påse at artikkelen registreres i CRISStin, og at fullteksten lastes opp i CRISStin for overføring til universitetets institusjonsarkiv, [Nord Open Research Archive](#). Opplasting skal skje senest på publiseringstidspunktet.»

Forskere som søker til OA-fondet bekrefter i søknaden at fullteksten blir lastet opp i Cristin så snart den er publisert. Forskere som har publisert vitenskapelige tidsskriftartikler mottar rutinemessig en påminnelse fra universitetsbiblioteket om opplasting. Dette til tross, flere unnlater å laste opp fulltekstdokumentet. Per 27.01.2023 er det deponert fulltekst for 70 av 88 artikler¹ som ble betalt over OA-fondet i 2022; dvs. fulltekst mangler for ca. 20 %.

Vurdering

Enkelte av de som har mottatt publiseringsstøtte fra OA-fondet har unnlatt å laste opp fulltekst, dvs. at forutsetningen for støtte ikke er oppfylt. Universitetsbiblioteket foreslår at fremtidige søknader fra denne gruppen kan avvises med begrunnelse om at tidligere forpliktelser ikke er oppfylt. Søknader innvilges som ordinært etter at søkeren har oppfylt forpliktelser knyttet til tidligere tildelinger.

¹ Inkluderer kun artikler hvor det er mottatt søknad til OA-fondet; i tillegg ble det betalt publiseringsavgift for 4 artikler som inngikk i overgangsavtalene 2021 (artikler som ble antatt etter at årskvoten var nådd, og som derfor kun kunne publiseres åpent mot betaling).

Arkivsak-dok. 23/00706-1
Saksansvarlig Berit Eliassen
Saksbehandler Vidar Rongved

INSTITUSJONELL RETTIGHETSPOLITIKK FOR ÅPEN TILGJENGELIGGJØRING

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget tilrår at Nord universitet (ett alternativ og underalternativ velges, leder av eventuell arbeidsgruppe omtalt i alt. 1b, prioriteres i møtet)

Alt 1: gjennomfører en prosess med sikte på å – som UiT, NTNU, UiB, UiO og Sintef – vedta en institusjonell rettighetspolitikk (Rights Retention Policy) for åpen tilgjengeliggjøring av vitenskapelige publikasjoner. Videre prosess gjennomføres ved (ett alternativ velges)

Alt 1a: å bygge på allerede foreliggende arbeid i sektoren. Forskningsutvalget tilrår at universitetsbiblioteket tar saken videre til rektor for vedtak.

Alt 2b: å nedsette en arbeidsgruppe der vitenskapelig ansatte er representert og som ledes av prorektor/en prodekan for forskning, for å utrede saksforholdet for Nord universitets del. Arbeidsgruppen må inneha juridisk kompetanse. Universitetsbiblioteket har sekretærfunksjon.

Alt 2: ikke etablerer en institusjonell rettighetspolitikk

Sammendrag

Open Access, prinsippet om at alle skal ha fri tilgang til vitenskapelig litteratur uten å betale for det, har bred forskningspolitisk tilslutning. Både den norske regjeringen og koalisjonen bak Plan S likestiller gull og grønn Open Access, men Plan S har de mest konkrete tiltakene når det gjelder grønn Open Access (OA). Koalisjonen bak plan S, herunder finansiører som Forskningsrådet (NFR) og EU (i Horizon Europe), krever umiddelbar åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner som de helt eller delvis har finansiert. Krav om umiddelbar åpen tilgang kan komme i konflikt med forskernes rett til å selv velge hvor de vil publisere. En mulighet for å ivareta forskerne og å gi dem størst mulig frihet mht. valg av publiseringskanal samtidig som de kan oppfylle krav til åpen tilgang, er å – i likhet med bl.a. Harvard, UiT, NTNU, UiB, UiO og Sintef – vedta en **institusjonell rettighetspolitikk**.

- Nord universitet vil da ha en ikke-eksklusiv rett til å gjøre alle vitenskapelige artikler av forfattere tilknyttet institusjonen tilgjengelige i det institusjonelle vitenarkivet, for tiden Nord Open Research Archive, uten [sperrefrist \(embargo\)](#).
- Forskere kan be om unntak **for enkeltartikler**, unntak trenger ikke begrunnes.
- Nord universitet/Rektor vil være juridisk ansvarlig for tolking av rettighetsordningen og for å løse eventuelle tvister om dens tolkning og anvendelse.

Saksframstilling

Bakgrunn

Open Access, prinsippet om at alle skal ha fri tilgang til vitenskapelig litteratur uten å betale for det, har bred forskningspolitisk tilslutning. Åpen tilgang til vitenskapelig litteratur sikres gjennom to hovedveier, kjent som **gull** og **grønn** Open Access (OA).

- 1) Forfatter/e publiserer i et rent Open Access-tidsskrift (**gull** Open Access).
- 2) Forfatter/e publiserer i et abonnementsbasert tidsskrift og – ved [registrering av vitenskapelige publikasjoner i CRISStin](#) – [laster opp \(egenarkiverer\)](#) akseptert versjon (Authors Accepted Manuscript, **ikke** publisert versjon) av artikkelen for tilgjengeliggjøring i det åpne institusjonelle arkivet, for tiden kalt Nord Open Research Archive (**grønn** Open Access). Universitetsbiblioteket tar ansvar for å rettighetsklarere de ansattes opplastede artikler og kontrollerer at tilgjengeliggjøring i Nord Open Research Archive er iht. utgivers policy for åpen tilgang (sørger for at utgiveres evt. krav til sperrefrist overholdes).

I dagens situasjon tillater de fleste utgivere at en fulltekst kopi av det fagfelleurderte manuskriptet gjøres gratis tilgjengelig i et vitenarkiv (egenarkiveres), men en del godtar dette først etter en sperrefrist/embargo (opptil 3 år) – hvilket forsinker spredningen av ny kunnskap. I 2018 lanserte Coalition S av europeiske forskningsfinansiører¹ et initiativ kjent som Plan S. Såvel Norges Forskningsråd (NFR) som EU har signert Plan S og krever (EU i rammeprogrammet Horizon Europe) umiddelbar åpen tilgang til publikasjoner som de helt eller delvis finansierer; i tillegg er (praksis knyttet til) åpen vitenskap/Open Science nå del av NFRs og (som hovedregel) også EUs søknadsevaluering.²

En del utgivere, deriblant de fire største: Elsevier, Wiley, Taylor & Francis og Springer, tillater i sine standardpolicier for egenarkivering slik tilgjengeliggjøring først etter en embargo – hvilket står i opposisjon til NFRs og EUs krav om *umiddelbar* tilgang.

Både den norske regjeringen og koalisjonen bak Plan S likestiller gull og grønn OA, men Plan S har de mest konkrete tiltakene når det gjelder grønn OA. **For å løse embargo problemet og å gi forskere størst**

¹ Se <https://www.coalition-s.org/organisations/> for en oversikt over nåv. medlemmer.

² Se Horizon Europe Programme Guide [Version 2.0 11.04 2022](#), s. 37f.

mulig frihet mht. valg av publiseringskanal samtidig som de kan oppfylle finansørenes krav til åpen tilgang, har Coalition S utviklet en Rights Retention Strategy (RRS).

Rights Retention Strategy/Policy (rettighetsstrategi/-politikk)

Ifølge denne strategien skal det ikke være juridiske hindringer i veien for umiddelbar åpen tilgjengeliggjøring av fulltekstkopier i vitenarkiv, selv om utgiver har en annen politikk (embargo). Kort forklart krever EU (i rammeprogrammet Horizon Europe) og NFR at forskere som er helt eller delvis finansiert av dem, **ved innsending av manuskripter** forbeholder seg tilstrekkelige rettigheter til å innfri finansørenes Open Access-krav. Konkret skjer dette ved at forskerne skal legge inn en fast formulering i manuskriptet³; dersom utgiver ikke godtar at forfattere forbeholder seg retten til å gjøre minimum akseptert versjon av en publikasjon åpent tilgjengelig umiddelbart i et vitenarkiv, og med en åpen lisens, er EU klar på at det er forskernes ansvar å forhandle med utgiver – og eventuelt velge en annen publiseringskanal.⁴ Dette kan oppleves belastende for den enkelte forsker.

Et alternativ til en slik «individbasert» tilnærming er å etablere en *institusjonell* rettighetspolitikk. Internasjonal pioner i denne sammenheng er Harvard. Ved Harvard vedtok «The Faculty of Arts and Sciences» et «Rights-retention-mandate» i 2008 og de resterende åtte fakultetene ved Harvard har gjort tilsvarende i tiden etter. Dette innebærer at alle ansatte gir universitetet en ikke-eksklusiv rett⁵ til å gjøre deres vitenskapelige artikler tilgjengelig, og de forplikter seg til (senest den dagen den publiserte versjonen offentliggjøres) å laste opp en elektronisk versjon av akseptert versjon for arkivering i Harvards institusjonelle arkiv. Når artikler publiseres i et tidsskrift, har universitetet den nødvendige tillatelsen til å gjøre forskningsresultat umiddelbart åpent tilgjengelig, uten juridisk risiko for forskerne som har forfattet dem og uten at de behøver å informere utgiver om dette. Harvards «Rights-retention-mandate» sikrer universitetet nødvendig tillatelse fra forfatter **før** denne eventuelt overfører rettigheter til utgiver. Forskere som av ulike grunner ikke ønsker å overføre disse rettighetene til Harvard, kan be om fritak **for enkeltartikler**, uten begrunnelse.

Liknende policyer som den ved Harvard er nå innført ved mer enn 80 institusjoner på verdensbasis, med siktemål at forskningsresultater skal være åpent tilgjengelige for alle. Blant dem finnes (oss bekjent) fem norske: [UiT](#) (norsk foregangsinstusjon på feltet åpen vitenskap, innført 01.01.2022), [NTNU](#) (innført 01.10.2022), [UiB](#) (innført 01.12.2022), [UiO](#) og [Sintef](#) (begge innført 01.01.2023); det er rektor (UiT, UiB)/institusjonen (NTNU, UiO) som er juridisk ansvarlig (påtar seg det juridiske ansvaret) for å løse eventuelle tvister om policyens tolkning – ikke den enkelte forsker. I likhet med Harvard legger alle de fire BOTT-universitetene også til rette for at forfattere som ikke ønsker å tilgjengeliggjøre akseptert versjon av en artikkel i institusjonelt arkiv, kan **be/søke om unntak for enkeltartikler**⁶ – uten begrunnelse. I tillegg til de fem nevnte vurderer flere andre norske institusjoner å gjøre det samme, dvs. innføre en institusjonell rettighetspolicy (bl.a. HINN, HVL, UiA og UiS). Ingen av de mer enn 80 omtalte institusjonene har til nå havnet i juridiske tvister med utgivere hvilket tyder på at det ikke er høy risiko forbundet med institusjonelle rettighetspolicyer. Siden dette fortsatt er så ferskt i Norge, er det dog foreløpig lite erfaring å hente om hvordan forlagene forholder seg til norske institusjoners rettighetspolicyer.

³ Se <https://www.forskningsradet.no/forskningspolitikk-strategi/åpen-forskning/publikasjoner/> og Horizon Europe Programme Guide [Version 2.0 11.04 2022](#), s. 48.

⁴ Horizon Europe Programme Guide [Version 2.0 11.04 2022](#), s. 48.

⁵ I saken [Rettighetsordning for åpen tilgjengeliggjøring av vitenskapelige publikasjoner](#) som ble vedtatt av UiBs styre 24.11.2022, bemerkes: «At institusjonene her får ikke-eksklusive rettigheter betyr at de omtalte rettighetene deles med institusjonene, slik at både den ansatte og institusjonen innehar rettighetene.»

⁶ Se f.eks. UiB som har utviklet et enkelt elektronisk [skjema](#) for dette.

Kort om prosess ved [UiT](#), [NTNU](#), [UiB](#) og [UiO](#)

Første norske institusjon som innledet arbeid mot en institusjonell rettighetsstrategi, var UiT. UiTs prosess overlappet dels i tid med NTNUs⁷ og påvirket denne. UiB og UiO synes å ha bygget sine prosesser i stor grad på NTNUs og særlig UiTs arbeid/vurderinger.

Ved **UiT** ble en institusjonell «Rights Retention Strategy» først diskutert i [Forskningsstrategisk utvalg](#) 16. des. 2020 (Sak 26-20)⁸. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe bestående 11 personer⁹ som arbeidet med revisjonen. Denne gruppen hadde møter med Jon Øygarden Flæten og Marte Qvenild fra Norges forskningsråd (de facto leder av den internasjonale Open Access-bevegelsen), Peter Suber fra Harvard University og Njörður Sigurjónsson fra Bifröst-universitet. Gruppen la frem sitt forslag for samme utvalg, se [møteinnkalling](#) til [14. juni 2021](#). Deretter fulgte «careful legal scrutiny and discussion with the deans of each faculty»¹⁰ før rektor 16. desember 2021 formelt vedtok [den nye Open Access Policyen](#) som inneholder et eget avsnitt om «UiTs Rights Retention Strategy».

Ved **NTNU** ble Universitetsbibliotekets forslag til Rights Retention Strategy for NTNU behandlet i Bibliotekrådet 02.05.2022 og i [Forskningsutvalget 20.05.2022](#). Både Bibliotekrådet og Forskningsutvalget støttet forslaget før rektor vedtok det [15.06.2022](#).

Ved **UiO** ble «Innføring av institusjonell rettighetspolitikk ved UiO» lagt frem for drøfting i [IDF-møte 24.11.2022](#) før UiOs styre – i likhet med [UiBs styre 24.11.2022](#) – vedtok rettighetspolitikken [6. desember 2022](#).

Fordeler med en institusjonell rettighetspolitikk

Kort oppsummert kan man si at en institusjonell rettighetspolitikk **primært** vil gjøre forskernes hverdag enklere og tryggere, i og med at institusjonen – og ikke forskeren selv – påtar seg det juridiske ansvaret ved eventuell tvist eller reaksjon fra forlag/utgiver. For UiTs forskere anses det som en stor lettelse at de ikke lenger må huske å legge inn en fast formulering i sine manuskripter for å beholde tilstrekkelige rettigheter til å kunne innfri Open Access-krav¹¹ fra finansjør.

I tillegg vil en institusjonell RRS forenkle til dels tidkrevende rettighetsklaring av opplastede artikler (akseptert versjon). En slik politikk vil frigjøre tid som Open Access-rådgiverne kan bruke på andre deler av universitetsbibliotekets forskningstjenester knyttet til åpen tilgang.

En eventuell rettighetspolitikk ved Nord universitet legger til rette for at forskningslitteratur, ikke bare den delen som har ekstern finansiering, skal bli tilgjengelig umiddelbart via grønn Open Access. Prinsippene i eksisterende Open Access-policy vil kunne realiseres i større grad og en evt. rettighetspolitikk bør ses i sammenheng med nåværende Open Access-policy, jf. at UiT i sin Open Access-policy har integrert et avsnitt om institusjonens rettighetspolitikk.

⁷ Jf. at det i møteinnkallingen til UiTs Forskningsstrategisk utvalg [14. juni 2021](#) (s. 11, anm. 1) vises til at også NTNU har «igangsatt en prosess med en Rights Retention Strategy».

⁸ Se [Møteinnkalling](#) og [Møtenotater](#). – Om videre prosess, se samme utvalg [møteinnkalling](#) til 14. juni 2021, sak 15-21 (s. 9ff.).

⁹ Om gruppens sammensetning, se [Forskningsstrategisk utvalg møteinnkalling](#) til 14. juni 2021, sak 15-21 (s. 9f.).

¹⁰ <https://www.coalition-s.org/blog/how-uit-the-arctic-university-of-norway-protects-researchers-freedom-to-choose-whatever-publication-venue-they-want/>

¹¹ [Ibid.](#)

Kritikk mot norske institusjoners rettighetspolitikk

Kritikk mot norske institusjoners rettighetspolitikk har fremkommet spesielt fra Norges fremste ekspert på opphavsrett og leder av Forskerforbundets opphavsrettsutvalg, Olav Torvund^{12,13}. Torvund har tidligere uttalt seg kritisk til [NTNUs reviderte IPR-reglement](#).¹⁴ Han er særlig kritisk til at de fire BOTT-universitetene vil publisere akseptert versjon av ansattes publikasjoner med en (åpen) Creative Commons lisens¹⁵ – i utgangspunktet den mest brukte (men også mest omdiskuterte) og åpne lisensen CC-BY, med mindre den ansatte selv ber om en annen og mer restriktiv lisens. Torvund er generelt skeptisk til Creative Commons-lisenser («For meg er det uaktuelt å publisere noe med CC-lisens.»¹⁶), spesielt CC-BY – og da særlig at denne åpner for at brukere kan endre forskernes publikasjoner/tekster (fremstille derivater).

Til diskusjon

Forskningsutvalget bes diskutere og ta stilling til følgende spørsmål:

- 1) Bør Nord gjennomføre en prosess med sikte på å – som UiT, NTNU, UiB, UiO og Sintef – vedta en institusjonell rettighetspolitikk (Rights Retention Policy) for åpen tilgjengeliggjøring av vitenskapelige publikasjoner?
- 2) Hvis ja, hvilke tilrådinger vil Forskningsutvalget gi angående videre prosess ved Nord? (Jf. avsnittet **Kort om prosess ved UiT, NTNU, UiB og UiO** over.)

Det kan grovt skilles mellom to alternativer for videre prosess:

- a) å bygge på nevnte institusjoners foreliggende arbeid/vurderinger. Forskningsutvalget tilrår at universitetsbiblioteket tar saken videre til rektor for vedtak.
- b) å nedsette en arbeidsgruppe der vitenskapelig ansatte er representert og som ledes av prorektor eller en prodekan for forskning, for å utrede saksforholdet for Nord universitets del. Universitetsbiblioteket har sekretærfunksjon og arbeidsgruppen må inneha juridisk kompetanse.

¹² <https://khrono.no/hevder-forskere-fratas-rettigheter-med-ny-politikk/727647> og <https://khrono.no/fire-universiteter-har-vedtatt-en-strategi-som-fratar-forskerne-rettigheter-til-sine-arbeider/744043> (begge publisert 16.12.2022). Se også <https://blogg.torvund.net/2023/01/19/flere-feil-om-opphavsrett-og-cc-by-4-0/>

¹³ Også styremedlem UiB Steinar Vagstad har uttalt seg kritisk, se <https://khrono.no/hevder-forskere-fratas-rettigheter-med-ny-politikk/727647> og kommentarfeltet der.

¹⁴ <https://khrono.no/det-er-vi-som-har-rettighetene-til-digitalt-undervisningsmateriale/512811>

¹⁵ Lisenser sier noe om hva bruker/e har lov å gjøre med en ressurs. De mest brukte er (de åpne) Creative Commons-lisensene (CC).

¹⁶ <https://khrono.no/digitale-laeremidler-ingen-vellykket-opprydding-ved-uit/552474>

Arkivsak-dok. 23/00551-3
Saksansvarlig Ketil Eiane
Saksbehandler Sissel Jensen

RESEARCH GRANTS FOR INTERNATIONALIZATION OF PHD CANDIDATES 2023

Forslag til vedtak:

Rektor tilrådes til å godkjenne invitasjon til å søke om strategiske midler for internasjonalisering i 2023 med de krav og retningslinjer som beskrevet.

Bakgrunn

Det er for 2023 avsatt kr 500.000,- til mobiliseringstiltak for ph.d.-stipendiater ansatt ved Nord universitet. Midlene kommer i tillegg til eksisterende midler for ph.d. (tidligere FoU-midler ph.d.), samt midler til internasjonalisering generelt som overføres direkte til fakultetene.

Drøfting

Et av de kritiske punktene i akkreditering av doktorgradsprogram er internasjonalisering. Tiltaket vil først og fremst øke kvalitetene på doktorgradsavhandlingene, samtidig som det styrker internasjonal nettverksbygging og øker aktiviteten på våre samarbeidsavtaler.

Det stilles stadig større krav til mobilisering i doktorgradsprogrammene uten at annum eller sentrale midler øremerket doktorgradskandidatene har økt. Behovet for midler varierer fra prosjekt til prosjekt. Det er derfor behov for en pott hvor doktorgradskandidatene kan søke uavhengig av fakultetstilhørighet, men etter behov relatert til doktorgradsprosjektet.

Dette tiltaket er tenkt å stimulere til økt internasjonalisering. Tilsvarende tiltak ble gjennomført i 2016 med stor suksess. Kandidatene fikk tilgang til laboratorier vi ikke kan tilby i Norge, og de fikk delta på kurs og i fagmiljøer på anerkjente universitet som f.eks. Harvard og McGill. 12 kandidater fikk tildelt midler for utreise. Lengden på oppholdet varierte fra en til 12 måneder hvor opphold utover fem måneder ble finansiert av andre midler.

Det er utarbeidet et forslag til intern utlysning (vedlagt). I denne er krav og retningslinjer for tiltaket beskrevet. Det vil ikke være en fordelingsnøkkel for tilslag mellom fakultetene/programmene, men en vurdering av hvert enkelt prosjekt. Står flere søkere likt vil utjevning av antall fra hvert programmene bli brukt. Omsøkte midler, antall måneder ute, kan bli noe redusert for at flest mulig skal få muligheten. Det gjelder særlig søknader utover fem måneder. Dog ikke redusert så mye at forskeroppholdet ikke lar seg gjennomføre.

Vedlegg:

Retningslinjer for tildeling av midler for internasjonalisering Ph.d.

Research grants for internationalization of PhD candidates 2023

This is an open call for funding, reserved for doctoral candidates at Nord University that plan a stay abroad during their PhD period.

Call conditions:

1. Funding is reserved for candidates that are not funded by the Norwegian research council, or other externally financed project with opportunities to apply for an equivalent scholarship through the project. Please contact your supervisor or the PhD coordinator at the program if you are not familiar with the funding of your PhD project.
2. An invitation from the host institution and an academic plan for your stay is required.
3. Recommendation from your supervisor is mandatory
4. The stay abroad must add value to your PhD project. Describe this in the application.
5. Stay with duration between 2 – 5 months will be prioritized. Duration less than two month or more than five month must be justified in particular. The research stay abroad may be divided into shorter segments, with each segment lasting at least two weeks.
6. Stay covered by this grant must conclude by end of December 2023.

Rules for research stays abroad for fellowship positions

Doctoral candidates (academic personnel at Nord university in a research fellowship (stipendiat) position) must conclude their research stay abroad by at the latest six months before the end of the research fellowship period.

It is possible to apply for funding to cover documented tuition costs for fellowship-holders taking part in programmes at universities outside Norway.

The stay abroad may be divided into shorter segments of minimum two consecutive weeks each, provided that the funding is sought as an overall amount in a single application. An explanation for dividing the stay into shorter segments must be provided in the project description.

Funding for research stays may not be used for research visits to Svalbard.

Rates.

Rates for research stays abroad (the rates apply for 2023):

Single: NOK 22 000 per month

Family: NOK 38 000 per month

Rates for research grants are to cover documented costs related to housing and added expenses with an abroad stay. Profits may be taxed depending on the tax authorities' assessment.

Travel costs can be applied for funding to cover travel costs, only cheapest mode of travel (one round-trip flight). If the stay is divided into shorter segment, the candidate must carry the extra travel cost.

It is possible to apply for extra funding to cover visa expenses and documented tuition costs. Cost related to sending luggage will only be covered for a normal luggage for the stay (cost of sending furniture or book boxes etc. will not be covered).

It will be possible to get costs related to the travel, covered in advance, after confirmed booking.

For the researcher/the fellowship-holder's family, the following applies:

A family is defined as a doctoral candidate accompanied by a spouse, common-law partner or registered partner and any children. A common-law partner is a person with whom the doctoral candidate has lived in a marriage-like relationship for the past two years or shares a common address.

Applicants may seek funding to cover travel costs for a spouse/partner and children under the age of 18, provided that the family members reside together with the doctoral candidate for close to or the entire research stay abroad.

Candidates cannot seek extra funding for travel costs for visits by family members while the fellowship-holder lives abroad without his/her family.

Disbursement of funding after the stay:

The actual costs associated with the research stay are to be specified in the final accounts that accompany the final report.

When submitting a refund, the following must be enclosed:

1. All Annexes for travel and accommodation expenses
2. Receipt for various fees related to study that is applied for

You should compile your receipts for your extra expenses living abroad for tax purposes. The part of the grant that's not used may be subject for taxation.

Cases when funding for research stays abroad will not be granted

At the time of submission of the grant application, applicants must not have studied or worked for more than 12 months over the past three years in the country where the international host institution is located.

When you applied for admission to one of the PhD programmes, you documented sufficient funding to cover the entire period of the study programme – living costs and the financing plan for carrying out the project. Hence the funding will not be granted to perform data collection for the PhD project.

Exceptions may be made to this if the international host institution has equipment, facilities and expertise that are not available in Norway or other countries that would be appropriate for a researcher stay.

Conference expenses not covered by this funding.

We do not fund extra to cover bench fees like we do for travel. (*A bench fee, sometimes referred to as a Training Support Fee (TSF) or Research Support Fee (RSF), is an additional charge made to PhD students separate to their postgraduate tuition fees. The fee covers a student's research-related expenditures, from laboratory supplies to specialist training, field trips and equipment hire, which in turn enables their department to continue supporting their research project.*)

Arkivsak-dok. 23/00162-1
Saksansvarlig Tina Bringslimark
Saksbehandler Tadeu Fernando Nogueira

RESSURSGRUPPER FORSKNINGSDATA OG ÅPEN FORSKNING

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget støtter opprettelse av ressursgruppene som foreslått i saken.

Sammendrag

Vi tilrår en sentral støttetjeneste knyttet til forskningsdatahåndtering, slik det er ved andre universiteter i Norge. Å ha denne sentralt åpner for en helhetlig og samlet støttetjeneste som er lett synlig gjennom at Nord har ett kontaktpunkt for informasjon. Videre vil det bidra til lik håndtering på tvers av fakultetene og til oppdatert og samlet informasjon i et felt med rask utvikling og kontinuerlig behov for oppdatering av retningslinjer etc. Ressursgruppen består av Avdeling for forskning og utvikling (AFU) i samarbeid med andre enheter/avdelinger som har ansvarsområder/kompetanse knyttet opp mot forskningsdata (f.eks. universitetsbiblioteket, IT og personvernombud).

Når det gjelder åpen forskning har vi opprettet en ressursgruppe som rommer åpen tilgang til publikasjoner og åpne data (universitetsbiblioteket og AFU). Her planlegges utveksling av bl.a. erfaringer knyttet til promotering og forskerkontakt, i tillegg til at vi kan dra nytte av hverandres nettverk og informasjonsflyt.

Vedlegg:

Statusrapport Forskningsdata ved Nord universitet

For svært mange forskere på Nord omfatter forskningsaktiviteten å samle inn og/eller generere forskningsdata. Nord universitet må tilrettelegge for at forskeren kan håndtere og forvalte dataene sine på en trygg og god måte for å sikre at de imøtekommer krav fra finansører, Kunnskapsdepartementet og fra tidsskrift og forlag. Dessuten er det kritisk for Nord universitet at forskningsdataene blir behandlet i henhold til krav knyttet til informasjonssikkerhet og personvern, samt at Nord sikrer at data arkiveres på lang sikt for å muliggjøre etterprøvbare resultater. Videre er det av stor verdi for Nord universitet at forskningsdata blir utnyttet til sitt fulle potensiale ved å bli organisert godt og tilgjengeliggjort.

- **Datahåndteringsplaner**

Som ledd i støtten til databehandling, tilbyr AFU i dag veiledning til utarbeidelse av datahåndteringsplaner (DHP). Disse beskriver hvordan data i et forskningsprosjekt skal håndteres fra oppstart, gjennom hele forskningsprosessen og i tiden etter avsluttet prosjekt. DHP-er skal foreligge for alle forskningsdata ved Nord universitet - ifølge Retningslinjer for forvaltning av forskningsdata - og kreves også fra eksterne forskningsfinansierer, deriblant NFR og EU. Erfaring viser at utarbeidelse og oppfølging av disse dokumentene er krevende. Det inkluderer avklaring av spørsmål knyttet til personvern, etikk og informasjonssikkerhet.

AFU har utviklet egne retningslinjer for DHP-er ved Nord blant annet for å følge utviklingen i krav fra eksterne kilder til finansiering, samt Nasjonal strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata (19.12.2017) hvor Regjeringen blant annet forventer at forskningsinstitusjonene utvikler prosedyrer og retningslinjer knyttet til datahåndteringsplaner. Vi har per i dag ikke sendt vår retningslinje til godkjenning fordi den inkluderer krav om registrering av DHP i et eget register. Vi har en prototype på dette registeret, men håper å bake systemet inn i et nytt prosjektstyringsverktøy ved Nord for å unngå at forskerne må forholde seg til mange ulike verktøy.

Opplysningsarbeid knyttet til krav og innhold i DHP-er, tydeligere retningslinjer og rutinebeskrivelser og en forventet økning i eksternfinansierte prosjekter ved Nord ventes å føre til en betraktelig stigning i antallet DHP-er produsert ved Nord. Det bør foreligge tilstrekkelig kapasitet ved Nord til å imøtegå denne utviklingen.

- **Arkivering av forskningsdata**

AFU tilbyr veiledning knyttet til arkivering av åpne forskningsdata i Nords dataarkiv Nord Open Research Data. Støttetjenesten inkluderer kuratering og lisensiering av datasettene. Antallet datasett i arkivet ventes å øke som følge av økte krav til åpen deling og tilgjengeliggjøring av forskningsdata fra NFR, EU, vitenskapelige tidsskrift, samt fra Nords egne retningslinjer. UiT startet sitt åpne dataarkiv i 2016 og opplevde en vekst fra 14 til 631 datasett over en femårsperiode.

Ansvar for drifte av Nord Open Research Data ligger hos AFU, men involvering av andre enheter (f.eks. bibliotek og personvernombudet) blir i økende grad nødvendig i framtiden. Dette fordi kuratering av datasett inneholder en rekke temaer og kompetanser – f.eks. anonymisering av datasett, valg av lisens for forskningsdata, vurdering av personverkonsekvenser ved publisering av data osv. - og kunnskapen knyttet til dette ligger på tvers av organisatoriske enheter. Om utvikling innen åpen deling av forskningsdata oppnås, vil dette kreve økte ressurser. På grunn av mye av forskningen ved Nord inkluderer persondata vil dette kreve utvikling av interne rutiner for f.eks. anonymisering av datasett og vurdering av personvern- og etiske konsekvenser ved publisering av data.

Ifølge Retningslinjer for forvaltning av forskningsdata skal Nord universitet tilby opplæring og støtte til forskere slik at de kan arkivere og gjøre sine data åpent tilgjengelige i Nord Open Research Data eller i annet pålitelig eksternt arkiv (§4.4) og all opplæring, støtte og veiledning Nord tilbyr for forvaltning av forskningsdata skal etterstrebe beste praksis (§4.5). Det er ønskelig at forskere som velger å gjøre sine forskningsdata åpent tilgjengelige skal ha minst mulig ekstraarbeid. Dette krever tilstrekkelig tjenestekapasitet og kompetanse som følger utviklingen innen åpne data. Det er naturlig å anta at det vil være mindre ressurskrevende med god sentral kompetanse på dette feltet kontra å kreve at denne ligger hos fakultetene. Dette ligger også sentralt i andre universiteter i Norge. Vi anbefaler at både generell kompetanse på forskningsdataarkivering og ressurser ligger sentralt.

- **Informasjonssikkerhet og personvern i forskning**

Krav til informasjonssikkerhet ved universitetet inkluderer krav til hvordan vi behandler forskningsdata. Dette innbefatter riktig klassifisering, sikker lagring og sikker deling av data. Systemene dette omfatter er dekket av IT, mens AFU har ansvar for Retningslinjer for forvaltning av forskningsdata, som blant annet beskriver hvordan forskere plikter å sikre forskningsdata. Prosjekt for forskningsdata har drevet omfattende informasjonsarbeid knyttet til rutiner for informasjonssikkerhet og forskningsdata.

I tillegg behandler Nord personopplysninger om forskingsobjekt i mange av forskingsprosjektene sine og det er svært viktig at universitetet har oppdatert informasjon og tilstedeværelse for forskere for å sikre at personlige data håndteres riktig.

Det er per i dag delvis kontroll over hvilke data som finns ved universitetet og hvordan de lagres og arkiveres på trygge måter. Et register over datahåndteringsplaner (som en del av

det nye prosjektstyringsverktøyet) der informasjon om forskningsdata registreres vil kunne bøyte på denne problematikken.

- **Informasjonsarbeid og kursing**

I tillegg til veiledning knyttet til utvikling av DHP-er og arkivering av data, driver AFU også med informasjons- og motivasjonsarbeid knyttet til forskningsdatahåndtering og åpne data. I tråd med prosjektplanen har vi utviklet nye nettsider som samler informasjon knyttet til behandling av forskningsdata. Her lenker vi også til informasjon om personvern i forskning og datasikkerhet. Vi holder også en rekke generelle kurs om forskningsdatahåndtering i form av webinarer og mer målrettede kurs mot forskningsgrupper og ph.d.-kandidater. Disse innbefatter temaer som strukturering og dokumentasjon av forskningsdata, retningslinjer ved Nord og fra eksterne finansiører, dataklassifisering, sikker lagring og deling av data og personvern.

Den raske utviklingen innen forskningsdata og åpne data innebærer at det er behov for beredskapskapasitet for stadig å tolke og oversette nye krav og retningslinjer utenfra til noe som er nyttig ved Nord universitet. Dette fører også til et kontinuerlig behov for å oppdatere informasjons- og kursmateriell knyttet til forskningsdatahåndtering. Det er viktig at Nord ha tilstrekkelig kapasitet til å dekke dette.

- **Forslag til intern organisering**

Forskningsdatahåndtering og åpne data er felter i rask utvikling og vi venter en vesentlig økning i behovet for kompetanse og tjenestekapasitet i årene som kommer som følge av økende krav utenfra. Hvordan Nord universitet skal forholde seg til den stadig sterkere vektleggingen av god datahåndtering og åpenhet i forskning vil ha strategisk betydning. Et minimum vil kreve at universitetet møter krav fra KD og finansiører av forskning, mens man ved å ta en mer aktiv rolle kan være med på forme utviklingen innen disse feltene.

Vi tilrår en sentral støttetjeneste knyttet til forskningsdatahåndtering, slik det er ved andre universiteter i Norge. Å ha denne sentralt åpner for en helhetlig og samlet støttetjeneste som er lett synlig gjennom at Nord har ett kontaktpunkt for informasjon. Videre vil det bidra til lik håndtering på tvers av fakultetene og til oppdatert og samlet informasjon i et felt med rask utvikling og kontinuerlig behov for oppdatering av retningslinjer etc. Ressursgruppen består av Avdeling for forskning og utvikling (AFU) i samarbeid med andre enheter/avdelinger som har ansvarsområder/kompetanse knyttet opp mot forskningsdata (f.eks. universitetsbiblioteket, IT og personvernombud).

Punkter som bør inngå i forvaltningsberedskapen knyttet til forskningsdatahåndtering og åpne data inkluderer:

- Kontinuerlig oppdatering og tilrettelegging av informasjon og retningslinjer i samsvar med erfaringer og utvikling av eksterne krav til forskningsdatahåndtering.
- Støtte til utarbeidelse og avklaringer i forbindelse med DHP-er.
- Støtte til kuratering og (åpen) arkivering av forskningsdata.
- Koordinering av støttetjenester knyttet til datahåndtering.
- Informasjonsarbeid: det anbefales et videre fokus på utvikling og drift av nettbasert brukerorientert informasjon og brukerveiledninger på Nords nye nettsider. Det er særs viktig å sikre at informasjon til enhver tid holdes oppdatert. Det er også viktig å

videreføre målrettet informasjon mot særlige grupper, som ph.d.-kandidater i oppstartsfasen gjennom deltakelse på deres oppstartsseminarer.

- Retningslinjer for utvikling og registrering av datahåndteringsplaner bør ferdigstilles når det avgjøres hvorvidt et prosjektstyringsverktøy kan ha en registerløsning for DHP-er.
- Eierskap og IPR av forskningsdata bør avklares. Ifølge Retningslinjer for forvaltning av forskningsdata så eier Nord universitet som hovedregel alle forskningsdata fremskaffet av sine ansatte. Det er imidlertid uklart hva dette betyr i praksis og hva som skjer om en forsker slutter og ønsker å forske videre på datamateriale som ble samlet inn mens forskeren var ansatt ved Nord universitet. Dette er særlig relevant for unge forskere i midlertidige stillinger og utfordrende for forskningsdata som må sikres f.eks. på grunn av personvern hensyn. Spørsmålet er per i dag ikke dekket fullt ut i eksisterende retningslinjer og man bør gjennomgå dette for å hindre uklarhet.
- Nettsidene om forskningsdata bør oppdateres kontinuerlig og tilpasses de nye nettsidene når disse kommer på plass.
- Opprettelsen av et prosjektstyringsverktøy er kritisk for å få oversikt over hvilke forskningsdata Nord besitter, hvor de er lagret og hvilke behov de har for sikring.
- Sikre videre drift av institusjonsarkiv Nord Open Research Data.
- Personvern i forskning: her trengs det både oppdatert støttemateriell og tilstedeværelse for forskere for å hindre at personlige data håndteres uriktig.

På lengre sikt:

- Legge inn prosesser knyttet til forskningsdata i Kvalitet i Nord om utviklingen av dette verktøyet tilsier at det brukes tid på dette.
- På sikt bør Nord universitet utvikle en Policy for åpen forskning.

Arkivsak-dok.	16/05170-25
Saksansvarlig	Berit Eliassen
Saksbehandler	Wiebke Kallweit

OA-FONDET: PRESISERING ANG. REDAKTØRSKAP FOR ANTOLOGIER I SØKNADSSAMMENHENG

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget tar saken til orientering.

Sammendrag

[Open access \(OA\)-fondet](#) ble opprettet i 2013, med formål å dekke APC (avgift for å publisere en artikkel/et kapittel i antologi med åpen tilgang) og BPC (avgift for å publisere en monografi med åpen tilgang). Det er vedtatt retningslinjer for bruk av midlene i fondet. [Retningslinjene for støtte til åpen publisering av vitenskapelige monografier og artikler/kapitler i antologier](#) ble justert etter behandling i Forskningsutvalget 20. januar 2022 og 24. februar 2022 (arkivref. [16/05170-20](#) hhv. [16/05170-21](#)).

Formålet med justeringen var å få retningslinjene i samsvar med gjeldende praksis, dvs. at redaktør for en antologi kan sende en samlet søknad til fondet for alle kapitlene skrevet av Nord-forfattere. Under behandling av saken ble det stilt spørsmål om retningslinjene burde endres slik at redaktørskap gir uttelling ved Nord universitet. Det pågår utredning og vurdering i nasjonalt publiseringsutvalg¹ vedr. dette forholdet. Det var enighet om at Nord universitet avventer avklaring og justerer retningslinjene ihht. nasjonal forvaltning dersom det viser seg at redaktørrollen skal gi NVI-uttelling.

Universitetsbiblioteket mottar jevnlig henvendelser til OA-fondet om uttelling for å påta seg redaktørskap for en antologi. Det antas derfor at det kan foreligge en misforståelse om dekning over OA-fondet for akkurat dette forholdet. Redaktør for en antologi kan søke midler fra OA-fondet på vegne av Nord-forfattere (og støttebeløpet beregnes på basis av andel kapitler som er skrevet av Nord-forfattere). Redaktørskapet i seg selv kvalifiserer ikke til støtte over fondet. Prodekaner for forskning anmodes om å presisere dette overfor vitenskapelig ansatte.

¹ Se arkivsak 21/74 i referatet fra NPU's møte 17. september 2021: <https://npi.hkdir.no/dokument/file/86>

Arkivsak-dok. 22/00068-4
Saksansvarlig Berit Eliassen
Saksbehandler Wiebke Kallweit

NYTT SYSTEM FOR FORSKNINGSDOKUMENTASJON OG VITENARKIV (CRIS/NVA): STATUSOPPDATERING FEBRUAR 2023

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget tar saken til orientering.

Saksframstilling

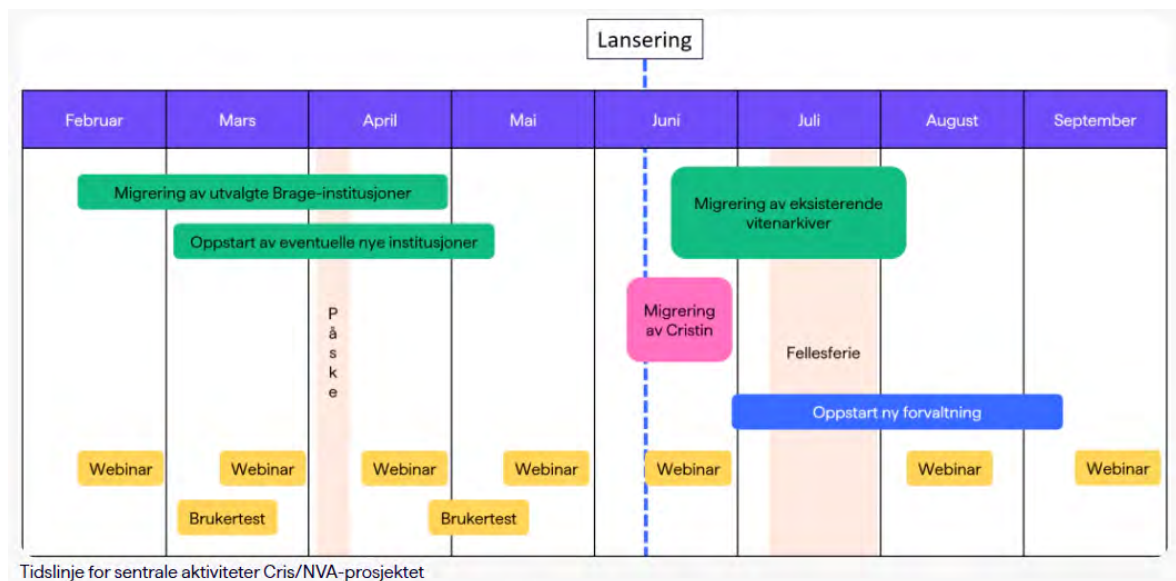
Det innføres nytt nasjonalt vitenarkiv for forskningsutførende institusjoner (Cris/NVA), ref. også tidligere orienteringer til Forskningsutvalget (arkivref. [22/00068-1](#) og [22/00068-3](#)). [Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør](#) utvikler nytt system hvor [Cristin \(Current Research Information System in Norway\)](#) og vitenarkivtjenesten [Brage](#) samles i ett system/en tjeneste.

Prosjektet startet høsten 2019 i regi av Unit og er nå organisert av Sikt som et utviklingsprosjekt med eksterne brukerrepresentanter i styringsgruppen og referansegruppen/arbeidsgrupper. Det er utarbeidet et styringsdokument som har vært løpende oppdatert gjennom prosjektets livsløp. Underveis i prosjektet har Universitets- og høgskolerådet (UHR) samt Forskningsinstituttene Fellesarena (FFA) ytret bekymringer om hvorvidt det nye systemet i tilstrekkelig grad vil favne alle brukerbehov slik de i dag ivaretas i Cristin-systemet og vitenarkivene. For å ivareta disse bekymringene ble det enighet mellom UHR, FFA og Sikt om å etablere en felles arbeidsgruppe som fikk i oppgave å utarbeide en detaljert funksjons- og leveransebeskrivelse. [Rapporten fra arbeidet](#) forelå ultimo januar.

Sikt arrangerer jevnlig webinarer hvor det informeres om status for utvikling og innføring, samt at det tas opp enkelte, mer praktisk rettede temaer (f.eks. migreringsprosessen). Det er lagt opp til flere runder med strukturert testing av spesifikk funksjonalitet (brukbarhetstesting). Testerne gir tilbakemelding til Sikt via et svarskjema på web. Første testrunde er gjennomført, neste forventes gjennomført tidlig i mars. Universitetsbiblioteket har bidratt i brukbarhetstesting, deltatt i og gitt innspill under webinarene og per e-post. Det er avviklet et møte med Sikt for diskusjon og gjennomgang av våre innspill.

Etter første testrunde erfarer Sikt få tilbakemeldinger fra vitenskapelige ansatte. Siden dette er en ansattgruppe som i stor grad berøres av den nye systemet, har Sikt ønske om økt brukerinvolvering fra denne gruppen. På anmodning fra Sikt har universitetsbiblioteket nylig sendt invitasjon om testdeltakelse til fakultetene v. prodekan for forskning, Cristin-kontakt og vitenskapelig ansatte, med anmodning om at ansatte skaffer seg tilgang til testversjonen og/eller deltar i brukbarhetstesting.

I webinar november 2022 opplyste Sikt at lansering av det nye systemet og migrering av data fra Cristin og lokale vitenarkiv var planlagt til juni 2023. Basert på [Sikts nettside om Cris/NVA](#) oppdatert 7. februar ser det ut som om migrering av data fra Cristin vil foregå i juni, og at ny forvaltning starter opp tidlig i juli (se figur under). Det er noe usikkert hvilken funksjonalitet systemet vil inneholde på dette tidspunktet, da migrering av vitenarkivene i foreliggende plan er lagt til juni-august. Sikt opplyser at det vil gjennomføres opplæring for superbrukere og at det skal utarbeides e-læringsressurser for det nye systemet. Foreløpig er det ikke mottatt eksakt tidsplan eller nærmere informasjon om opplæringsaktivitetene; iht. tidligere informasjon (e-post fra Sikt ultimo januar 2023) var opplæringsperioden planlagt i april-mai. Siden konkret opplæringsplan mangler, anbefales det på generelt grunnlag at fakultetskontaktene må ha tid til å gjennomføre relevante/nødvendige opplæringsaktiviteter.

Ved endringer i tidsplanen for prosjektet vil Forskningsutvalget, alternativt prorektor for forskning og utvikling, holdes orientert.

Filen ble ikke funnet. Den er enten slettet, eller sjekket ut.

Arkivsak-dok. 23/00615-1
Saksansvarlig Ketil Eiane
Saksbehandler Christine Aasen

RETNINGSLINJER FOR BEHANDLING AV SAKER OM MULIGE BRUDD PÅ ANERKJENTE FORSKNINGSETISKE NORMER VED NORD UNIVERSITET

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget tar saken til orientering og kommer med innspill til retningslinjene i vedlegg 2 innen fredag 10. mars.

Sammendrag

Forskningsetikk er viktig for å sikre kvalitet i og tillit til forskningen. Universitetet er pålagt etter forskningsetikkloven å sikre at forskningen følger forskningsetikkloven og anerkjente forskningsetiske normer og regler. For å ivareta dette er det sentralt at vi har et system som sikrer at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget, behandlet og rapportert.

Nords nåværende retningslinjer gir sparsommelig anvisning på hvordan en sak skal håndteres og følges opp ved Nord universitet. Det er dermed behov for retningslinjer med nærmere beskrivelse av hvordan behandlingsprosessen for håndtering av mulige brudd skal foregå.

De foreslåtte nye retningslinjene ivaretar behovet for rutiner ved saksbehandling på alle nivå i organisasjonen. Og de sikrer at alle saker som gjelder forskningsetikk blir fanget opp og behandlet i henhold til den behandling som forskningsetikkloven krever.

Saksframstilling

I forskningsetikkloven § 6 tredje ledd står det at universitetet skal (...) fastsette retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. *Retningslinjene skal også angi når det som ledd i behandlingen av slike saker skal innhentes en uttalelse fra redelighetsutvalget.»*

I dag er det punkt 4 i dokumentet *Forskningsetiske retningslinjer for Nord universitet* (se vedlegg 1 side 5-6) som beskriver hvordan en mistanke om uredelighet skal behandles ved Nord:

«(...)Enhver form for fusk regnes for brudd og blir behandlet deretter. Ansatte og studenter ved Nord Universitet har rett og plikt til å varsle om vitenskapelig uredelighet. Slike saker vil bli behandlet etter de overordnede lover og regler Nord Universitet er bundet opp til og vil følge.

Ansatte og studenter som er mistenkt for uredelig vitenskapelig adferd har krav på grundig og uhildet behandling av saken. Både den som er mistenkt og den som melder sin bekymring beskyttes i tråd med gjeldende lover og forskrifter i forbindelse med behandlingen av saken. Uberettiget mistanker eller overdimensjonering av saker bør unngås.

Mistanke om uredelighet varsles faggruppelider. Fakultetene vurderer når det er relevant for forskningsetisk utvalg å overta saksbehandlingen ved mistanke om forskningsetiske brudd. Rektor, prorektor for forskning og forskningsetisk utvalg kan overprøve fakultetenes vurdering. Ved eventuell inhabilitet kan det varsles direkte til forskningsetisk utvalg.

Forskningsetisk utvalg skal fungere som universitetets redelighetsutvalg. Utvalget skal behandle og gi råd i enkeltsaker som har sitt utspring i konflikter eller klager knyttet til brudd på anerkjente forskningsetiske normer og god vitenskapelig praksis, eller ved mistanke om vitenskapelig uredelighet. Forvaltningslovens kapittel IV og V gjelder for disse sakene.»

Forskningsetisk utvalg, som er Nords eget redelighetsutvalg, holder for tiden på å revidere retningslinjene. Utvalget ser ikke behov for å gjengi innholdet i de nasjonale retningslinjene, da dette ikke tilfører noe nytt utover hva som allerede er kjent og gjeldende. Sluttproduktet til utvalget vil være en kortfattet forskningsetisk plakat som viser til grunnverdier som forskningen ved Nord skal bygge på og som understreker at ansvaret for god forskningsetikk hviler på enkeltforskeren, så vel som universitetet som system. Selve rutinene for behandling av forskningsetiske saker må derfor fremgå av et annet dokument.

I 2021 hadde Forskningsetisk utvalg også en sak til behandling som gjaldt mistanke om brudd på forskningsetiske normer. Saken ble i liten grad undersøkt ved fakultetet og raskt oversendt utvalget for behandling. Erfaring opparbeidet under behandling av denne konkrete saken har vist at det er behov for rutiner for hvordan saksbehandlingen skal foregå på de ulike nivå i organisasjonen.

Riksrevisjonen gjennomførte dessuten i 2021 en undersøkelse (se vedlegg 2) av i hvilken grad forskningsinstitusjonene i UH-sektoren har lagt til rette for og sikrer at forskningen skjer i henhold til lov og anerkjente forskningsetiske normer og regler.

Undersøkelsen viste at de statlige institusjonene i sektoren ikke har:

- etablert systemer som legger til rette for at alle ansatte som arbeider med forskning, får tilstrekkelig opplæring
- gode nok systemer for å sikre at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget, behandlet og rapportert

De foreslåtte nye retningslinjene (se vedlegg 2) er basert på de retningslinjene som Universitetet i Agder (UiA) i dag benytter ved sin saksbehandling. Retningslinjene ved UiA er utarbeidet igjennom dialog med de nasjonale forskningsetiske komiteer og er derfor ansett å være kvalitetssikret og i tråd med kravene som fremgår av både forskningsetikkloven og forvaltningsloven.

Forskningsetisk utvalg ved Nord har hatt retningslinjene til behandling og vurdert de til å være tilstrekkelig detaljerte og presise for å kvalitetssikre forberedelse og behandling av saker. Og sekretariatet for utvalget ved Nord har vært i dialog med sekretariatet for utvalget ved UiA og fått bekreftet at retningslinjene i praksis fungerer godt etter sin hensikt.

På bakgrunn av det som står i saksfremstillingen tilrådes fakultetene å lese igjennom de nye foreslåtte retningslinjene i vedlegg 2, og komme med innspill innen 10. mars. Innspill sendes til saksbehandler på e-post: christine.aasen@nord.no

Vedlegg:

1. *Forskningsetiske retningslinjer for Nord universitet, rektorvedtak 18/02030*
2. *Nye Retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer ved Nord universitet*
3. *Riksrevisjonens rapport om forskningsetikk i universitets- og høyskolesektoren*

Riksrevisjonens rapport om forskningsetikk i universitets- og høyskolesektoren

Rapportert i Dokument 1 (2021-2022)

Forsidebilde: Riksrevisjonen

ISBN 978-82-8229-516-1

Mottaker: Kunnskapsdepartementet

Revisjonen er gjennomført som en del av Riksrevisjonens kontroll av disposisjoner i henhold til lov om Riksrevisjonen § 9 første ledd, instruks om Riksrevisjonens virksomhet § 3 første ledd bokstav b, Riksrevisjonens faglige retningslinjer for etterlevelsesrevisjon og INTOSAIs standard for etterlevelsesrevisjon (ISSAI 4000).

Innhold

1	Sammendrag	6
2	Innledning	7
3	Revisjonens mål og problemstillinger	13
4	Revisjonskriterier	14
4.1	Har forskningsinstitusjonene lagt til rette for at forskningen ved institusjonene skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer?	14
4.2	Har forskningsinstitusjonene etablert systemer som sikrer at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget og behandlet?	15
5	Metoder	17
6	Funn	19
6.1	Forskningsinstitusjonene har ikke etablert systemer som legger til rette for at alle ansatte som arbeider med forskning, får tilstrekkelig opplæring	19
6.1.1	Forskningsetikk er lederforankret, men praksis og kultur varierer mellom virksomhetene	19
6.1.2	Forskningsinstitusjonene har ikke fastsatt hva som er nødvendig opplæring	21
6.1.3	Forskningsinstitusjonene har ikke systematisk oppfølging av at alle får opplæring	22
6.2	Forskningsinstitusjonene har ikke gode nok systemer for å sikre at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget, behandlet og rapportert	23
6.2.1	Arbeidet med å avdekke mulige brudd er uklart og varierende	24
6.2.2	Virksomhetene har i hovedsak etablert redelighetsutvalg	25
6.2.3	Det er mangler ved virksomhetenes retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd	27
6.2.4	Det er mangler ved institusjonenes rapportering av mulige alvorlige brudd til Granskingsutvalget.....	29
6.2.5	Saker behandlet hos virksomhetene og rapportert til Granskingsutvalget i perioden 2018–2020	33
6.2.6	Sanksjoner eller reaksjoner etter brudd	34
7	Konklusjoner	36
	Vedlegg 1: Spørrebrev til virksomhetene om forskningsetikk	41

Tabelloversikt

Tabell 1 Oversikt over statlige forskningsinstitusjoner i UH-sektoren	8
Tabell 2 Oversikt over redelighetsutvalg	26

Figuroversikt

Figur 1 Oversikt over antall vitenskapelige publikasjoner per virksomhet i 2020	9
Figur 2 Oversikt over tildeling per virksomhet i 2019	10
Figur 3 Oversikt over innrapporterte saker og henvendelser til Granskingsutvalget for årene 2018–2020	11
Figur 4 Prosess for å behandle saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer ved HINN og USN	29
Figur 5 Oversikt over antall saker i perioden 2018–2020	33
Figur 6 Antall publikasjoner og saker om mulige brudd behandlet	34
Figur 7 Saker om mulige brudd behandlet hos virksomhetene	40

1 Sammendrag

De ulike departementene har ansvaret for forskningen innenfor sine fagområder, og Kunnskapsdepartementet har i tillegg et overordnet og koordinerende ansvar. Forskere og forskningsinstitusjoner har et lovfestet ansvar for å sikre at all forskning skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Manglende etterlevelse av normer og krav til forskningsetikk kan ha stor betydning for kvaliteten på og troverdigheten til forskningen. De statlige forskningsinstitusjonene i Universitets- og høyskolesektoren (UH-sektoren) består av ti universiteter og elleve høyskoler som er direkte underlagt Kunnskapsdepartementet, og forskning er en stor og viktig del av oppgavene til disse virksomhetene. UH-sektoren, sammen med universitetssykehusene, sto for 35 prosent av FoU-utgiftene i Norge i 2018. Det tilsvarte 25,2 milliarder kroner.

Målet med revisjonen er å kontrollere om de statlige forskningsinstitusjonene i UH-sektoren har lagt til rette for og sikrer at forskningen skjer i henhold til lov og anerkjente forskningsetiske normer og regler.

Sentrale kriterier for å besvare revisjonens problemstillinger har vært *lov om organisering av forskningsetisk arbeid* (forskningsetikkloven), *forskrift om forskningsetiske komiteer og utvalg* (forskningsetikkforskriften) og proposisjonen og innstillingen til forskningsetikkloven (Prop. 158 L (2015–2016) og Innst. 192 L (2016–2017)). Revisjonen omfatter alle de 21 statlige forskningsinstitusjonene i UH-sektoren.

For å besvare problemstillingene har vi intervjuet De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK) og Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget). Deretter sendte vi et brev med spørsmål til alle UH-virksomhetene. I det samme brevet etterspurte vi relevant dokumentasjon. Vi har sammenstilt og analysert alle dokumenter og svar på spørsmål.

Revisjonen konkluderer med at forskningsinstitusjonene i UH-sektoren ikke gjør nok for å sikre at forskningen skjer i henhold til forskningsetikkloven og anerkjente forskningsetiske normer og regler.

Revisjonen viser at

- forskningsinstitusjonene ikke har etablert systemer som legger til rette for at alle ansatte som arbeider med forskning, får tilstrekkelig opplæring
- forskningsinstitusjonene ikke har gode nok systemer for å sikre at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget, behandlet og rapportert

Utkast til rapport ble lagt fram for Kunnskapsdepartementet ved brev 26. mars 2021. Departementet har i brev 30. april 2021 gitt kommentarer til rapportutkastet. Kommentarene er i hovedsak innarbeidet i endelig rapport.

2 Innledning

I 2017 kom det en ny lov om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven). Formålet med loven er å bidra til at forskning i offentlig og privat regi skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Loven har gitt virksomhetene et tydeligere og mer konkret ansvar for å håndtere forskningsetiske spørsmål og spre kompetanse innenfor forskningsetikk. Forskere og forskningsinstitusjoner har et lovfestet ansvar for å sikre at all forskning skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer, og den enkelte forsker har et selvstendig ansvar i alle ledd av forskningsprosessen.

Forskningsinstitusjonene skal legge til rette for at forskerne enkelt kan følge anerkjente forskningsetiske normer, og de skal ha et system for å avdekke og behandle eventuelle brudd. Institusjonene skal også ha et redelighetsutvalg som skal ha nødvendig kompetanse i forskning, forskningsetikk og jus. Hvordan utvalget skal brukes, er opp til virksomhetene. Forskningsetikkloven § 8 definerer vitenskapelig uredelighet som forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning.

Forskning og høyere utdanning står sentralt i utviklingen av et bærekraftig samfunn, og dette danner rammen for regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning.¹ I langtidsplanen gir regjeringen prioriteringer for forskningen. De viser til den nye loven om organisering av forskningsetisk arbeid og at denne loven skal bidra til at forskning i offentlig og privat regi skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Videre i planen viser de til at forskningsetikkloven pålegger alle forskningsinstitusjoner i Norge å gi opplæring i forskningsetikk, men at undersøkelser² tyder på at dette ansvaret ikke alltid blir godt nok ivarettatt.

De ulike departementene har ansvaret for forskningen innenfor sine fagområder, og Kunnskapsdepartementet har i tillegg et overordnet og koordinerende ansvar.³ Oppfølgingen av langtidsplanen framgår av Prop. 1 S (2019–2020). Kunnskapsdepartementet styrer universiteter og statlige høyskoler (UH-sektoren) gjennom tildelingsbrev, som også viser til langtidsplanen. Utover dette har sektoren en stor grad av selvstyre, både når det gjelder hvordan de følger opp de politiske prioriteringene, og hvordan de organiserer forskningen.⁴

Rammebevilgningen til universiteter og høyskoler bevilges over Kunnskapsdepartementets budsjett. Den statlige rammebevilgningen er satt sammen av tre deler: basis, utdanning og forskning. Forskning skal gi uttelling for resultater innenfor forskning og består av både en strategisk og en resultatbasert bevilgning. Den resultatbaserte omfordelingen (RBO) skjer på grunnlag av institusjonenes oppnådde resultater på fire indikatorer som skal stimulere til økt forskningsaktivitet og konkurranse mellom institusjonene om forskningsbevilgningene:

- antall doktorgradskandidater, kandidater fra Program for kunstnerisk utviklingsarbeid og samarbeid om doktorgradsutdanning
- publikasjonspoeng beregnet på grunnlag av vitenskapelige publiseringer i særskilte tidsskrifter
- mottatt tildeling fra EUs rammeprogram for forskning og definerte randsoneaktiviteter tilknyttet dette
- mottatt tildeling fra Norges forskningsråd og regionale forskningsfond

¹ Meld. St. 4 (2018–2019). *Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning 2019–2028*.

² Research Integrity in Norway - RINO (FEK 2018).

³ <https://www.regjeringen.no/no/tema/forskning/innsiktsartikler/forskningssystemet/id2000708/>

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/veileder-for-sektoransvaret-for-forskning/id2570123/>

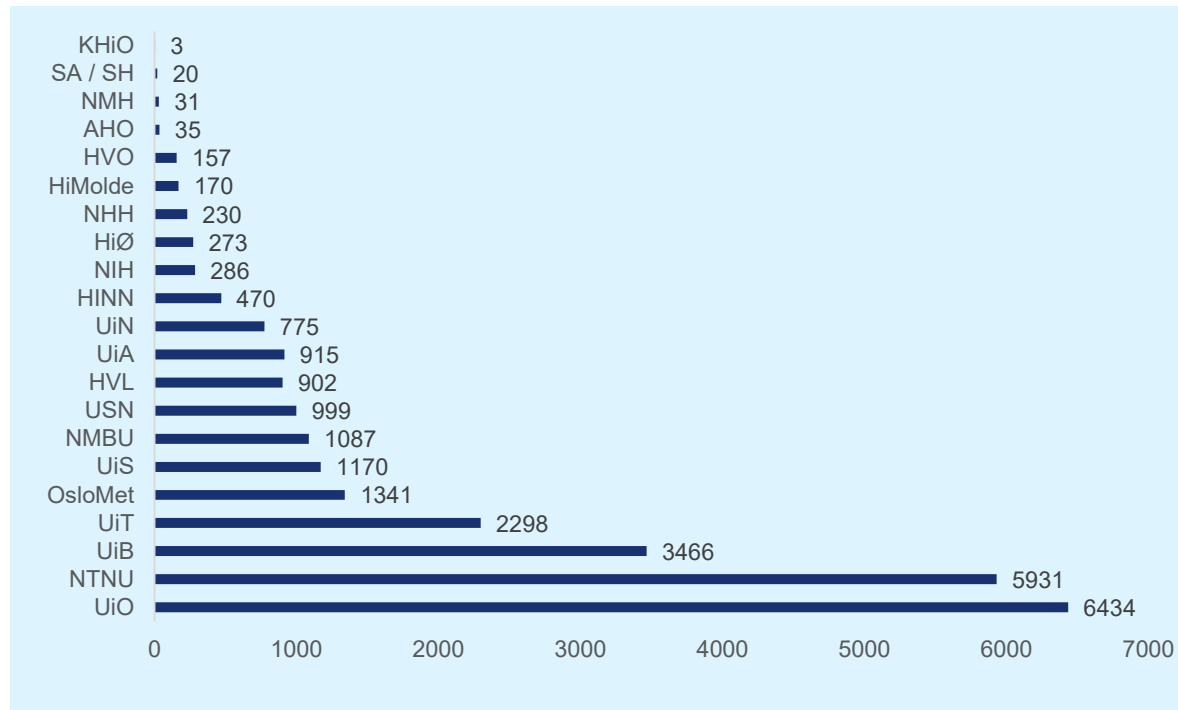
Tabell 1 Oversikt over statlige forskningsinstitusjoner i UH-sektoren

Fullt navn	Forkortelse
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo	AHO
Høgskolen i Molde	HiMolde
Høgskolen i Innlandet	HINN
Høgskolen i Østfold	HiØ
Høgskulen på Vestlandet	HVL
Høgskulen i Volda	HVO
Kunsthøgskolen i Oslo	KHiO
Norges Handelshøyskole	NHH
Norges idrettshøgskole	NIH
Norges miljø- og biovitenskapelige universitet	NMBU
Norges musikkhøgskole	NMH
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet	NTNU
OsloMet – storbyuniversitetet	OsloMet
Sámi allaskuvla / Samisk høgskole	SA / SH
Universitetet i Agder	UiA
Universitetet i Bergen	UiB
Nord universitet	UiN
Universitetet i Oslo	UiO
Universitetet i Stavanger	UiS
UiT Norges arktiske universitet	UiT
Universitetet i Sørøst-Norge	USN

De statlige forskningsinstitusjonene i UH-sektoren består av ti universiteter og elleve høyskoler, og forskning er en stor og viktig del av oppgavene de har. Virksomhetene er relativt omfattende regulert gjennom universitets- og høyskoleloven. Loven har som formål å legge til rette for at universiteter og

høgskoler utfører blant annet forskning og formidling på et høyt internasjonalt nivå. I figur 1 og 2 vises en oversikt over vitenskapelige publikasjoner og tildeling per virksomhet.⁵

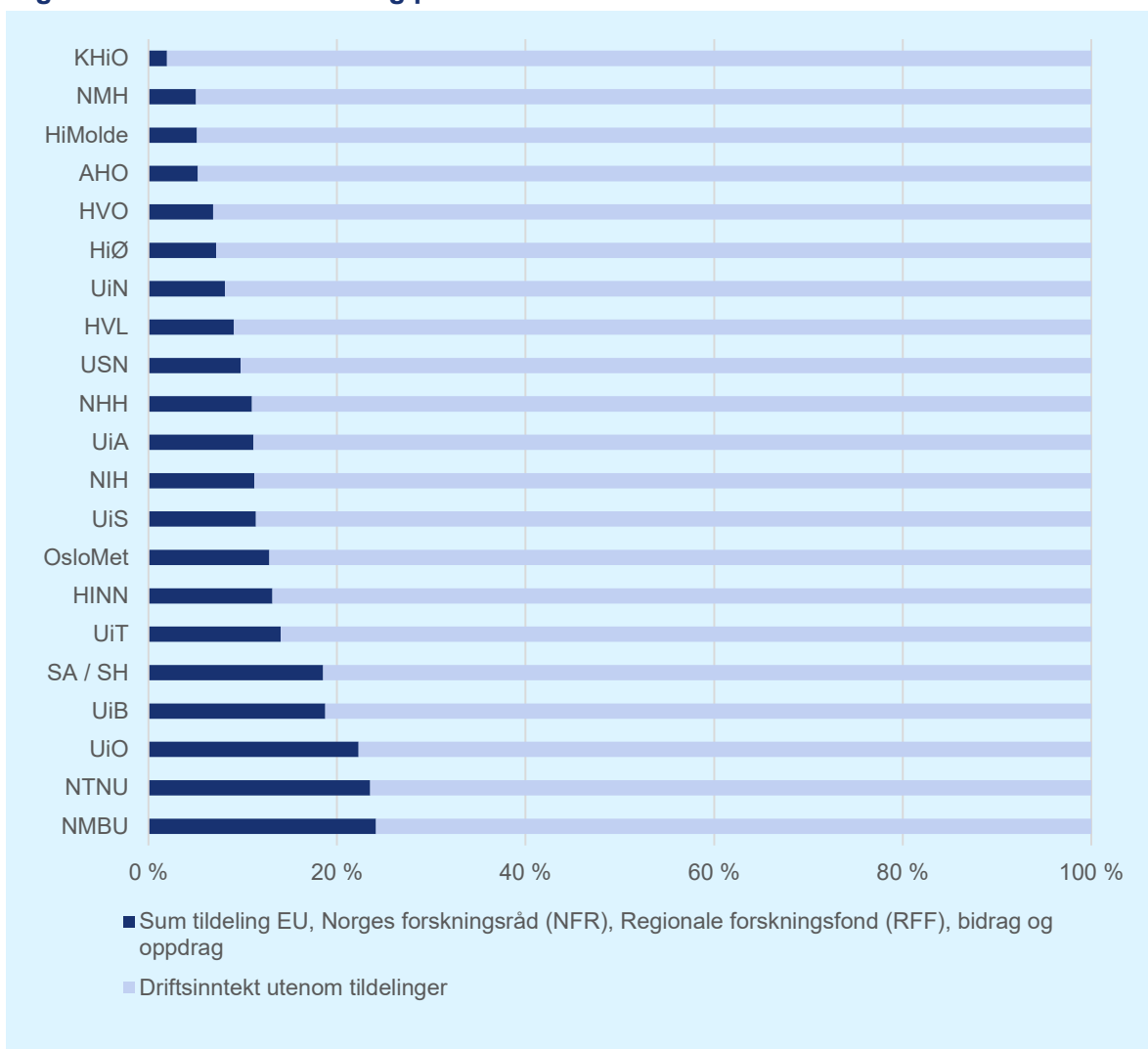
Figur 1 Oversikt over antall vitenskapelige publikasjoner per virksomhet i 2020

Kilde: Database for statistikk om høgre utdanning (DBH)

⁵ Tallene er hentet fra Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) – vitenskapelig publisering (dbh.nsd.uib.no)

Figur 2 Oversikt over tildeling per virksomhet i 2019

Kilde: Database for statistikk om høgre utdanning (DBH)

I 1990 ble forskningsetikkomitesystemet etablert med tre nasjonale forskningsetiske komiteer med oppgaver å være rådgivende organer i forskningsetikk, å fremme forskningsetikk og forebygge uredelighet i forskning. De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK) er det viktigste fagorganet for forskningsetikk og skal bidra til at forskning i offentlig og privat regi skjer i henhold til anerkjente etiske normer. FEK består av⁶

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)

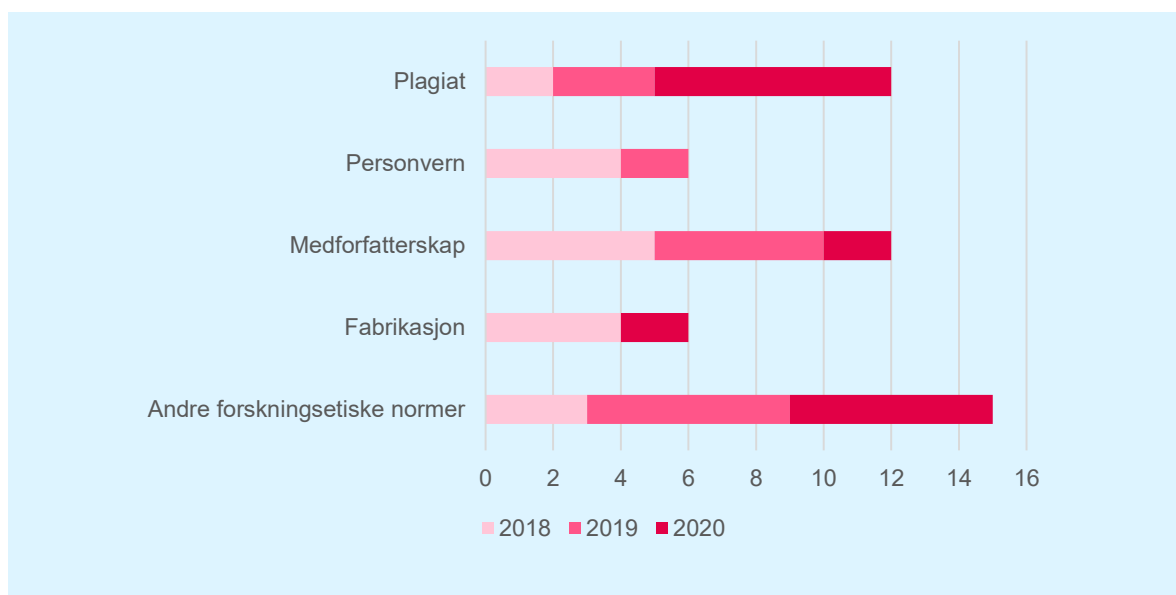
⁶ Hvem er vi og hva gjør vi? (forskningsetikk.no)

NESH har ett underutvalg: Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget). I tillegg består FEK også av underutvalget: Den etiske nemnda for patentsaker (Patentnemda).

Granskingsutvalget ble opprettet i 2007 i henhold til forskningsetikkloven og utvalgets oppgaver ble noe endret med ny forskningsetikklov i 2017. Utvalget er en nasjonal ressurs som skal veilede forskningsinstitusjonene i behandling av uredelighetssaker. Videre skal forskningsinstitusjonene rapportere til utvalget om behandlingen av alle saker som gjelder uredelighet. Utvalget fungerer som klageinstans i saker der institusjonene har konkludert med vitenskapelig uredelighet, og utvalget kan også iverksette granskning på eget initiativ. Granskingsutvalgets uttalelser er endelige og kan ikke påklages.

Forskningsetikkloven § 9 viser til at De nasjonale forskningsetiske komiteene skal være et forvaltningsorgan for forskningsetiske spørsmål på alle fagområder. FEK omfatter de nasjonale komiteene og utvalgene som er opprettet med hjemmel i loven, foruten administrasjonen, som også er sekretariat for komiteer og utvalg. FEK skal bestemme ansvarsområdet til den enkelte komité, som skal være et rådgivende organ innenfor forskningsetikk. Komiteene og utvalgene er faglig uavhengige, og medlemmene oppnevnes av Kunnskapsdepartementet, jf. forskningsetikkloven §§ 3 og 9.

Figur 3 Oversikt over innrapporterte saker og henvendelser til Granskingsutvalget for årene 2018–2020

Kilde: Granskingsutvalgets årsrapporter

Vesentlighet

UH-sektoren, sammen med universitetssykehusene, sto for 35 prosent av FoU-utgiftene i Norge i 2018. Dette tilsvarte 25,2 milliarder kroner.⁷ Akademisk frihet er et grunnleggende prinsipp i forskningen, og det er en viktig betingelse for å sikre uavhengig og pålitelig forskning. Samtidig er forskningens troverdighet avhengig av at forskerne følger de etiske prinsippene for forskning, og at vi

⁷ <https://www.regjeringen.no/no/tema/forskning/innsiktsartikler/forskningssystemet/id2000708/>

har et normsystem for forskningen. Det er viktig å finne en balanse mellom å satse på forskningens muligheter for å utvikle ny kunnskap og teknologi på den ene siden, og samfunnets behov for å beskytte seg mot potensielle og utilsiktede skadelige virkninger på den andre siden.

Manglende etterlevelse av normer og krav til forskningsetikk kan ha stor betydning for kvaliteten på og troverdigheten til forskningen. Samtidig er kvalitet og troverdighet et viktig element for utdanning, formidling og nyskaping.⁸ God forskningsetisk praksis vil bidra til at forskningen foregår i tråd med samfunnets forventninger og krav, og at det skapes økt tillit til forskningsresultatet, enkeltforskere og forskersamfunnet generelt. Samfunnets tillit til forskere og deres resultater er en forutsetning for å kunne gi bevilgninger til forskning og å bruke resultatene.

Risiko

Sammen med De nasjonale forskningsetiske komiteene gjennomførte redelighetsutvalgene ved Universitetet i Bergen (UiB) og Høgskulen på Vestlandet (HVL) RINO-undersøkelsen⁹ i 2018. Den hadde som formål å kartlegge status rundt etikk og integritet i norsk forskning. I overkant av 7000 forskere svarte på undersøkelsen, som ble sendt ut til forskere ved norske universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter.¹⁰ Resultatene fra undersøkelsen viser blant annet at et flertall av respondentene rapporterer om at de enten ikke har fått opplæring i forskningsetikk eller kun én dags opplæring eller mindre. Videre viser resultatene at det er relativt lite kunnskap blant forskerne om hvilke rutiner de skal følge for å rapporterer mulig uredelighet.¹¹

RINO-undersøkelsen og revisjonens tidligere observasjoner viser at det kan være en risiko for manglende etterlevelse av forskningsetikkloven §§ 5 og 6, som handler om virksomhetenes ansvar for å håndtere forskningsetiske spørsmål. Det er risiko for store variasjoner i både opplæringen og praksisen til forskere og forskningsinstitusjoner når det gjelder etiske vurderinger. Ansvar for å sikre forskningsetisk arbeid ble tydeliggjort da den nye forskningsetikkloven ble innført i 2017. Det kan imidlertid være ulike oppfatninger av hva som er nødvendig opplæring og god forskningsetikk, det vil si anerkjente forskningsetiske normer.

⁸ Prop. 158 L (2015–2016) *Lov om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven)*, del 1, punkt 3.2.

⁹ Research Integrity in Norway - RINO (FEK 2018).

¹⁰ Svarprosent på 23,4.

¹¹ Research Integrity in Norway - RINO (FEK 2018).

3 Revisjonens mål og problemstillinger

Målet med revisjonen er å kontrollere om de statlige forskningsinstitusjonene i UH-sektoren har lagt til rette for og sikrer at forskningen skjer i henhold til lov og anerkjente forskningsetiske normer og regler.

Problemstillinger

Revisjonens mål vil bli besvart gjennom følgende problemstillinger:

1. Har forskningsinstitusjonene lagt til rette for at forskningen ved institusjonene skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer?
2. Har forskningsinstitusjonene etablert systemer som sikrer at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget og behandlet?

Revisjonen gjelder for budsjettåret 2020–2021 og er gjennomført i perioden mai 2020 til april 2021. Revisjonen ser ikke på forskeres aktsomhetsplikt.

4 Revisjonskriterier

Universitets- og høyskoleloven § 1-5 første ledd gir institusjonene ansvar for å sikre at blant annet forskning utøves i overensstemmelse med vitenskapelige og etiske prinsipper. Det innebærer at forskningsvirksomheten skal følge god praksis slik den framkommer i nasjonale og internasjonale forskningsetiske prinsipper. I 2017 trådte den nye loven om organisering av forskningsetisk arbeid i kraft. Loven skal bidra til at forskning i offentlig og privat regi skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer.

4.1 Har forskningsinstitusjonene lagt til rette for at forskningen ved institusjonene skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer?

Lov om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven) § 5 omhandler krav som settes til forskningsinstitusjonene, og sier at hver enkelt forskningsinstitusjon skal sikre at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Institusjonen har ansvaret for

- a) nødvendig opplæring av kandidater og ansatte i anerkjente forskningsetiske normer og
- b) at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer.

I Prop. 158 L (2015–2016)¹² vises det til at forskningsinstitusjonene først og fremst må sørge for å ha et miljø og en kultur som fremmer god forskning og god forskningsetikk. Institusjonene kan ikke og skal ikke overta ansvaret fra den enkelte forsker, men de skal tilrettelegge for at forskeren kan ta sitt ansvar. Videre vises det til at forskningsinstitusjonene må arbeide aktivt og kontinuerlig for å etablere en forskningsetisk kultur og praksis,¹³ noe som blant annet setter krav til at

- det forankres hos ledelsen
- det er en systematisk tilnærming
- alle som driver med forskning, inkludert studenter, får opplæring. Veiledere har en særlig viktig rolle

Kunnskapsdepartementet mener at behovet for god oppfølging av forskere og godt etablerte rutiner ved institusjonene er avgjørende for å sikre at forskningsetikk blir ivaretatt i den daglige forskningen.¹⁴ Videre framhever departementet at sammenhengen mellom forskeres aktsomhetsplikt og kravet til nødvendig opplæring er ment å gi en vekselvirkning; forskere kan stille krav til opplæringen ved sin institusjon, og institusjonen kan sette krav til at forskere deltar i opplæring. Institusjonene kan og bør stille klare krav til sine forskere. Opplæringen skal omfatte både kandidater og institusjonens ansatte, det vil si alle som er involvert i forskningen, ikke bare forskere. En særlig viktig gruppe ved institusjonene er veilederne. Konkret hva som ligger i kravet om nødvendig opplæring, må vurderes for det enkelte forskningsområde.¹⁵

Departementet legger til at forskningsetikkloven § 5 andre ledd pålegger institusjonene ansvaret for forskningsetikken ved sin institusjon. Institusjonene har en plikt til å etablere systemer eller ordninger

¹² Prop 158 L (2015–2016), s. 21.

¹³ Prop 158 L (2015–2016), s. 31.

¹⁴ Prop 158 L (2015–2016), s. 59.

¹⁵ Prop 158 L (2015–2016), s. 60.

som sikrer at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. For universiteter og høyskoler er dette en videreføring og utvidelse av den plikten de allerede har i henhold til universitets- og høyskoleloven §§ 1-1 og 1-5, som pålegger dem å sikre at blant annet forskning utøves i overensstemmelse med anerkjente vitenskapelige og etiske prinsipper.

Forskingsetikkloven § 5 andre ledd bokstav a) legger en plikt på institusjonene til å gi nødvendig opplæring i forskningsetikk. Opplæringen gjelder både kandidater og ansatte. Nødvendig opplæring innebærer at omfanget av opplæringen må vurderes konkret ut fra hva som er hensiktsmessig for de ulike forskningsområdene.

Av Innst.192 L (2016–2017) framgår det at det er viktig med både forebyggende arbeid og behandling av uredelighetssaker for å fremme god forskningspraksis. Forskingsetikklovens overordnede formål er å sikre et nasjonalt system som kan ivareta samfunnets behov for at forskning i offentlig og privat regi skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Videre framgår det at institusjonene er ansvarlige for at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer. Dette ansvaret gjelder for alle offentlige og private institusjoner som har forskning som én av sine hovedoppgaver.

4.2 Har forskningsinstitusjonene etablert systemer som sikrer at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget og behandlet?

Forskingsetikkloven § 6 omhandler behandling av uredelighetssaker ved forskningsinstitusjoner. Loven viser til at forskningsinstitusjoner har ansvar for å behandle saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer.

Videre viser forskningsetikkloven § 6 andre ledd til at institusjonene skal ha et redelighetsutvalg som skal ha nødvendig kompetanse i forskning, forskningsetikk og jus. Utvalget skal ha minst ett medlem som ikke er ansatt ved institusjonen. *Forskrift om forskningsetiske komiteer og utvalg* (forskingsetikkforskriften) § 1 viser til at redelighetsutvalget skal ha minst tre medlemmer. I Innst. 192 L (2016–2017) viser departementet til at det vil være opp til institusjonene å bestemme nærmere hvordan redelighetsutvalgene skal brukes.

Videre skal forskningsinstitusjonene fastsette retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Retningslinjene skal blant annet angi når det skal innhentes en uttalelse fra redelighetsutvalget som et ledd i behandlingen av slike saker, jf. forskningsetikkloven § 6 tredje ledd.

Forskningsinstitusjoner skal i tillegg rapportere saker om mulige alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer til Granskingsutvalget, jf. forskningsetikkloven § 6 fjerde ledd. Lovens § 7 viser til at Granskingsutvalget er klageinstans for uttalelser hvor det konkluderes med at en forsker har opptrådt vitenskapelig uredelig. Utvalget kan også behandle saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer på eget initiativ. I uttalelser fra forskningsinstitusjoners redelighetsutvalg og Granskingsutvalget skal det alltid tas stilling til om forskeren har opptrådt vitenskapelig uredelig eller ikke, om det er en systemfeil ved institusjonen, og om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake, jf. forskningsetikkloven § 8. Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning, jf. forskningsetikkloven § 8.

I Prop. 158 L (2015–2016) vises det til at forskningsinstitusjonene har ansvaret for å følge opp og behandle alle tilfeller der det er stilt spørsmål om mulig brudd på anerkjente forskningsetiske normer, både alvorlige og mindre alvorlige brudd. Mulig brudd kan være innenfor et bredt spekter, fra slurv, unøyaktighet og lignende til alvorlige brudd på vitenskapelige uredelighet. Statlige universiteter og høyskoler er pålagt å ha etablert rutiner for dette.

Forskningsetikkloven regulerer ikke spørsmålet om sanksjoner eller andre reaksjoner på grunnlag av brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Prop. 158 L (2015–2016) viser til at det vil være både en rett og en plikt for forskningsinstitusjonene å vurdere sanksjoner eller reaksjoner i saker der det er fastslått brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Dette må vurderes opp mot subjektive forhold, men kan for eksempel være arbeidsrettslige sanksjoner eller pålagt etikkopplæring. En annen type reaksjon er knyttet til det faglige innholdet i arbeidet, for eksempel at en tildelt doktorgrad eller publiserte artikler trekkes tilbake.

Av forarbeidene til loven framgår det at det er viktig at den enkelte forskningsinstitusjon selv fastsetter de nærmere retningslinjer for uredelighetssaker ved sin institusjon. Retningslinjene bør omhandle på hvilket nivå ulike saker skal behandles og hvor omfattende prosessen skal være, blant annet om og når det er behov for å be institusjonens redelighetsutvalg om å behandle saken. Den enkelte institusjon må tilpasse dette ut fra blant annet størrelse, organisering og erfaring med slike saker, jf. Prop. 158 L (2015–2016).

5 Metoder

For å besvare problemstillingene intervjuet vi administrasjonen i De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK) og Granskingsutvalget, før vi sendte brev med spørsmål til alle UH-virksomhetene. I det samme brevet etterspurte vi relevant dokumentasjon. Vi har sammenstilt og analysert alle dokumenter og svar på spørsmål.

Intervju

Vi intervjuet administrasjonen i FEK og Granskingsutvalget for å få vite hvilke erfaringer de har med virksomhetenes arbeid med forskningsetikk, og hvordan de samarbeider med virksomhetene. Videre brukte vi intervjuet for å få innspill til brevet som vi sendte til virksomhetene for å innhente informasjon. Møtet med administrasjonen i FEK og Granskingsutvalget ble avholdt 21. oktober 2020, og referatet fra møtet ble verifisert 18. november 2020. I etterkant av møtet ble det innhentet en oversikt over hvilke virksomheter som har rapportert mulige brudd og sendt henvendelser til Granskingsutvalget i perioden 2018–2020.

Brev med spørsmål om hvordan virksomhetene følger opp lovkrav og dokumentbestilling

Vi sendte et brev til de 21 statlige universitetene og høyskolene som er direkte underlagt departementet.¹⁶ I brevet stilte vi spørsmål om hvordan virksomhetene har lagt til rette for at forskningen skjer i henhold til forskningsetiske normer. Videre spurte vi hvordan virksomhetene sikrer at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir behandlet. Vi ba om dokumentasjon i det samme brevet. Alle de 21 virksomhetene har besvart spørrebrevet og sendt dokumentasjonen vi etterspurte. I etterkant kontaktet vi to virksomheter for å oppklare et par spørsmål knyttet til svarbrevet og den innsendte dokumentasjonen. Vi har ikke innhentet ytterligere uttalelser fra virksomhetene.

Dokumentanalyse

Følgende informasjon og dokumentasjon har vi innhentet fra virksomhetene og analysert:

- forskningsetiske retningslinjer, generelle og fagspesifikke
- dokumentasjon på nødvendig opplæring for å ivareta krav i forskningsetikkloven
- institusjonens vurdering av hva som er nødvendig/hensiktsmessig opplæring
- informasjon om hvordan virksomheten sikrer nødvendig opplæring (system, oversikt, kurs)
- retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer
- mandat/retningslinjer for redelighetsutvalget
- informasjon om rutiner som virksomheten har for å vurdere og godkjenne artikler før publisering
- prosedyrer for å behandle saker om mulige brudd
- informasjon om felles kriterier for å vurdere hva som er et alvorlig brudd
- oversikt over saker om mulige brudd som er behandlet i virksomheten i perioden 2018–2020
- oversikt over saker som er meldt til Granskingsutvalget
- oversikt over antall saker der det er avdekket et alvorlig brudd
- oversikt over hvilke sanksjoner/reaksjoner som er gitt der det er avdekket et brudd
- oversikt over hvilke vurderinger/tiltak som er gjennomført i etterkant av at det er avdekket et brudd
- informasjon om hvilke oppgaver redelighetsutvalget har
- informasjon om en tipskanal / et system for å melde inn mulig brudd

¹⁶ Vedlegg: Spørrebrev til virksomhetene om forskningsetikk.

Følgende dokumentasjon har vi innhentet fra Granskingsutvalget og analysert:

- oversikt over hvilke virksomheter som har rapportert mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer i perioden 2018–2020
- oversikt over henvendelser til utvalget om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer, inkludert klagesaker og krav om dekning av sakskostnader i perioden 2018–2020

I tillegg har vi i enkelte tilfeller innhentet informasjon gjennom virksomhetenes hjemmesider.

6 Funn

Hva er dokumentanalysen?

Gjennom funnkapittelet henviser vi stadig til «dokumentanalysen». Det er en analyse vi har gjort av informasjon vi har hentet fra forskningsinstitusjonene og Granskingsutvalget. Hvilken informasjon og dokumentasjon vi har analysert framgår av metodekapittelet. I tillegg har vi i enkelte tilfeller hentet informasjon fra virksomhetenes nettsteder.

6.1 Forskningsinstitusjonene har ikke etablert systemer som legger til rette for at alle ansatte som arbeider med forskning, får tilstrekkelig opplæring

For å svare på problemstillingen har vi innhentet informasjon fra virksomhetene om deres kvalitetssystemer og internkontroll og hvordan de organiserer arbeidet med forskningsetikk. Videre har vi kontrollert om virksomhetene har etablert et system for nødvendig opplæring av kandidater og ansatte i anerkjente forskningsetiske normer, og hvordan de sørger for at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente etiske normer.

6.1.1 Forskningsetikk er lederforankret, men praksis og kultur varierer mellom virksomhetene

Oppsummert

Revisjonen viser at det overordnede ansvaret for å sikre at forskningen skjer i samsvar med anerkjente forskningsetiske normer er lederforankret. Det varierer mellom virksomhetene hvordan ansvaret for å følge opp er delegert, og hvilke rutiner og verktøy de har etablert for å bidra til at forskningen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Det er ikke alle virksomhetene som har spesifikke rutiner for dette.

Forskere skal opptre med aktsomhet for å sikre at all forskning skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer.¹⁷ Forskerens plikter må ses i sammenheng med forskningsinstitusjonenes plikter. Institusjonene verken kan eller skal overta ansvaret fra den enkelte forsker, men de skal tilrettelegge for at forskeren kan ta sitt ansvar. Forskningsinstitusjonene må først og fremst sørge for å

¹⁷ Gyldendal Rettsdata, kommentar til forskningsetikkloven § 4.

ha et miljø og en kultur som fremmer god forskning og god forskningsetikk.¹⁸

Kunnskapsdepartementet mener at en god oppfølging av forskere og godt etablerte rutiner ved institusjonene er avgjørende for å sikre at forskningsetikk blir ivaretatt i den daglige forskningen. Institusjonene må arbeide aktivt og kontinuerlig for å etablere en forskningsetisk kultur og praksis, noe som blant annet setter krav til lederforankring.¹⁹

Ledere på alle nivåer har ansvar for oppfølging

Virksomhetene er noe ulikt organisert, og dokumentanalysen viser at det varierer hvem som har fått ansvar for å følge opp at forskningen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Virksomhetene sikrer lederforankring ved at rektor og prorektor har det overordnede ansvaret for å sikre at forskningen skjer i samsvar med anerkjente forskningsetiske normer. Ansvaret for oppfølging er delegert til avdelinger ved dekan/prodekan for forskning eller senterledere/instituttledere. Prosjektledere er ansvarlige for å påse at forskningsprosjekter utføres i samsvar med forskningsetiske normer. Veiledere har et spesielt ansvar for å formidle forskningsetiske normer til kandidater.²⁰

Institusjonene har ulike retningslinjer og rutiner for å følge opp forskere og publikasjoner

Virksomhetene benytter både generelle og fagspesifikke retningslinjer fra De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). Dokumentanalysen viser at 16 av de 21 virksomhetene i tillegg har utarbeidet egne etiske retningslinjer, og at 14 virksomheter har utarbeidet retningslinjer for å håndtere mulige brudd. 6 av virksomhetene har utarbeidet fagspesifikke etiske retningslinjer. Ellers viser virksomhetene til at de sikrer etterlevelse av anerkjente forskningsetiske retningslinjer blant annet gjennom opplæring, nettressurser, foredrag, seminarer eller diskusjoner i forskergrupper.²¹

Dokumentanalysen viser at forskerne skal følge tidsskriftenes og forlagenes rutiner for fagfelle vurdering og publisering. Videre viser analysen at virksomhetene har ulike rutiner for å legge til rette for og å følge opp forskerne. 14 virksomheter viser i sine svar til at de har etablert rutiner for at kandidater og/eller forskere skriver under på en habilitetserklæring ved innlevering av en avhandling eller et prosjekt.

Enkelte virksomheter har rutiner for å vurdere artikler etter at de er publisert. Et eksempel på dette er Universitetet i Stavanger, som har utarbeidet egne retningslinjer for å godkjenne vitenskapelige publikasjoner. Etter at monografier og artikler i antologier er publisert, leveres de til Universitetsbibliotekets publiseringsutvalg, som sjekker om kriterier for å bli godkjent som vitenskapelig publikasjon er oppfylt. Publiseringsutvalget gir deretter en tilbakemelding om resultatet av vurderingen.

Enkelte av virksomhetene viser til at de har spesifikke tiltak og verktøy som skal bidra til at forskningen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer:

- **Norges idrettshøgskole (NIH)** har utviklet et eget prosjektstøtteverktøy for forskningsprosjekter som samler metadatas om prosjektene og de viktigste dokumentene. Det inneholder også sjekklister tilpasset ulike typer av prosjekter.
- **Norges Handelshøyskole (NHH)** har etablert NHH IRB (Institutional Review Board), hvor forskere kan sende inn og få vurdert prosjektene sine i henhold til gjeldende etiske standarder.

¹⁸ Prop. 158 L (2015–2016), s. 21.

¹⁹ Prop. 158 L (2015–2016), s. 59.

²⁰ Gjennomgang av svarbrev.

²¹ Gjennomgang av svarbrev.

- **Høgskolen i Østfold (HiØ)** anvender en forskningsetisk sjekkliste som det henvises til i opplæringen. Sjekklisten er ment som et konkret verktøy for forskerne som en del av tilretteleggingen. Målet med listen er at det skal «være lett og gjøre rett».
- **Universitetet i Stavanger (UiS)** har et eget vitenskapsombud i tillegg til et forskningsetisk utvalg. Vitenskapsombudet skal bidra til at det føres en åpen dialog omkring sentrale forskningsetiske temaer, og gir veiledning og råd til vitenskapelige ansatte. UiS har også et eget studentombud, som er en uavhengig bistandsperson for studenter. Ombudene holder månedlige møter der prorektoren for forskning, lederen for forskningsetisk utvalg og kontorsjefen for rektors stab deltar. Her utveksles det gode ideer og initiativer som deltakerne viderefremidler ut i organisasjonen.

6.1.2 Forskningsinstitusjonene har ikke fastsatt hva som er nødvendig opplæring

Oppsummert

Revisjonen viser at det kun er to av virksomhetene som har dokumentert nødvendig opplæring for alle ansatte som arbeider med forskning. Det er bare 12 av de 21 virksomhetene som gir tilbud om kurs til alle, men opplæringen er frivillig for de fleste ansatte. I all hovedsak skjer opplæringen gjennom obligatoriske kurs på master- og bachelorutdanningene og for kandidater.

Ifølge forskningsetikkloven skal alle forskningsinstitusjoner sikre at forskningen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer.²² Det innebærer blant annet at de har ansvar for nødvendig opplæring av kandidater og ansatte, og at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer.

Virksomhetene skal sørge for opplæring av alle som driver med forskning. Nødvendig opplæring innebærer at kandidater og ansatte må få tilstrekkelig opplæring, slik at de kan fylle aktsomhetsplikten i forskningsetikkloven § 4. Det innebærer også at omfanget av opplæringen må vurderes konkret ut fra hva som er hensiktsmessig for de ulike forskningsområdene.²³

Institusjonene har ikke fastsatt og dokumentert opplæringsbehovet for alle ansatte

Dokumentanalysen viser at virksomhetene ikke har fastsatt og dokumentert hva som er nødvendig opplæring av alle ansatte som arbeider med forskning. De fleste har bare dokumentert nødvendig opplæring for kandidater. Det er bare Universitetet i Sørøst-Norge (USN) og Høgskulen på Vestlandet (HVL) som har dokumentert opplæringsbehovet for alle ansatte. I tillegg har Høgskolen i Østfold (HiØ) påbegynt et arbeid med et opplæringsprogram.

Styret ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN) vedtok et forskningsetisk rammeverk i juni 2017 som la føringer for forskningspraksisen ved institusjonen. Inkludert i dette rammeverket var en plan for «organisatorisk implementering av forskningsetikk ved HSN» (nåværende USN). Planen inneholdt vedtak om opplæringstiltak, ansvarsfordeling og tentative tidsfrister. Ambisjonen har vært å utvikle en

²² Forskningsetikkloven § 5.

²³ Prop. 158 L (2015–2016), s. 60.

organisasjon der forskningsetikk har en sentral rolle og ligger langt fremme i bevisstheten hos alle. For å oppnå dette ble det definert tre hovedmålgrupper, henholdsvis studenter, faglig ansatte og administrasjon/ledelse. For hver av målgruppene er det satt opp opplæringsiltak.

Høgskulen på Vestlandet (HVL) har en overordnet plan for opplæring i forskningsetikk, «Kurspakke med læringsmål». Planen beskriver kurstilbudet og målgrupper for de ulike kursene. Målgruppene er forskere, kandidater, masterstudenter, veiledere og prosjektledere.

Ved Høgskolen i Østfold (HiØ) er forskningsadministrasjonen, det sentrale FoU-utvalget og den faglige ledelsen i gang med å utvikle kontinuerlige og systematiske tiltak som sørger for at institusjonen etterlever sitt lovpålagte ansvar. Innspill til et opplæringsprogram er nå ute på høring hos fagavdelingenes FoU-ledere, og formålet er å utarbeide en sentral opplæringsplan.

Stort behov for opplæringsressurser i forskningsetikk

Resultatene fra RINO-undersøkelsen²⁴ viser at et flertall av respondentene rapporterer om ingen opplæring i forskningsetikk (36,8 prosent) eller kun én dags opplæring eller mindre (23,7 prosent). Administrasjonen i FEK uttaler i intervjuet at det er overraskende at så mange som 36,8 prosent svarte at de aldri har deltatt på kurs eller fått undervisning.²⁵ FEK sier videre at de erfarer at det er et stort behov for opplæringsressurser i forskningsetikk. Det er også behov for mer veiledning rundt andre forskningsetiske saker som ikke gjelder uredelighet.

Opplæringen er frivillig for de fleste ansatte

Opplæring i forskningsetikk er organisert på ulike måter i de ulike virksomhetene. Hos noen er opplæringen organisert sentralt, hos andre er opplæringen organisert på fakultetsnivå. De fleste svarer at opplæringen er organisert dels sentralt og dels ved fakultetene/enhetene. Dokumentanalysen viser at alle virksomhetene tilbyr kurs til veiledere, kandidater og studenter.²⁶ Det er bare 12 av de 21 virksomhetene som gir tilbud om kurs til alle ansatte som arbeider med forskning. I all hovedsak skjer opplæringen gjennom obligatoriske kurs på master- og bachelorutdanningene og for kandidater. I noen tilfeller er opplæringen obligatorisk også for veiledere. For alle andre ansatte er opplæring i forskningsetikk frivillig.

6.1.3 Forskningsinstitusjonene har ikke systematisk oppfølging av at alle får opplæring

Oppsummert

Revisjonen viser at virksomhetene ikke har etablert et system for å holde oversikt over opplæringsbehovet til alle som utfører eller deltar i forskningen.

²⁴ Research Integrity in Norway (FEK 2018).

²⁵ Møtet med FEK og Granskingsutvalget ble avholdt 21. oktober 2020 og verifisert 18. november 2020.

²⁶ Svar på spørrebrev.

Institusjonene er pålagt å etablere systemer eller ordninger som sikrer at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer.²⁷

Forskningsinstitusjonene har ingen oversikt over ansattes behov for opplæring

Dokumentanalysen viser at ingen av forskningsinstitusjonene foreløpig har etablert et system som viser at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer. Opplæringen er ivaretatt og satt i system for studenter og kandidater gjennom studieplanen. Når det gjelder de ansatte, har de ingen oversikt over opplæringsbehov eller hvem som har fått opplæring. Virksomhetene viser til at opplæringen oppdateres og gjennomføres jevnlig, men ikke systematisk.²⁸

Universitetet i Sørøst-Norge (USN) og Høgskulen i Volda (HVO) oppgir i sine svar at de ønsker å systematisere mer av opplæringen, slik at de kan følge opp at alle får opplæringen de trenger.

Høgskolen i Østfold (HiØ) svarer at de har startet et pilotprosjekt der alle som skal starte et forskningsprosjekt, må levere et digitalt meldeskjema. I dette skjemaet må forskeren oppgi om han eller hun har hatt opplæring i anerkjente forskningsetiske normer, og hvor og når opplæringen eventuelt er gjennomført. De som melder at de trenger opplæring, vil få et tilbud.

Universitetet i Oslo (UiO) oppgir at de har igangsatt et arbeid for å utvikle en opplæringsmodul innenfor forskningsintegritet som vil være rettet mot alle vitenskapelig ansatte. Modulen vil også kunne benyttes overfor administrativt ansatte som skal jobbe med forskning.

6.2 Forskningsinstitusjonene har ikke gode nok systemer for å sikre at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget, behandlet og rapportert

For å svare på problemstilling 2 har vi innhentet informasjon fra virksomhetene om hvordan de sikrer at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget og behandlet. Vi har kontrollert om virksomhetene bruker kvalitetssikringssystemer som er egnet til å avdekke mulige brudd. I tillegg har vi kontrollert om virksomhetene har systemer for å varsle om mulige brudd. Videre har vi kontrollert hvilke retningslinjer virksomhetene har for å rapportere mulige alvorlige brudd til Granskingsutvalget.

²⁷ Prop. 158 L (2015–2016), s. 60.

²⁸ Gjennomgangen av virksomhetenes svarbrev.

6.2.1 Arbeidet med å avdekke mulige brudd er uklart og varierende

Oppsummert

Revisjonen viser at elleve virksomheter bruker kvalitetssikringssystemer eller verktøy som er egnet til å avdekke mulige brudd. For ti virksomheter går det ikke klart fram hvordan kvalitetssikring av egen forskning blir gjennomført.

Alle virksomhetene har kanaler eller meldesystemer der ansatte/studenter kan melde inn saker om mulige brudd på forskningsetiske normer, men det er uklart om alle som jobber med forskning får informasjon om systemene.

Forskningsetikkloven viser til at forskningsinstitusjoner har ansvar for å behandle saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer.²⁹ Institusjonenes ansvar innebærer å forebygge, avdekke og saksbehandle mulige brudd på anerkjente forskningsetiske retningslinjer. Målet er å utvikle en kultur som fremmer god forskning og god forskningsetikk, der forskningsetiske spørsmål vurderes og saksbehandles, og at saker ikke blir skjøvet under teppet.³⁰

En forutsetning for at virksomhetene skal kunne saksbehandle mulige brudd, er at de blir avdekket. Revisjonen har sett nærmere på virksomhetenes kvalitetssikringssystemer og andre systemer eller kanaler for å melde om brudd.

Det er uklart hvordan institusjonene gjennomfører kvalitetssikringen

Institusjonene har et ansvar for å utvikle system for kvalitetssikring slik at de avdekker og har prosedyrer for å behandle saker om mulige brudd på forskningsetiske normer.³¹ Dokumentanalysen viser at elleve virksomheter oppgir at de bruker kvalitetssikringssystemer eller verktøy som er egnet til å avdekke mulige brudd. For ti virksomheter er det uklart hvordan de gjennomfører kvalitetssikring av egen forskning.³²

Eksempler på kvalitetssikringssystemer som er innført eller i arbeid:

- plagiatprogrammer
- rutine for internkontroll som også skal fange opp brudd på forskningsetiske normer (Høgskulen på Vestlandet)
- internkontroll med medisinsk og helsefaglig forskning i tråd med kravene som følger av *forskrift om medisinsk og helsefaglig forskning* § 4 (Universitetet i Bergen)
- helhetlig internkontroll der forskning og oppfølging av forskningsetikkloven står sentralt (Høgskolen i Østfold)
- system for å få oversikt over forskningsprosjekter som skal gjøre det lettere for avdelingsledere/instituttledere å følge opp forskningen på sine enheter – Forskpro (Universitetet i Oslo)

²⁹ Forskningsetikkloven § 6 første ledd.

³⁰ Gyldendal Rettsdata, kommentar til forskningsetikkloven § 6 første ledd.

³¹ Prop 158 L (2015–2016) s. 22.

³² Gjennomgang av svarbrev.

Alle institusjonene har kanaler eller meldesystemer, men det er uklart om de er kjent for alle

Vår gjennomgang av virksomhetenes svar på spørrebrev og oppslag på virksomhetenes hjemmesider viser at

- alle virksomhetene har kanaler eller meldesystemer der ansatte/studentene kan melde inn saker om mulige brudd på forskningsetiske normer
- flere virksomheter har interne varslingssystemer – for eksempel «Si ifra!», som gir studenter og ansatte mulighet til å varsle om blant annet brudd på forskningsetiske retningslinjer
- enkelte virksomheter har egne meldeskjemaer som kan benyttes for å varsle om brudd på forskningsetiske normer

Det framkommer ikke hvordan institusjonene sørger for at alle ansatte kjenner til varslingssystemene.

6.2.2 Virksomhetene har i hovedsak etablert redelighetsutvalg

Oppsummert

Revisjonen viser at 20 av virksomhetene etterlever kravene til redelighetsutvalg. Sámi allaskuvla / Samisk høgskole har ikke et redelighetsutvalg som oppfyller kravene, men opplyser at arbeidet med å opprette et utvalg er i gang.

Forskningsetikkloven viser til at forskningsinstitusjoner skal ha et redelighetsutvalg, som skal ha nødvendig kompetanse i forskning, forskningsetikk og jus. Utvalget skal ha minst ett medlem som ikke er ansatt ved institusjonen.³³ Institusjoner kan gå sammen og opprette redelighetsutvalg i fellesskap.³⁴ I forskningsetikkforskriften står det at redelighetsutvalget skal ha minst tre medlemmer.³⁵

Forskningsinstitusjonene oppfyller kravene til redelighetsutvalg

Dokumentanalysen viser at 20 virksomheter har opprettet et redelighetsutvalg, enten alene eller sammen andre virksomheter.³⁶ Alle de 20 virksomhetene oppfyller kravene til minst tre medlemmer og minst ett medlem som ikke er ansatt ved institusjonen. Høgskolen i Østfold (HiØ) har ikke ett fast eksternt medlem, men viser til at utvalget kan kalle inn inntil tre eksterne sakkyndige personer for bistand i aktuelle saker.³⁷ Sámi allaskuvla / Samisk høgskole (SA / SH) har ikke et redelighetsutvalg, men viser til at de har opprettet et fagråd som behandler saker som omhandler publiseringer dersom det skulle oppstå tvister.³⁸ Videre er de i gang med å få på plass et redelighetsutvalg som har juridisk kompetanse og minst ett eksternt medlem.³⁹

³³ Forskningsetikklovens § 6 andre ledd.

³⁴ Gyldendal Rettsdata, kommentar til forskningsetikkloven § 6 andre ledd.

³⁵ Forskningsetikkforskriften § 1.

³⁶ Svar på spørrebrev og dokumentanalyse av mandat og retningslinjer samt oppslag på virksomhetenes hjemmesider.

³⁷ HiØs svar på spørrebrev

³⁸ SA / SH' svar på spørrebrev.

³⁹ Svar på vår henvendelse 5. februar 2021.

Tabell 2 Oversikt over redelighetsutvalg

Eget redelighetsutvalg	Felles redelighetsutvalg	Ikke redelighetsutvalg
NMBU	AHO, NMH, KHIO (og MF vitenskapelig høyskole)	SA / SH (har fagråd)
UiO (sentralt utvalg i tillegg til et eget utvalg ved Institutt for klinisk medisin sammen med Oslo universitetssykehus HF og Akershus universitetssykehus HF)	HINN og USN	
HiØ	NHH (felles med forskningsinstituttet SNF)	
UiN	HVO, HiMolde (og Møreforskning)	
UiS	UiT (felles med Universitetssykehuset Nord-Norge)	
UiB (sentralt utvalg i tillegg til et eget utvalg ved Det medisinske fakultet og Det psykologiske fakultet)	NTNU (fungerer også for Helse Midt-Norge)	
HVL (sentralt utvalg i tillegg en egen komité ved Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett)		
NIH		
OsloMet		
UiA		

Redelighetsutvalgets oppgaver

Kunnskapsdepartementet viser til at det vil være opp til institusjonene å bestemme nærmere hvordan redelighetsutvalgene skal brukes.⁴⁰

Alle de 20 virksomhetene som har etablert et redelighetsutvalg, viser til et mandat, et reglement eller retningslinjer for utvalget, hvor blant annet utvalgets sammensetning og oppgaver omtales.⁴¹ I tillegg til å gi råd og veiledning og å behandle saker om mulige brudd viser enkelte virksomheter til at utvalgene også har andre oppgaver:⁴²

- De bidrar til å forebygge uredelighet i forskning gjennom å arrangere aktiviteter som foredrag, møter, seminarer, workshoper og undervisning og å bidra med informasjon.
- De utarbeider og reviderer forskningsetiske retningslinjer.

⁴⁰ Innst. 192 L (2016–2017).

⁴¹ Svar på spørrebrev.

⁴² Svar på spørrebrev og dokumentanalyse av mandat, reglement og retningslinjer.

- De har anledning til å behandle andre saker hvor det er en mistanke om grove brudd på god vitenskapelig praksis.

6.2.3 Det er mangler ved virksomhetenes retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd

Oppsummert

Revisjonen viser at 14 virksomheter har utarbeidet egne retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd. 4 virksomheter har ikke egne retningslinjer, men omtaler saksbehandlingen i mandatet eller reglementet for redelighetsutvalget. 3 virksomheter har ikke utarbeidet retningslinjer. Det er bare 7 virksomheter som har inkludert alle de pålagte kravene i sine beskrivelser av saksbehandlingen.

Ifølge forskningsetikkloven skal forskningsinstitusjoner fastsette retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer.⁴³ Retningslinjene skal angi når det skal innhentes en uttalelse fra redelighetsutvalget som et ledd i behandlingen av slike saker. Loven forutsetter at redelighetsutvalgene «behandler alle saker der det kan være snakk om å gi uttalelser om vitenskapelig uredelighet, altså i de alvorligste tilfeller».⁴⁴ Videre skal retningslinjene angi hvordan et varsel om en mulig uredelighetssak skal håndteres. Retningslinjene skal også gi utfyllende bestemmelser om hvilke saker og hvilke tilfeller redelighetsutvalget skal behandle, og hvilke tidsrammer som gjelder.⁴⁵ Virksomhetenes retningslinjer skal i tillegg angi hvordan andre uredelighetssaker skal behandles, og hvilke organer ved institusjonen som tar en endelig beslutning overfor disse.⁴⁶

Forskningsinstitusjonene har ansvaret for å følge opp og behandle alle tilfeller der det kan være et mulig brudd på anerkjente forskningsetiske normer, både alvorlige og mindre alvorlige. Slike tilfeller kan imidlertid omfatte et bredt spekter av brudd, fra mulig slurv, unøyaktighet og lignende via alvorlige brudd til vitenskapelige uredelighet.⁴⁷ Statlige universiteter og høyskoler er pålagt å ha rutiner for dette.

Institusjonene er gjennom loven pålagt å opprette retningslinjer som omfatter følgende:⁴⁸

- hvordan et varsel om mulig uredelighetssaker skal håndteres
- i hvilke tilfeller og på hvilket tidspunkt institusjonens redelighetsutvalg skal iverksette behandling
- hvordan behandlingen skal renvaske forskere som med urette er beskyldt for uredelighet
- hvordan andre uredelighetssaker skal behandles, og hvilke organer ved institusjonen som tar en endelig beslutning overfor disse

⁴³ Forskningsetikkloven § 6 tredje ledd.

⁴⁴ Prop. 158 L (2015–2016), s. 64.

⁴⁵ Gyldendal Rettsdata, kommentar til forskningsetikkloven § 6 tredje ledd.

⁴⁶ Gyldendal Rettsdata, kommentar til forskningsetikkloven § 6 tredje ledd.

⁴⁷ Prop. 158 L (2015–2016).

⁴⁸ Gyldendal Rettsdata, kommentar til forskningsetikkloven § 6 tredje ledd.

Bare 7 forskningsinstitusjoner har retningslinjer som oppfyller alle kravene

14 av de 21 virksomhetene har utarbeidet egne retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd. Fire virksomheter⁴⁹ har ikke egne retningslinjer, men omtaler saksbehandlingen i mandatet eller reglementet for redelighetsutvalget. Dokumentanalysen viser at kun sju av virksomhetene⁵⁰ har retningslinjer eller andre dokumenter som omfatter alle de pålagte kravene.⁵¹

Institusjoner med mangler i retningslinjene

Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo (AHO) har ikke egne retningslinjer og omtaler ikke saksbehandlingen av saker om mulige brudd i mandatet eller reglementet. AHO har et felles redelighetsutvalg med Kunsthøgskolen i Oslo (KHiO) og Norges musikkhøgskole (NMH). I april 2020 vedtok utvalget veiledende retningslinjer og ba institusjonene om å legge seg så tett opp til veiledningen som mulig i utformingen av lokale retningslinjer. AHO har ikke fulgt opp dette.

Nord universitet (UiN) viser til forskningsetiske retningslinjer, men hvordan saksbehandlingen av mulige brudd skal gjennomføres, fremkommer ikke av disse. UiN opplyser i svarbrevet at de kommer til å utarbeide detaljerte retningslinjer og rutiner for saksbehandlingen fra det kommer et varsel til saken er avsluttet i det forskningsetiske utvalget.

UiT Norges arktiske universitet (UiT) har beskrevet saksbehandlingen i retningslinjene sine. Det er imidlertid noe uklart hvilke tilfeller redelighetsutvalget skal behandle, og på hvilket tidspunkt. Det er heller ikke beskrevet hvordan behandlingen skal ta sikte på å renske forskere.

Sámi allaskuvla / Samisk høgskole (SA / SH) har felles retningslinjer for kritikkverdige og straffbare forhold, som også omtaler vitenskapelig uredelighet. Retningslinjene gir en oversikt over saksbehandlingen og hvordan varsler håndteres og behandles. Siden SA / SH ikke har et redelighetsutvalg, inneholder ikke retningslinjene informasjon om når redelighetsutvalget skal iverksette behandling.

Følgende virksomheter har i sine retningslinjer ikke beskrevet hvordan behandlingen tar sikte på å renske forskere som med urette er beskyldt for uredelighet:

- Høgskolen i Østfold (HiØ)
- Høgskolen i Molde (HiMolde)
- Høgskulen i Volda (HVO)
- OsloMet – storbyuniversitetet (OsloMet)
- Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)
- Universitetet i Stavanger (UiS)
- Universitetet i Bergen (UiB)
- Høgskulen på Vestlandet (HVL)
- Universitetet i Oslo (UiO)

HVL har imidlertid utarbeidet et forslag til retningslinjer som oppfyller også dette kravet, men disse er foreløpig ikke vedtatt.

⁴⁹ HiMolde, HiØ, UiT og HVO.

⁵⁰ KHiO, NIH, NMH, NHH, HINN, USN og UiA.

⁵¹ Gjennomgang av virksomhetenes svarbrev og dokumentanalyse av mottatt dokumentasjon.

Variierende beskrivelse av saksbehandlingen i retningslinjene

Det varierer hvor grundig de som har retningslinjer, har beskrevet saksbehandlingen. Høgskolen i Innlandet (HINN) og Universitetet i Sørøst-Norge (USN) har felles retningslinjer og har i disse illustrert og beskrevet en trinnvis prosess for å behandle saker om mulige brudd fra melding om en sak og frem til avslutning av saken:⁵²

Figur 4 Prosess for å behandle saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer ved HINN og USN

Kilde: Retningslinjer for behandling av saker om mulig brudd på anerkjente forskningsetiske normer ved Høgskolen i Innlandet og Universitetet i Sørøst-Norge

Dokumentanalysen viser at det i hovedsak er de ansvarlige ved det enkelte fakultet som gjør den første vurderingen av om innmeldte saker er reelle og skal behandles. I enkelte tilfeller gjøres vurderingen av virksomhetens ledelse. Redelighetsutvalget eller det forskningsetiske utvalget ved den enkelte virksomhet får saker til behandling dersom saken ikke kan løses på laveste nivå.⁵³

Videre viser dokumentanalysen at ledelsen blir orientert om alle mulige brudd ved 18 av virksomhetene. Med virksomhetens ledelse mener vi rektor, administrerende direktør eller styre. Universitetet i Oslo (UiO), Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) og Universitetet i Sørøst-Norge (USN) viser til at saker behandles på et lavere nivå i organisasjonen, og det framgår ikke klart av dokumentasjonen om virksomhetens ledelse blir orientert om alle mulige brudd.⁵⁴

6.2.4 Det er mangler ved institusjonenes rapportering av mulige alvorlige brudd til Granskingsutvalget

Oppsummert

Revisjonen viser at det er mangler ved rapporteringen av saker om mulige alvorlige brudd til Granskingsutvalget. Fire virksomheter har tydelige retningslinjer som viser at rapporteringsplikten til Granskingsutvalget gjelder for alle mulige alvorlige brudd, uavhengig av hvem som har behandlet saken. Når det gjelder andre virksomheter, er det mer uklart om saker som løses på et lavere nivå i virksomheten, blir rapportert videre. Tre virksomheter har ikke utarbeidet retningslinjer som omhandler hvilke saker som skal rapporteres til Granskingsutvalget. Én av disse viser i svarbrevet til at de bare rapporterer saker der det er konkludert med alvorlige brudd.

⁵² Retningslinjer for behandling av saker om mulig brudd på anerkjente forskningsetiske normer ved Høgskolen i Innlandet og Universitetet i Sørøst-Norge.

⁵³ Gjennomgang av virksomhetenes svarbrev og mottatt dokumentasjon.

⁵⁴ Gjennomgang virksomhetenes svarbrev og retningslinjer.

Forskningsinstitusjoner skal rapportere saker om mulige alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer til Granskingsutvalget.⁵⁵

Institusjonene plikter å rapportere alle saker «av et visst omfang, av en viss alvorlighet eller av en viss prinsipiell karakter» til Granskingsutvalget. Rapporteringsplikten er ikke nødvendigvis sammenfallende med definisjonen for vitenskapelig uredelighet, men den gjelder for mulige alvorlige brudd. Hensynet bak bestemmelsen er at utvalget skal få kjennskap til uredelighetssaker ved institusjonene for at utvalget skal kunne fungere som en etterprøvende instans gjennom å ta opp saker på eget initiativ. Dersom utvalget er kjent med saker og praksis vil det også bedre kunne ivareta sin veiledende rolle overfor institusjonene.⁵⁶

Institusjonenes meldeplikt avhenger av alvorlighetsgraden

Granskingsutvalget viser i intervjuet til at virksomhetenes plikt til å rapportere om mulige brudd avhenger av alvorlighetsgraden, og at det er vanskelig å vurdere bruddenes alvorlighet.⁵⁷ Forfalskning, fabrikkering og plagiering (FFP) er eksempler på alvorlige brudd og inngår i lovens definisjon av vitenskapelig uredelighet.

Granskingsutvalget uttaler videre at flere av institusjonene tror de skal rapportere først når sakens konklusjon er klar. Det er imidlertid saker om *mulige* alvorlige brudd og ikke konklusjoner som skal rapporteres. Utvalget har i enkelte tilfeller hørt om saker som de burde fått rapporter om. I noen tilfeller har de etterspurt en rapport flere ganger uten å ha mottatt den. Utvalget har ingen maktmidler eller sanksjonsmuligheter for å få saker meldt inn. I perioden 2017–2018 utviklet Granskingsutvalget en veileder for forskningsinstitusjoners rapportering til utvalget. Åtte virksomheter oppgir i svarbrevet at de har brukt veilederen, og fem virksomheter svarer at de vil ta den i bruk når det blir aktuelt.

Uklart hvilke saker som skal defineres som mulig alvorlig brudd

Dokumentanalysen viser at det er ulikt hvordan virksomhetene etterlever rapporteringsplikten som framgår av forskningsetikkloven § 6 fjerde ledd. Det er uklart hva de skal vurdere og definere som mulig alvorlige brudd, og som dermed utløser rapporteringsplikten. Noen virksomheter rapporterer alle saker som de behandler. Andre rapporterer kun saker som blir vurdert til å være mulige alvorlige brudd. Enkelte virksomheter svarer at det er saker som er behandlet av virksomhetens redelighetsutvalg, som blir rapportert. Når det gjelder disse virksomhetene, er det uklart om saker med mulige alvorlige brudd kan bli løst på lavere nivå, og om slike saker blir rapportert videre til Granskingsutvalget.⁵⁸

Videre viser dokumentanalysene at fire virksomheter har tydelige retningslinjer som viser at rapporteringsplikten til Granskingsutvalget gjelder alle mulige alvorlige brudd, uavhengig av hvor i virksomheten saken er behandlet. For andre virksomheter er det mer uklart om saker som løses på lavere nivå, blir rapportert videre:

- **Nord universitet (UiN)** oppgir i svarbrevet at de melder alle saker med mulige alvorlige brudd. Retningslinjene er imidlertid så uklare at det er vanskelig å se hvem som vurderer om det er alvorlige brudd. Det er derfor vanskelig å se om alle saker som skal rapporteres, faktisk blir rapportert.

⁵⁵ Forskningsetikkloven § 6 fjerde ledd.

⁵⁶ Prop. 158 L (2015–2016), s. 66.

⁵⁷ Møtet med FEK og Granskingsutvalget ble avholdt 21. oktober 202 og verifisert 18. november 2020.

⁵⁸ Gjennomgang av svarbrev og mottatt dokumentasjon.

- **OsloMet – storbyuniversitetet (OsloMet)** svarer at de foretar en konkret helhetsvurdering av om saken skal rapporteres til Granskingsutvalget. Retningslinjene viser til at saker av en mer alvorlig eller prinsipiell karakter, og som er nødvendig for Granskingsutvalgets oppgaver som etterprøvende instans og som veileder, sendes til Granskingsutvalget til orientering så snart saken er ferdigbehandlet.
- **Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)** rapporterer saker som har vært til vurdering i den interne granskingskomiteen eller Forskningsetisk utvalg (FEU). Det er uklart om saker som blir løst uten den interne granskingskomiteen, kan være mulige alvorlige brudd. I svarbrevet oppgir NTNU at de ikke har en samlet oversikt over saker om mulige brudd som er behandlet på lavere nivå i organisasjonen, det vil si på institutt- og fakultetsnivå.
- **Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)** svarer at ikke alle mulige brudd blir rapportert til Granskingsutvalget. Saker blir ikke rapportert når fakultetet har fulgt prosedyren for behandling av uredelighet og det ikke er påvist uredelighet, slik at saken er løst ved fakultetet. Retningslinjene sier ikke noe om saker av alvorlig karakter kan løses på fakultetsnivå.
- **Høgskulen i Volda (HVO) og Høgskolen i Molde (HiMolde)** svarer at de rapporterer alle saker om mulige brudd. Retningslinjene viser til at saker som gjelder uredelighet eller brudd på god vitenskapelig praksis, skal meldes til forskningsutvalget. Her kan saken avsluttes, og det sendes da en kopi av en kort rapport til redelighetsutvalget. Det framkommer ikke tydelig i retningslinjene om også disse sakene rapporteres videre til Granskingsutvalget.
- **Norges idrettshøgskole (NIH)** svarer at de bare rapporterer til Granskingsutvalget i tilfeller der det er snakk om alvorlige brudd som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt. Retningslinjene sier at styret ved institusjonen skal sende en rapport til Granskingsutvalget dersom det blir gjort vedtak om tiltak som nevnt i retningslinjenes punkt 8b annet avsnitt bokstav a–f. Det er uklart om styret kan velge å ikke gjøre vedtak om tiltak og dermed ikke må sende rapport.
- **Høgskolen i Østfold (HiØ) og Universitetet i Bergen (UiB)** svarer at de rapporterer saker om mulige brudd på vitenskapelige redelighetsnormer/anerkjente forskningsetiske normer som redelighetsutvalget har behandlet og gitt sin uttalelse til. Retningslinjene viser til at saker kan behandles og avsluttes på fakultetsnivå, og at det i slike tilfeller skal ettersendes en rapport til redelighetsutvalget. Det framkommer ikke tydelig om også disse sakene rapporteres videre til Granskingsutvalget.

Eksempel på virksomheter som har tydelige retningslinjer:

- **Universitetet i Agder (UiA)** har i sine retningslinjer skrevet at rapporteringsplikten gjelder uavhengig av om saken er løst ved et fakultet eller behandlet av redelighetsutvalget.
- **Norges Handelshøyskole (NHH) og Universitetet i Stavanger (UiS)** viser i sine retningslinjer til at saker som gjelder mistanke om vitenskapelige uredelighet, alltid skal behandles av det forskningsetiske utvalget eller redelighetsutvalget, og at utvalget skal rapportere saker om mulige alvorlige brudd til Granskingsutvalget.

Granskingsutvalget oppgir i intervjuet at det kan være vanskelig å vurdere bruddenes alvorlighet.⁵⁹ Av Prop. 158 L (2015–2016) framkommer det at rapporteringsplikten ikke nødvendigvis er sammenfallende med definisjonen for vitenskapelig uredelighet. Virksomhetene viser likevel til definisjonen for vitenskapelig uredelighet i sine vurderinger av hva som er mulige alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Riktignok viser 13 virksomheter i tillegg til andre eksempler på hva som kan være mulige alvorlige brudd på forskningsetiske normer. Eksempelene er i hovedsak hentet fra Prop. 158 L (2015–2016).⁶⁰

Eksempler på mulige alvorlige brudd på forskningsetiske normer

- tilbakeholdelse, villedning om eller selektiv/skjult kassering av uønskede resultater
- ensidig eller forvridd tolkning av egne resultater og konklusjoner
- villedende bruk av statistiske metoder
- villedning eller fortielse om egen vitenskapelig innsats og/eller vitenskapelige resultater og om hvor mye den enkelte har bidratt. Urettmessig angivelse av forfatterrolle m.m.
- tilbakeholdelse av vesentlige detaljer i metodikk
- uriktige opplysninger om vitenskapelige kvalifikasjoner i søknader m.m.
- destruering av forskningsmateriale for å hindre undersøkelser av uredelighet i forskning
- tilbakeholdelse av vesentlig kritikk. I slike tilfeller bør en forsker henvende seg til relevante miljøer for å få problemene allsidig belyst
- rapportering om forskningsresultater eller metode på en misvisende måte
- publisering av resultater flere ganger som tilsynelatende nye (såkalt selvplagiat)
- registrering og lagring av resultater og forskningsmateriale på en utilstrekkelig måte

Kilde: Prop 158 L (2015–2016) s. 33

Det er mulige alvorlige brudd som skal rapporteres, ikke saker der det er konkludert med brudd
Gjennomgangen av virksomhetenes svarbrev og dokumentasjon viser at tre institusjoner ikke har utarbeidet retningslinjer, et mandat eller et reglement som omhandler hvilke saker som skal rapporteres til Granskingsutvalget. En av disse institusjonene viser til at de kun rapporterer saker der det er konkludert med alvorlige brudd.

I retningslinjene til UiT – Norges Arktiske universitet (UiT) står det ikke noe om rapportering til Granskingsutvalget, men de skriver i svarbrevet at de har lagt til grunn at saker der konklusjonen er at noen har handlet vitenskapelig uredelig, utløser rapporteringsplikten til Granskingsutvalget.

Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo (AHO) viser til at de ikke har hatt saker å rapportere, men at de vil bruke redelighetsutvalget som rådgivende organ om det skulle dukke opp saker. Videre viser AHO til at de på grunn av skolens størrelse og lille forskningsvolum ikke har utarbeidet skriftlige retningslinjer for dette.

⁵⁹ Møtet med FEK og Granskingsutvalget ble avholdt 21. oktober 2020 og verifisert 18. november.

⁶⁰ Prop. 158 L (2015–2016), s. 33.

Sámi allaskuvla / Samisk høgskole (SA / SH) viser til at de ikke har fastsatt retningslinjer for hva som skal rapporteres til Granskingsutvalget, og at de vurderer hver sak fortløpende.

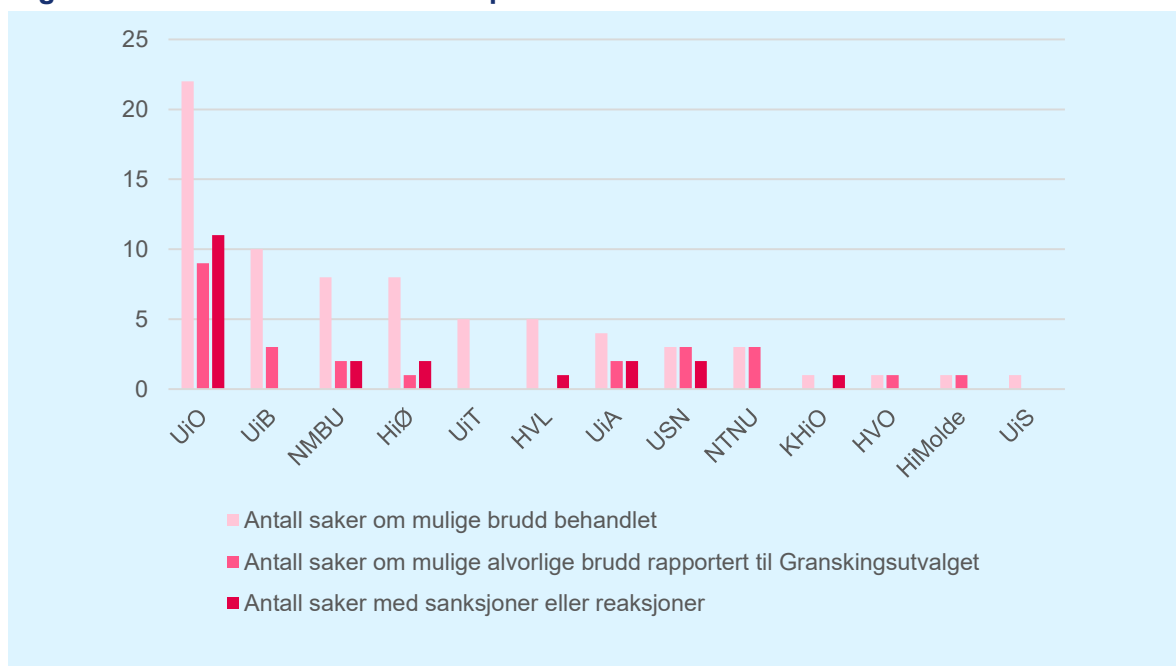
Eksempel på virksomheter som har tydelige retningslinjer:

Retningslinjene til Høgskolen i Innlandet (HINN) og Universitetet i Sørøst-Norge (USN) viser til at de mest alvorlige sakene skal rapporteres, både der det konkluderes med vitenskapelig uredelighet og der det ikke konkluderes med dette. De mindre alvorlige sakene trenger ikke å rapporteres.

6.2.5 Saker behandlet hos virksomhetene og rapportert til Granskingsutvalget i perioden 2018–2020

Dokumentanalysen viser at 13 av 21 virksomheter har behandlet én eller flere saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer i perioden 2018–2020.⁶¹ Til sammen er det behandlet 72 saker i de 13 virksomhetene. 23 av disse sakene er meldt inn til Granskingsutvalget.⁶² Av de 23 sakene er det i 9 saker avdekket alvorlige brudd. 7 av sakene er fra Universitetet i Oslo (UiO), 1 fra Universitetet i Agder (UiA) og 1 er fra Høgskolen i Østfold (HiØ). 21 saker førte til reaksjoner eller sanksjoner.

Figur 5 Oversikt over antall saker i perioden 2018–2020

UiT – Norges arktiske universitet (UiT) oppgir at de har behandlet fem saker i perioden 2018–2020. De svarer videre at de ikke har rapportert noen saker til Granskingsutvalget, men at de ville ha gjort det dersom det hadde blitt funnet alvorlige brudd.

⁶¹ Gjennomgang av svarbrev og mottatt dokumentasjon.

⁶² En av sakene gjelder en felles rapport fra NMBU og UiO og en av sakene er meldt inn fra felles redelighetsutvalg for HVO, HiMolde og Møreforskning.

Videre har Nord universitet (UiN) og OsloMet – storbyuniversitetet (OsloMet) svart at de ikke har behandlet noen saker om mulige brudd i perioden 2018–2020, og at de da heller ikke har meldt inn noen saker til Granskingsutvalget. Disse virksomhetene peker seg ut ved at de har publisert en del mer forskning enn de andre virksomhetene som ikke har behandlet saker om mulige brudd i den aktuelle perioden. I tillegg viser dokumentanalysen at flere mindre virksomheter både har behandlet saker om mulige brudd og rapportert saker til Granskingsutvalget.

Figur 6 Antall publikasjoner og saker om mulige brudd behandlet

Virksomhet	Antall publikasjoner i 2018–2020	Antall saker om mulige brudd behandlet i 2018–2020
UiO	19 276	22
NTNU	16 717	3
UiB	10 272	10
UiT	6 556	5
OsloMet	3 806	0
UiS	3 370	1
NMBU	3 127	8
USN	2664	3
HVL	2454	5
UiA	2498	4
UiN	1951	0
HINN	1353	0
NIH	832	0
HiØ	709	0
NHH	637	0
HiMolde	406	1
HVO	348	1
AHO	124	0
NMH	86	0
SA / SH	53	0
KHiO	10	1

Kilde: Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) og Riksrevisjonens dokumentanalyse

6.2.6 Sanksjoner eller reaksjoner etter brudd

Forskningsetikkloven regulerer ikke spørsmålet om sanksjoner eller andre reaksjoner på grunnlag av brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Prop. 158 L (2015–2016) viser til at det vil være både en rett og en plikt for en forskningsinstitusjon å vurdere sanksjoner eller reaksjoner i saker der det er fastslått brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Dette må vurderes opp mot subjektive forhold, men kan blant annet være arbeidsrettslige sanksjoner eller pålagt etikkopplæring. En annen type reaksjoner er knyttet til det faglige innholdet i arbeidet, som for eksempel tilbaketrekking av en tildelt doktorgrad eller publiserte artikler.

I intervjuet med administrasjonen i FEK og Granskingsutvalget viser utvalget til at de oppfordrer institusjonene til å rapportere om reaksjoner eller sanksjoner etter brudd, og at noen få institusjoner

gjør dette. Utvalget oppgir videre at det er interessant for utvalget å motta informasjon om hvilke reaksjoner eller sanksjoner som et brudd medfører, ettersom det ikke er regulert i loven. Det kan føre til at relativt like saker behandles ulikt mellom institusjonene. Forskningsinstitusjonene har styringsrett etter arbeidsmiljøloven og kan gi reaksjoner av arbeidsrettslig karakter, for eksempel å pålegge den ansatte kurs eller opplæring. Det kan også være aktuelt med kontraktsrettslige reaksjoner (for eksempel å betale tilbake forskningsmidler til NFR). Granskingsutvalget kjenner imidlertid ikke til at dette har blitt gjort.⁶³

Dokumentanalysen viser at 21 av de 72 sakene som var til behandling hos virksomhetene i perioden 2018–2020, medførte reaksjoner eller sanksjoner.⁶⁴ Under følger en oversikt over hvilke reaksjoner og sanksjoner som ble gitt etter at bruddene ble avdekket, og hvilke vurderinger og tiltak som er gjennomført.

Reaksjoner og sanksjoner:

- avsluttet ph.d.-studium og ikke godkjent avhandling
- artikkel trukket fra avhandlingen og et errata⁶⁵ lagt inn i de trykte eksemplarene av avhandlingen
- vitenskapelig arbeid/artikkel/publikasjon/delrapport trukket tilbake
- korrigeringer i det vitenskapelige arbeidet
- avsluttet arbeidsforhold
- sak omtalt på intranett og brukes som eksempel i undervisning
- slettet delrapport
- registrerte kontakter informert om rettigheter
- data slettet fra artikkel
- forsker pålagt å sende en beklagelse til de berørte

Vurderinger og tiltak:

- avholdt seminar med temaet medforfatterskap
- retningslinjer gjennomgått og fulgt opp
- oppfølging av rutiner, prosedyrer, opplæring og informasjon
- behov for bedre rutiner for kvalitetssikring av interne forskningsprosjekter
- behov for bedre opplæring av forskerne, særlig med tanke på forskningsetikk
- enklere system for varsling av kritikkverdige forhold og oppfølging
- pålegg om retting, eventuelt trekking, av det vitenskapelige arbeidet
- corrigendum til tidsskriftet som også inneholdt en beklagelse
- oppfølging av svakheter ved den forskningsetiske praksisen ved fakultetet
- tiltak for å rette opp i institusjonens systemfeil
- nye informasjonssikkerhetstiltak med nye systemer
- styrket ressursbruken og bemanningen som skal oppdatere og implementere nødvendige tiltak
- opprettet GDPR-gruppe

⁶³ Møtet med FEK (administrasjonen) og Granskingsutvalget ble avholdt 21. oktober 2020 og verifisert 18. november 2020.

⁶⁴ Gjennomgang av svarbrev og mottatt dokumentasjon.

⁶⁵ Endringer som gjøres i en avhandling etter at den er bedømt, men før den går i trykken.

7 Konklusjoner

Målet med revisjonen er å kontrollere om de statlige forskningsinstitusjonene i UH-sektoren har lagt til rette for og sikrer at forskningen skjer i henhold til lov og anerkjente forskningsetiske normer og regler.

Konklusjoner

Revisjonen konkluderer med at de statlige forskningsinstitusjonene i UH-sektoren ikke gjør nok for å sikre at forskningen skjer i henhold til lov om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven) og anerkjente forskningsetiske normer og regler.

- Forskningsinstitusjonene har ikke etablert systemer som legger til rette for at alle ansatte som arbeider med forskning, får tilstrekkelig opplæring.
- Forskningsinstitusjonene har ikke gode nok systemer for å sikre at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget, behandlet og rapportert.

Konsekvensen av at de ansatte ikke får god nok opplæring eller ikke er kjent med virksomhetens meldesystemer, kan være at det blir vanskelig for den enkelte forsker å oppfylle sin egen aktsomhetsplikt og å vite hva som skal vurderes som mulig brudd, og hvordan det skal meldes/varsles. Uklare retningslinjer kan føre til at saker som blir behandlet og avsluttet på et lavere nivå i virksomheten, ikke blir rapportert til virksomhetens ledelse og/eller videre til Granskingsutvalget. Det kan medføre at mulige alvorlige brudd ikke blir oppdaget, og at nødvendige tiltak og forbedringer ikke blir gjennomført.

Forskere og forskningsinstitusjoner har et lovfestet ansvar for å sikre at all forskning skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Forskningsinstitusjonene skal legge til rette for at forskerne enkelt kan følge god praksis, og ha et system for å avdekke og behandle eventuelle brudd på gode forskningsetiske normer. Manglende etterlevelse av normer og krav til forskningsetikk kan ha stor betydning for kvaliteten på og troverdigheten til forskningen. I 2017 kom det en ny lov om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven). Forskningsetikkloven med forskrift og forarbeider har gitt virksomhetene et tydeligere og mer konkret ansvar for å håndtere forskningsetiske spørsmål og å spre kompetanse innenfor forskningsetikk. Av forarbeidene til loven framgår det at institusjonene er ansvarlige for at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer. Dette ansvaret gjelder for alle offentlige og private institusjoner som har forskning som én av sine hovedoppgaver. Videre har forskningsinstitusjonene ansvaret for å følge opp og behandle alle tilfeller der det er spørsmål om et mulig brudd på anerkjente forskningsetiske normer, både alvorlige og mindre alvorlige brudd.

De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK) er etablert for blant annet å forebygge uredelighet i forskning, og de skal bidra til at forskning i offentlig og privat regi skjer i henhold til anerkjente etiske normer. FEK består blant annet av Granskingsutvalget, som er en nasjonal ressurs som skal veilede forskningsinstitusjonene i behandling av uredelighetssaker.

Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning.⁶⁶

Forskningsinstitusjonene har ikke etablert systemer som legger til rette for at alle ansatte som arbeider med forskning, får tilstrekkelig opplæring

Forskningsinstitusjonene skal i henhold til forskningsetikkloven § 5 sikre at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Det innebærer blant annet at de har ansvaret for nødvendig opplæring, og at alle som utfører eller deltar i forskningen er kjent med anerkjente forskningsetiske normer.

Prop. 158 L (2015–2016) viser til at forskningsinstitusjonene må arbeide aktivt og kontinuerlig for å etablere en forskningsetisk kultur og praksis.⁶⁷ Institusjonene kan ikke og skal ikke overta ansvaret fra den enkelte forsker, men de skal tilrettelegge for at forskeren kan ta sitt ansvar. Av forarbeidene framgår det at behovet for god oppfølging av forskere, og godt etablerte rutiner ved institusjonene er avgjørende for å sikre at forskningsetikk blir ivaretatt i den daglige forskningen.⁶⁸

Revisjonen har kontrollert om forskningsinstitusjonene har lagt til rette for at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer.

Revisjonen konkluderer med at forskningsinstitusjonene ikke gjør nok for å etterleve kravene om å legge til rette for at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer.

Revisjonen viser at ansvaret for forskningsetikk er lederforankret, men at praksisen og kulturen varierer mellom virksomhetene. Enkelte av virksomhetene har utviklet spesifikke tiltak og verktøy som skal bidra til at forskningen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer.

Virksomhetene har ikke fastsatt og dokumentert hva som er nødvendig opplæring av alle ansatte som arbeider med forskning. De fleste har kun dokumentert nødvendig opplæring for doktorgradskandidater og studenter. Det er bare Universitetet i Sørøst-Norge (USN) og Høgskulen på Vestlandet (HVL) som har dokumentert opplæringsbehovet for alle ansatte.

Tolv virksomheter gir tilbud om kurs til alle ansatte som arbeider med forskning, men i all hovedsak skjer opplæringen gjennom obligatoriske kurs gjennom utdanningene og for kandidater. I noen tilfeller er opplæringen obligatorisk også for veiledere. For alle andre ansatte er opplæringen frivillig.

Dersom virksomhetene skal kunne sikre at alle som utfører eller deltar i forskningen er kjent med anerkjente forskningsetiske normer, vil det være nødvendig å ha oversikt over opplæringsbehovet. Forskningsinstitusjonene har ikke et etablert et system som viser at alle som utfører eller deltar i forskningen er kjent med anerkjente forskningsetiske normer. Opplæringen er ivaretatt og satt i system for studenter og kandidater gjennom studieplanen, men ikke for alle andre ansatte.

Det kan være vanskelig for den enkelte forsker å oppfylle sin egen aktsomhetsplikt, med å sikre at all forskning skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer, dersom virksomheten ikke har lagt til rette for dette gjennom å sørge for at alle ansatte får nødvendig opplæring.

⁶⁶ Forskningsetikkloven § 8.

⁶⁷ Prop 158 L (2015–2016), s. 31.

⁶⁸ Prop 158 L (2015–2016), s. 59.

Forskningsinstitusjonene har ikke gode nok systemer for å sikre at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget, behandlet og rapportert

Forskningsetikkloven § 6 første ledd sier at forskningsinstitusjoner har ansvar for å behandle saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Institusjonenes ansvar innebærer å forebygge, avdekke og saksbehandle mulige brudd på anerkjente forskningsetiske retningslinjer. Målet er å utvikle en kultur der institusjonen tar opp, vurderer og saksbehandler forskningsetiske spørsmål, og der saker ikke blir skjøvet under teppet.⁶⁹

Revisjonen har kontrollert om forskningsinstitusjonene har etablert systemer som sikrer at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget og behandlet.

Revisjonen konkluderer med at forskningsinstitusjonene ikke har gode nok systemer som sikrer at mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer blir oppdaget og behandlet. Videre er det uklart om virksomhetene rapporterer alle saker om mulige alvorlige brudd til Granskingsutvalget.

Systemer for å forebygge, avdekke og saksbehandle mulige brudd

En forutsetning for at virksomhetene kan saksbehandle mulige brudd er at de blir avdekket. Revisjonen har i denne sammenheng sett nærmere på virksomhetenes kvalitetssikringssystemer og systemer eller kanaler for å melde om brudd.

Institusjonene har et ansvar for å utvikle system for kvalitetssikring slik at de avdekker og har prosedyrer for å behandle saker om mulige brudd på forskningsetiske normer. Elleve institusjoner bruker kvalitetssikringssystemer eller verktøy som er egnet til å avdekke mulige brudd på forskningsetiske normer. For ti forskningsinstitusjoner er det uklart hvordan de gjennomfører kvalitetssikringen av egen forskning.

Alle virksomhetene har kanaler eller meldesystemer der man kan melde inn mulige brudd, men det er uklart om alle som jobber med forskning får informasjon om disse systemene. I RINO-undersøkelsen⁷⁰ oppgir 40,5 prosent av respondentene at de ikke har noen kunnskap om hvilke rutiner som skal følges for å melde fra om saker med mulig uredelighet.

Forskningsetikkloven § 6 tredje ledd sier at forskningsinstitusjoner skal fastsette retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Institusjonene er gjennom loven pålagt å opprette retningslinjer som omfatter:⁷¹

- hvordan de skal håndtere et varsel om en mulig uredelighetssak
- i hvilke tilfeller og på hvilket tidspunkt institusjonens redelighetsutvalg skal sette i gang behandling av en sak om mulige brudd på forskningsetiske normer
- rutiner for å revaske forskere som feilaktig er beskyldt for uredelighet
- hvordan andre uredelighetssaker skal behandles, og hvilke organer ved institusjonen som skal ta en endelig beslutning om disse

⁶⁹ Gyldendal Rettsdata, kommentar til forskningsetikkloven § 6 første ledd.

⁷⁰ Research Integrity in Norway - RINO (FEK 2018).

⁷¹ Gyldendal Rettsdata, kommentar til forskningsetikkloven § 6 tredje ledd.

14 av 21 forskningsinstitusjoner har mangelfulle retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd, hvorav 3 institusjoner ikke har utarbeidet retningslinjer. Bare 7 institusjoner⁷² har inkludert alle de pålagte kravene i sine beskrivelser av saksbehandlingen.

Virksomhetenes ledelse blir i hovedsak orientert om alle mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Med virksomhetens ledelse mener vi rektor, administrerende direktør eller styre. Tre virksomheter viser til at saker behandles på lavere nivå, og det er uklart om ledelsen blir orientert om alle mulige brudd.

Etterlevelse av kravene til redelighetsutvalg

Forskningsetikkloven § 6 andre ledd stiller krav til at forskningsinstitusjonene skal ha et redelighetsutvalg med nødvendig kompetanse innenfor forskning, forskningsetikk og jus. Videre skal utvalget ha minst ett medlem som ikke er ansatt ved institusjonen. Forskningsetikkforskriften § 2 viser til at redelighetsutvalget skal ha minst tre medlemmer.

Revisjonen viser at 20 virksomheter etterlever kravene til redelighetsutvalg. Én virksomhet har ikke opprettet et redelighetsutvalg som oppfyller kravene. Virksomheten har istedenfor opprettet et fagråd som behandler saker som omhandler publiseringer dersom det skulle oppstå tvister, men virksomheten viser til at arbeidet med å opprette et redelighetsutvalg er påbegynt.

Manglende rapportering til Granskingsutvalget

Forskningsetikkloven § 6 fjerde ledd stiller krav til at forskningsinstitusjonene skal rapportere til Granskingsutvalget om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Prop. 158 L (2015–2016) viser til at institusjonene plikter å rapportere alle saker «av et visst omfang, av en viss alvorlighet eller av en viss prinsipiell karakter» til Granskingsutvalget. Rapporteringsplikten er ikke nødvendigvis sammenfallende med definisjonen for vitenskapelig uredelighet. Hensynet bak bestemmelsen er å gi Granskingsutvalget kjennskap til alle uredelighetssaker, slik at de kan styrke kvaliteten i utvalgets kjerneoppgaver.

Revisjonen viser at det er ulikt hvordan virksomhetene etterlever kravet om å rapportere saker om mulige brudd til Granskingsutvalget. Det er usikkerhet knyttet til hvilke saker som skal vurderes og defineres som alvorlige brudd, og som dermed utløser institusjonens rapporteringsplikt. Noen rapporterer alle saker som behandles, og på denne måten sikrer de at Granskingsutvalget får den informasjonen de har behov for. Andre rapporterer kun saker som vurderes å være alvorlige brudd. Enkelte virksomheter svarer at de rapporterer saker som er behandlet av virksomhetens redelighetsutvalg. Det er uklart om saker om mulige alvorlige brudd som blir løst på lavere nivå, blir rapportert videre.

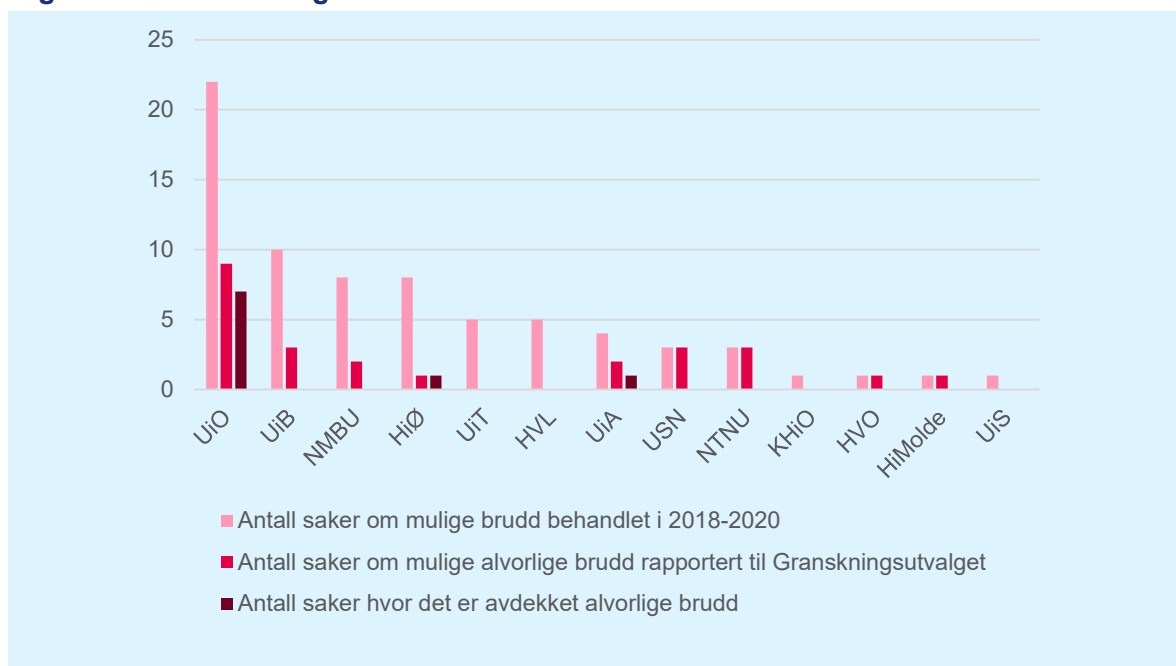
Fire virksomheter har retningslinjer som tydelig viser at rapporteringsplikten til Granskingsutvalget gjelder alle saker om mulige alvorlige brudd som er behandlet i hele virksomheten. To virksomheter har ikke fastsatt retningslinjer, eller tatt stilling til hvilke saker som vurderes som mulige alvorlige brudd, og som dermed skal rapporteres til Granskingsutvalget. Én virksomhet har lagt til grunn at saker der konklusjonen er at noen har handlet vitenskapelig uredelig, utløser rapporteringsplikten. Det er dermed uklart om alle saker om mulige alvorlige brudd som blir behandlet i virksomhetene, rapporteres videre til Granskingsutvalget. Uklare retningslinjer kan føre til at saker som blir behandlet og avsluttet på lavere nivå i institusjonen ikke blir rapportert videre til utvalget.

⁷² KHIO, NIH, NMH, NHH, HINN, USN og UiA.

Funnene samsvarer godt med Granskingsutvalgets oppfatning av at det ikke alltid får tilsendt rapporter om mulige alvorlige brudd, og at enkelte institusjoner rapporterer først når konklusjonen om et mulig brudd er klar.

Av Prop. 158 L (2015–2016) framkommer det at rapporteringsplikten ikke nødvendigvis er sammenfallende med definisjonen for vitenskapelig uredelighet. Flere av virksomhetene viser til at de bruker definisjonen for vitenskapelig uredelighet for å vurdere hva som er mulige alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Hvordan virksomhetene definerer mulige alvorlige brudd, kan påvirke hvilke saker som rapporteres til Granskingsutvalget. Det kan også resultere i at saker om mulige alvorlige brudd på forskningsetiske normer ikke blir rapportert, fordi de ikke faller inn under vitenskapelig uredelighet.

Figur 7 Saker om mulige brudd behandlet hos virksomhetene

Det er store forskjeller mellom virksomhetene når det gjelder hvor mange saker om mulige brudd som er behandlet, og hvor mange saker om mulige alvorlige brudd som er rapportert til Granskingsutvalget i perioden 2018–2020. Revisjonen viser at to universiteter ikke har behandlet noen saker om mulige brudd i perioden, mens mindre høyskoler har behandlet én eller flere saker. Videre viser revisjonen at 13 virksomheter til sammen har behandlet 72 saker om mulige brudd i perioden. 23 av sakene er rapportert til Granskingsutvalget⁷³, og i 9 saker er det avdekket alvorlige brudd.

Ulik vurdering av likelydende saker mellom og innad i virksomhetene kan føre til ulik rapportering til Granskingsutvalget. Det kan igjen føre til at utvalget ikke får nødvendig kjennskap til uredelighetssaker og praksis hos institusjonene. Dette vil kunne påvirke utvalgets oppgave som etterprøvende instans, og utvalgets veiledende rolle ovenfor institusjonene.

⁷³ En av sakene gjelder en felles rapport fra NMBU og UiO og en av sakene er meldt inn fra felles redelighetsutvalg for HVO, HiMolde og Møreforskning.

Vedlegg 1:

Spørrebrev til virksomhetene om forskningsetikk

I 2017 kom ny lov om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven). Loven har gitt virksomhetene et tydeligere og mer konkret ansvar for håndtering av forskningsetiske spørsmål, og for å spre kompetanse innen forskningsetikk.

Riksrevisjonen skal i 2020 gjennomføre en etterlevelsesrevisjon om forskningsetikk. Vi skal kontrollere om forskningsinstitusjonene etterlever forskningsetikkloven §§ 5 og 6.

Lovens § 5 sier at forskningsinstitusjoner skal sikre at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Institusjonen har ansvaret for:

- a) nødvendig opplæring av kandidater og ansatte i anerkjente forskningsetiske normer og
- b) at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer.

Lovens § 6 viser til at forskningsinstitusjoner har ansvar for å behandle saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Institusjonene skal:

- ha et redelighetsutvalg
- fastsette retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer
- rapportere saker om mulige alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer til Granskingsutvalget

Riksrevisjonen sender dette brevet med spørsmål til alle statlige universiteter og høyskoler underlagt Kunnskapsdepartementet i forbindelse med vår kontroll.

Spørsmål til statlige universiteter og høyskoler om forskningsetikk

1. Hvordan sikrer virksomheten din at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer, jf. Forskningsetikkloven?
 - 1.1. Utover kravene i § 5 a og b, gjennomfører virksomheten andre tiltak for å sikre at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer?
 - 1.2. Hvem har ansvaret for å sikre at forskningen ved institusjonen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer?
2. Hvordan sikrer forskningsinstitusjonen nødvendig opplæring av kandidater og ansatte i anerkjente forskningsetiske normer?
 - 2.1. Hvilke forskningsetiske retningslinjer/normer benytter virksomheten?
 - 2.2. Har virksomheten utviklet egne etiske eller fagspesifikke retningslinjer? Hvis ja; kan vi få tilsendt en kopi av eventuelle egne retningslinjer?
 - 2.3. Har virksomheten fastsatt og dokumentert hva som er nødvendig opplæring for å ivareta krav i forskningsetikkloven? Hvis ja; kan vi få tilsendt en kopi av eventuell dokumentasjon?
 - 2.4. Hvordan er opplæringen organisert? Sentralt eller på enheter/fakultet/institutt?
 - 2.5. Hvordan blir opplæringen gjennomført? (Kurs, nettkurs, skriftlig materiell, samtale)
 - 2.6. Hvem får tilbud om opplæring? Alle eller bare nyansatte? Hvilke stillingskategorier?
 - 2.7. Er opplæringen frivillig eller obligatorisk? Og hvem er den eventuelt obligatorisk for?
3. Hvordan sikrer forskningsinstitusjoner at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer?
 - 3.1. Har virksomheten et system for å følge opp at alle som skal ha opplæring får opplæring?

- 3.2. Blir opplæringen gjentatt ved eventuelle oppdateringer?
- 3.3. Har virksomheten en oversikt over hvem som har fått eller hvem som bør få hvilken opplæring og til hvilket tidspunkt? Hvis ja; kan vi få tilsendt et eksempel på dette?
4. Har forskningsinstitusjonen fastsatt retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer? Kan vi få tilsendt en kopi av disse retningslinjene?
5. Har virksomheten et eller flere redelighetsutvalg?
 - 5.1. Hvem består redelighetsutvalget av?
 - 5.2. Hvordan bruker virksomhetene redelighetsutvalget?
 - 5.3. Er det fastsatt et mandat eller retningslinjer for redelighetsutvalget? Kan vi eventuelt få en kopi?
 - 5.4. Blir virksomheten sentralt orientert om alle mulige brudd?
 - 5.5. Rapporteres alle mulige brudd til Granskingsutvalget?
6. Hvilke retningslinjer har forskningsinstitusjonene for å rapportere om mulige alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer til Granskingsutvalget? Kan vi få en kopi?
7. Har virksomheten kvalitetssikringssystemer og/eller verktøy for å avdekke mulige brudd?
 - 7.1. Hvordan fanger virksomhetene opp bruddene? Tips kanal/system?
 - 7.2. Hvilke rutiner har virksomheten for å vurdere og godkjenne artikler før publisering? Kan vi få tilsendt dokumentasjon?
 - 7.3. Skriver forskerne under på en erklæring for habilitet eller at forskningsetiske kriterier er fulgt?
8. Har virksomheten prosedyrer for å behandle saker om mulige brudd? Kan vi få tilsendt dokumentasjon?
 - 8.1. Hva vurderer virksomhetene som mulige alvorlig brudd på anerkjente forskningsetiske normer?
 - 8.2. Har virksomheten felles kriterier for vurdering av hva som er alvorlig brudd? Kan vi få tilsendt dokumentasjon?
 - 8.3. Hvem har ansvar for å vurdere og avgjøre hva som er alvorlige brudd?
 - 8.4. Er det enkelte forskningsområder i virksomhetene hvor det er større omfang av mulig brudd på forskningsetiske normer enn andre?
9. Hvilke saker om mulige brudd er behandlet i virksomheten i perioden 2018–2020? Kan vi få tilsendt en oversikt?
 - 9.1. Hvilke av disse sakene er meldt til Granskingsutvalget? Kan vi få oversikt over saker meldt til Granskingsutvalget der type brudd og forskningsområde framkommer?
 - 9.2. Har virksomhetene definert hvilke type saker som vurderes som mulige alvorlige brudd og som skal rapporteres til Granskingsutvalget? Hva utløser rapporteringsplikten?
 - 9.3. Rapporterer virksomheten alle saker med mulige alvorlige brudd eller bare saker hvor det er konkludert med alvorlige brudd?
 - 9.4. Bruker virksomheten «Veileder for forskningsinstitusjoners rapportering til Granskingsutvalget»?
10. Hva slags sanksjoner eller andre reaksjoner vurderes og/eller brukes av virksomhetene der det er fastslått brudd på anerkjente forskningsetiske normer?
 - 10.1. I hvor mange saker som er behandlet i perioden 2018–2020 er det avdekket alvorlige brudd?
 - 10.2. I hvor mange saker der det er avdekket brudd i perioden 2018–2020 er det vurdert og/eller gitt sanksjoner/reaksjoner? Og hvilke reaksjoner/sanksjoner er gitt?

10.3. Dersom det er avdekket brudd i virksomheten, hvilke vurderinger og eller tiltak er gjennomført i etterkant?

11. Hvordan opplever virksomheten samarbeidet med komiteene og utvalg i De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK)?

11.1. Bruker virksomheten retningslinjene til FEK?

11.2. Tar virksomheten kontakt med komiteene og utvalg ved behov for råd og veiledning?

Vi vil avtale med kontaktpersonen hvordan etterspurt dokumentasjon skal sendes inn.

Forskningsetiske retningslinjer for Nord universitet

Vedtatt 06.09.2018 i rektorvedtak 18/02030

Formålet med forskningsetikk er å bevisstgjøre forskere og samfunnet om etiske problemstillinger som oppstår som følge av moderne forskning knyttet til forskningsprosessen eller forskningsresultater. Etisk refleksjon skal være gjennomgripende i alle ledd ved utøvelse av forskning. Både Nord universitet som forskningsinstitusjon og de enkelte forskere har et ansvar med etterlevelse av normer for vitenskapelig redelighet og forskningsetiske prinsipper som skal ivareta alle de som berøres, direkte eller indirekte, av forskningen.

Forskning er en betydelig maktfaktor på mange nivå. Det er derfor vesentlig at forskning foregår på måter som er etisk forsvarlige. Dette innebærer at åpenhet – transparens – preger all aktivitet ved Nord universitet.

Retningslinjene gjelder både studenter, kandidater og ansatte som driver eller på annen måte er involvert i forskning ved Nord universitet. I retningslinjene brukes fellesbetegnelse forsker for alle i målgruppen, men der det er naturlig vil enkeltgrupper være nevnt særskilt.

Retningslinjene er utarbeidet for å skape større bevissthet i forhold til holdninger i forskning. De er ikke lover eller forskrifter, men bygger både på lover og lokale og sentrale forskrifter og retningslinjer.

Det er verdt å huske på at retningslinjer alene ikke har stor effekt på kulturen ved institusjonen. Nord universitet skal derfor følge opp retningslinjene

- gjennom å sette et eksempel ved egen adferd
- gjennom å slå ned på brudd og gi synlig ros når reglene etterleves, og å legge til rette for at brudd kan rapporteres
- gjennom å oppmuntre til diskusjon om reglene og hvordan de etterleves i praksis, slik at det blir sammenheng mellom liv og lære

Innhold

Innledning	1
1. Akademisk frihet og ansvar	3
2. Integritet og etterrettelighet.....	3
3. God forskningspraksis – etterrettelighet, integritet, åpenhet	4
4. Brudd på sannhetsforpliktelsen – vitenskapelig uredelighet.....	5
5. Publisering, forfatterskap og medforfatterskap.....	6
6. Oppdragsforskning	7
7. God forskningsskikk i prosjekter som vedrører flere	7
8. Interessekonflikt og upartiskhet.....	7
9. Interessekonflikt og sidegjøremål	8
10. Veiledningsforhold, private relasjoner og respekt for studenten/kandidaten	8
11. Beskyttelse av mennesker involvert i forskning.....	9
12. Beskyttelse av dyr.....	10
13. Beskyttelse av miljøet.....	10
Appendiks	11

1. Akademisk frihet og ansvar

Ved Nord universitet er intellektuell frihet grunnleggende for all sannhetssøkende og kunstnerisk skapende virksomhet, og akademisk frihet er derfor en normgivende rettighet.

Den individuelle akademiske friheten gir den vitenskapelig ansatte frihet til å stille spørsmål, velge materiale og metode i sitt forsknings- og undervisningsarbeid og frihet til å offentliggjøre forskningens resultater. Dette er like viktig innen oppdragsforskning (se pkt. 6 *Oppdragsforskning*).

Forskning er av stor betydning for enkeltmennesker og for samfunnet. Derfor er det vesentlig at forskning foregår på måter som er etisk forsvarlige. Nord universitet har ansvar for:

- Å etterleve den lovhjemlede akademiske friheten
- Å innarbeide prinsipp om akademisk frihet i universitetets vedtekter og plandokumenter
- Å styrke og videreutvikle det forskningsetiske arbeidet
- Å bidra til å sikre forskerens frihet i valg av tema, metode, gjennomføring av forskning og publisering av resultater
- Å sikre etterlevelse av god vitenskapelig praksis og etablere mekanismer for håndtering av mistanke om brudd på forskningsetiske normer
- Å etablere forskningsetisk utvalg (redelighetsutvalg)
- Å bidra til å bevare og fremme bærekraft, på kort og lang sikt, gjennom forskning

2. Integritet og etterrettelighet

Ærlighet, åpenhet, dokumenterbarhet og systematikk er grunnleggende for å bringe fram ny kunnskap med kritisk og systematisk etterprøving og fagfellevurdering.

Universitetet skal bidra til å sikre forskerens frihet i valg av tema, metode, gjennomføring av forskning og publisering av resultater. Forskeren skal ved oppdragsforskning motvirke at oppdragsgiver på en utilbørlig måte søker å påvirke metodevalg, gjennomføring eller publisering.

Forskningen skal ha høy faglig kvalitet. Det stilles krav til at forsker og institusjon besitter nødvendig kompetanse, utformer relevante forskningsspørsmål, foretar egnet metodevalg og sørger for forsvarlig og hensiktsmessig prosjektgjennomføring i henhold til datainnhenting, databehandling og oppbevaring/lagring av materialet.

Ved forskning på mennesker eller på opplysninger og materiale som kan knyttes til enkeltindivider skal samtykke innhentes. Samtykket skal være informert, uttrykkelig, frivillig og dokumenterbart. Samtykke forutsetter samtykkekompetanse. Det skal utvises årvåkenhet for å sikre reell frivillighet der deltaker står i et avhengighetsforhold til forsker eller er i en ufri situasjon.

De som gjøres til gjenstand for forskning, har i utgangspunktet krav på at personlig informasjon blir behandlet konfidensielt og anonymt. Forskeren må hindre bruk og formidling av informasjon som kan skade enkeltpersonene det forskes på. Uten hensyn til taushetsplikt har man en rettslig plikt til å avverge grove straffbare handlinger eller når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt¹. Forskeren må ta stilling til når og på hvilken måte deltakeren skal informeres om begrensninger i taushetsplikten.

Åpenhet om relevante roller og relasjoner som forskeren inngår i, skal avklares overfor kolleger, forskningsdeltakere, finansieringskilder og andre relevante aktører. Sammenblandinger av roller og relasjoner og tvil om habilitet kan gi rimelig mistanke om interessekonflikter, og bør derfor unngås.

¹ Straffeloven § 196 *Plikt til å avverge et straffbart forhold* og Barnevernloven § 6-4 *Innhenting av opplysninger*

Forskeren har et ansvar for egen forsknings troverdighet og derigjennom også for Nord universitets omdømme. Fabrikking, forfalskning og plagiering er alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis og ikke forenlig med slik troverdighet.

- Forskere og forskningsansvarlige må følge nasjonale lover og regler og internasjonale konvensjoner og avtaler.
- Forskere skal følge god henvisningsskikk i tråd med forskerens fagtradisjon, og slik sikrer krav til etterprøvbarehet og grunnlag for videre forskning.
- Forskere skal vise hverandre respekt. De skal avklare og følge god praksis for dataeierskap og –deling, forfatterskap, publisering, fagfelleevaluering og samarbeid for øvrig.
- Forskningsresultater skal som hovedregel gjøres tilgjengelig. Åpenhet om forskningsfunn er viktig for å sikre etterprøvbarehet, og for å sikre en dialog med offentligheten.
- Forskere har et ansvar for at forskningen skal komme forskningsdeltakere, relevante grupper eller samfunnet til gode og for å unngå at den gjør skade.
- Beslutninger om forskning skal ta hensyn til at utvikling av et bestemt forskningsfelt kan føre til etisk uakseptable konsekvenser for enkeltmennesker, dyr, samfunn eller miljø.
- Det er maktpåliggende at forskeren i offentlige diskusjoner tydelig skiller mellom profesjonelle ekspertkommentarer og personlige meninger. Det er viktig at forskere ikke misbruker sin status og derfor er varsom med å bruke akademisk tittel og arbeidssted for å gi tyngde til personlige meninger i debatter utenfor eget fagområde.

Forskning bør bidra til å motvirke global urettferdighet og bevare biologisk mangfold (se punkt 3 om åpenhet og punkt 13 om beskyttelse av miljøet).

3. God forskningspraksis – etterrettelighet, integritet, åpenhet

Forskning og vitenskapelig virksomhet ved Nord Universitet skal være basert på god forskningsskikk og metode forankret i relevant regelverk slik som forskningsetikkloven² og ulike nasjonale regelverk innenfor de ulike fagområdene³

Forskere ved Nord Universitet skal være kjent med og etterleve retningslinjene for god forskningsetisk framferd. Krav om etterrettelighet, sannferdighet⁴, integritet og åpenhet vektlegges særlig.

Etterrettelighet

For at andre skal ha tillit til vitenskapelig kunnskap og at kunnskap skal gagne andre, er etterprøvbarehet meget viktig. Metoder og funn skal dokumenteres i en forståelig og komplett form. Data skal være tilgjengelig for etterprøving etter publisering og uten ugrunnet opphold. Der tidsskrift eller forlag ber om dette, skal data gjøres tilgjengelig for allmennheten på aktuelle nettsteder så fremt dette ikke er i strid med personvernloven eller lignende.

Valg av metode skal være vitenskapelig begrunnet og i tråd med vitenskapelige arbeidsmetoder innen de ulike fagtradisjonene.

Forskere skal i størst mulig utstrekning tilrettelegge for fagfelleevalueringer/fagfellekontroll, noe som kan sikre at feil og mangler unngås.

² Forskningsetikkloven <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-04-28-23>

³ NESH, NENT, personopplysningsloven, helseforskningsloven, helseregisterloven, dyrevelferdsloven, Helsinkideklarasjonen, Vancouverkonvensjonen m.m.

⁴ En av hovedbegrunnelsene for ytringsfrihet er «sannhetsprinsippet», som innebærer at sannhet nås gjennom meningsutveksling og diskusjon, der påstander konfronteres med andres meninger. Gjennom slik meningsbrytning drives samfunnet framover.

I kravet om etterrettelighet ligger også et krav om riktige kreditering. De som faktisk har bidratt til anvendelsen av teorien, innsamlingen eller fortolkningen av empirien i forskningen skal kreditert som opphavsmenn i form av siteringer og kildehenvisninger (se pkt. 5 om medforfatterskap). Egen og andres forskning skal fremstilles på en balansert og sannferdig måte, og kilder til usikkerhet ved egen forskning bør formidles i kommentarene til forskningsresultatene.

Integritet og sannferdighet

All forskning ved Nord Universitet skal være karakterisert av ærlighet og sannferdighet. Forskingen skal presenteres på en profesjonell måte og forskeren skal ikke måtte gå på akkord med sine grunnverdier i gjennomføringen eller formidlingen av forskningen sin.

Åpenhet

Allmennhetens tillit til universitetet er et felles gode. Sentralt for forskningsvirksomheten er publisering både nasjonalt og internasjonalt. Forskeren skal tilstrebe publisering og formidling av resultatene til offentligheten både i vitenskapelig og mer populærvitenskapelig form. Publisering i anerkjente tidsskrift og databaser med åpen tilgang (Open Access) bør sterkt vurderes, se for øvrig Nord universitets Open Access policy⁵

Universitetet og forskerne har et ansvar for at relevant kunnskap formidles til regioner som ellers blir utelukket på grunn av økonomisk ulikhet.

4. Brudd på sannhetsforpliktelsen – vitenskapelig uredelighet

Det er viktig at forskningsdataene blir frambragt på redelige, ærlige og vitenskapelig etterprøvbare metoder. Brudd med god forskningspraksis spenner over et bredt spekter av saker – alt fra slurv og småjuks, til alvorlige saker definert under forskningsetikkloven som vitenskapelig uredelighet, så som plagiat, forfalsking og fabrikkering. Noen eksempler på brudd med god forskningspraksis og uredelighet er:

- Oppdiktning av data og observasjoner
- Endring/ tilpassing av data
- Tilbakeholdelse av uønskede resultater
- Bevisst bruk av statistikk som er villedende
- Bevisst villedning omkring hvem som skal bidra eller har bidratt til forskningen, og hvor mye den enkelte forsker skal bidra eller har bidratt med
- Bevisst plagiere og utgi en annen persons tekst som sin egen
- Bevisst destruering av forskningsmateriale for å hindre undersøkelser ved mistanke om uredelighet i forskning
- Bevisst feilinformasjon omkring vitenskapelig kvalifikasjon i søknader

Enhver form for fusk regnes for brudd og blir behandlet deretter. Ansatte og studenter ved Nord Universitet har rett og plikt til å varsle om vitenskapelig uredelighet. Slike saker vil bli behandlet etter de overordnede lover og regler Nord Universitet er bundet opp til og vil følge.

Ansatte og studenter som er mistenkt for uredelig vitenskapelig adferd har krav på grundig og uhildet behandling av saken. Både den som er mistenkt og den som melder sin bekymring beskyttes i tråd med gjeldende lover og forskrifter i forbindelse med behandlingen av saken. Uberettiget mistanker eller overdimensjonering av saker bør unngås.

⁵ <https://www.nord.no/no/bibliotek/open-access>

Mistanke om uredelighet varsles faggruppeteleder. Fakultetene vurderer når det er relevant for forskningsetisk utvalg å overta saksbehandlingen ved mistanke om forskningsetiske brudd⁶. Rektor, prorektor for forskning og forskningsetisk utvalg kan overprøve fakultetenes vurdering. Ved eventuell inhabilitet kan det varsles direkte til forskningsetisk utvalg.

Forskningsetisk utvalg skal fungere som universitetets redelighetsutvalg⁷. Utvalget skal behandle og gi råd i enkeltsaker som har sitt utspring i konflikter eller klager knyttet til brudd på anerkjente forskningsetiske normer og god vitenskapelig praksis, eller ved mistanke om vitenskapelig uredelighet. Forvaltningslovens kapittel IV og V gjelder for disse sakene⁸.

5. Publisering, forfatterskap og medforfatterskap

God etisk forskning må holde en akseptabel vitenskapelig standard, og vitenskapelig publisering av egne forskningsresultater skal bestrebes. Henvisningsetikk handler om at forskerne i esget arbeid viser til de kildene man bygger på.

Medforfatterskap på vitenskapelige publikasjoner skal være reelle, og avklares ut i fra fagfeltets normer for å tilkjenne medforfatterskap. På Nord universitet skal Vancouver-reglene være retningsgivende også utover fagmiljøer disse var utformet i. Veiledere for studentarbeid på bachelor- og masternivå har ansvar for at studenten kjenner til og følger Vancouver-reglene. Doktorgradskandidater har, som forskere, et eget ansvar for å følge Vancouver-reglene.

Forfatterskap skal utelukkende baseres på:

1. Vesentlige bidrag til idé og utforming, eller datainnsamling, eller analyse og tolking av data, og
2. Utarbeiding av selve manuskriptet eller kritisk revisjon av artikkelens intellektuelle innhold, og
3. Godkjenning av endelig manuskriptversjonen, og
4. Enighet om ansvar for alle deler av arbeidet for å sikre at spørsmål knyttet til presisjon eller integritet i arbeidet er hensiktsmessig undersøkt og løst.

I tillegg til å være ansvarlig for delene av arbeid hun eller han har gjort, bør en forfatter kunne identifisere hvilke medforfattere som er ansvarlige for spesifikke andre deler av arbeidet. I tillegg bør forfattere ha tillit til integriteten i bidragene fra sine medforfattere.

Populærvitenskapelig formidling er en viktig del av virksomhet ved Nord universitet. Universitetet og hver enkelt forsker har et allment samfunnsansvar i å kommunisere innsikter, arbeidsmåter og holdninger til et bredere publikum utenfor forskningsmiljøet.

Kravet om etterrettelighet skal ikke vike ved populærvitenskapelig forskningsformidling. Forskerne skal formidle den usikkerhet som er forbundet med resultatene. Forskerne bør også påpeke eventuelle usikkerhetsmomenter som kan ha betydning for anvendelser av forskningsfunnene.

⁶ Forskningsetikkloven § 6, 3. ledd.

⁷ Forskningsetikkloven § 6, 2. ledd.

⁸ Forskningsetikkloven § 6, 1. ledd.

6. Oppdragsforskning

Ekstern finansiering kan være en utfordring for forskningens uavhengighet til oppdragsgivers ønsker og interesser. I de tilfeller hvor forskning er gjort på oppdrag fra en ekstern part skal derfor alle finansieringskilder oppgis i rapporten, evalueringen eller liknende.

Faktorer som kan være med på å stille spørsmål ved objektiviteten på forskningen eller forsker skal oppgis, enten det gjelder forbindelser mellom forfatter eller institusjon, området det forskes på, og eventuelt oppdragsgiver. Forskere ansatt ved eller på annen måte formelt tilknyttet Nord universitet, skal ikke gi etter for press – direkte eller indirekte – av oppdragsgivere til verken valg av metode, funn eller konklusjoner, gjennomføring eller rapportering av resultater. Dette gjelder også for konsulentoppdrag og ulike former for evaluering av organisasjoner, offentlige institusjoner eller bedrifter.

Generelt sett skal all forskning publiseres – også den som er gjort på oppdrag⁹. I de tilfeller hvor det er avtalt en tidsbegrenset bruksrett forbeholdt oppdragsgiveren, er det forskerens rett og plikt å sørge for at forskningsresultatene offentliggjøres når tidsbegrensningen har opphørt. Det skal ikke gis bruksrett forbeholdt oppdragsgiveren uten tidsbegrensning. Hvis patentering er aktuelt, se Nord universitets IPR-reglementet.

I de tilfeller hvor ansatte påtar seg konsulent- eller evalueringoppdrag i kraft av sin stilling ved Nord universitet, eller med utgangspunkt i den kompetanse stillingen forutsetter, skal den ansatte bestrebe seg på å oppgi sannferdig informasjon til sin oppdragsgiver. Den ansatte skal ikke holde tilbake relevante opplysninger. I slike sammenhenger skal usikkerheter og mangel på kunnskap oppgis, og hvilke konsekvenser dette muligens har for konklusjonene. Dette gjelder i alle former for oppdrag. Ansatte som påtar seg slike oppdrag skal ikke utelate systemkritikk i de tilfeller hvor dette må sees på som en naturlig del av oppdraget. En skal heller ikke unnlate å være sannferdig eller holde tilbake informasjon med tanke på hva dette vil ha å si for mulige fremtidige oppdrag.

7. God forskningsskikk i prosjekter som vedrører flere

Samarbeid internt, eksternt og på tvers av fag vil utvikle institusjonen. Forsknings samarbeid fordrer lojalitet og åpenhet i forhold til kolleger og styringsorganer. Den enkelte må vurdere om beslutninger og tiltak i egen interesse er forenlig med forutsetninger for samarbeid med andre. Forskere må også vurdere hensyn som vedrører konfidensialitet i samarbeidets felles interesse. Dette skal ikke være en hindring for å rapportere om et prosjekt eller en forskningsvirksomhet synes å komme i strid med relevante forskningsetiske retningslinjer. Faglig uenighet må kunne fremmes og behandles respektfullt uten at det oppfattes som illojalt.

8. Interessekonflikt og upartiskhet

Ansatte ved Nord universitet bør avstå fra og/eller avvike verv, bistillinger, eierandeler eller situasjoner hvor det kan reises tvil om forskerens upartiskhet, faglige integritet, eller hvor det er fare for at egne økonomiske eller personlige interesser er eller kan forventes å komme i konflikt med Nord universitet.

⁹ Nord universitet IPR-reglement pkt. 5

9. Interessekonflikt og sidegjøremål

Ansatte ved universiteter har til en viss grad større rett til å inneha sidegjøremål enn andre arbeidstakere. Utgangspunktet er at ansatte disponerer sin fritid fritt, også til inntektsskapende aktiviteter eller til annet sidegjøremål.

Ansatte ved Nord universitet kan dog ikke delta i konkurrerende virksomhet eller inneha sidegjøremål som er uforenelig med Nord universitetets interesser, eller som er egnet til å svekke tilliten til Nord universitetet, selv om den ansatte skjøtter sine faglige oppgaver på en god måte.

Sidegjøremål eller biarbeid betyr i denne sammenhengen verv som innehas og arbeid som utføres i tillegg til den ordinære universitetsstillingen, uansett om det er lønnet eller ikke. Toerstilling og sensoroppdrag regnes ikke som konkurrerende virksomhet. Arbeid som utføres gjennom foretak eller selskap som helt eller delvis eies av den ansatte anses som sidegjøremål. Det skal være åpenhet om slike verv / stillinger. Dersom den ansatte er i tvil om sidegjøremål og/eller eierinteresser omfattes av reglementet, skal det tas kontakt med arbeidsgiver for avklaring.

10. Veiledningsforhold, private relasjoner og respekt for studenten/kandidaten

Veiledningsforhold

I et veiledningsforhold skal ansatte, kandidater og studenter arbeide ut fra en grunnleggende respekt for menneskeverdet, og respektere hverandres personlige og faglige integritet. Nord universitet har et ansvar for å gi studenter på alle nivå veiledning av høy akademisk kvalitet. Samtidig er det fakultetene og den enkelte veileders ansvar å forvalte og utøve denne veiledningen. Veiledningen skal på best mulig måte tilfredsstille faglige så vel som personlige hensyn for den enkelte. Det forventes også at studenten og kandidaten bidrar til at veiledningen fungerer optimalt.

Private relasjoner

Private relasjoner som er uforenlige med den profesjonelle relasjonen bør ikke forekomme. Det påhviler veileder å sørge for at den nødvendige profesjonelle distanse opprettholdes og at det ikke innledes relasjoner som setter kandidaten eller studenten i en sårbar situasjon. Doble relasjoner i veilederforholdet (som nære familieforhold, kjærlighetsforhold eller privatøkonomiske relasjoner) skal ikke forekomme. Oppstår slike relasjoner skal veilederforholdet avsluttes og ny veileder oppnevnes. Uønsket seksuell oppmerksomhet skal ikke forekomme, verken av veileder, kandidat eller student¹⁰.

Respekt for studenten/kandidaten

Opphavsrettigheter til datamateriale må avklares i forkant av datainnsamling i studentens/kandidatens prosjekt. Publikasjonsrettigheter av forskningsresultater som framkommer gjennom studentens/kandidatens arbeid skal i utgangspunktet tilfalle denne. Ønsker veileder å benytte materialet til publisering skal det utarbeides en avtale¹¹ etter karakterfastsettelse/disputas om publikasjonsrettigheter og medforfatterskap samt rettigheter for anvendelsen av upublisert datamateriale og forskningsresultat. Tidspunktet for avtaleinngåelse er viktig for å balansere maktforholdet mellom den som leverer oppgave/avhandling og den som skal sette karakter/godkjenne.

Studenten/kandidater er hovedansvarlig for innholdet i oppgaven/avhandlingen og plikter å følge forskningsetiske retningslinjer i arbeidet med denne. Veileder har ansvar for å følge opp studenten ut fra den progresjon studenten/kandidaten legger opp til i forbindelse med gjennomføring av

¹⁰ Nords rutiner angående seksuell trakassering: <https://www.nord.no/no/om-oss/kontakt/Sider/Seksuell-trakassering-mobbing.aspx>

¹¹ Nord universitetets IPR-reglement pkt. 3.2 og 3.3

oppgaven/avhandlingen. Videre har veileder ansvar for å gi veiledning ut i fra de krav og det nivå som forventes av en oppgave/avhandling. Av respekt for veiledernes faglige kompetanse bør hver enkelt student/kandidat forelegge den ferdige oppgaven til både intern og ekstern veileder i rimelig tid før den endelige innleveringen.

11. Beskyttelse av mennesker involvert i forskning

Nord universitet har et stort ansvar for å ivareta personvernet til individene det forskes på¹². Personvern handler om at opplysninger om personer som deltar/berøres i forskningsprosjekter blir behandlet forsvarlig, respektfullt og håndteres i overensstemmelse med gjeldene lover og regler.

Forsvarlig behandling av personopplysninger i forsknings- og studentoppgaver er svært viktig. Behandling av personopplysninger er enhver bruk av personopplysninger, som for eksempel innsamling, registrering, sammenstilling, lagring og utlevering, eller en kombinasjon av slike bruksmåter. Norsk senter for forskningsdata (NSD) er Personvernombud for forskning ved Nord universitet.

Våre forsker- og studentprosjekter som utløser meldeplikt etter personopplysningsloven skal meldes til NSD. Dersom det er aktuelt, skal forskningsprosjekter fremlegges til uavhengig etisk vurdering i Regional komité for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK). Nødvendige godkjenninger hos NSD, REK, Datatilsynet eller lignende instanser skal innhentes før forskningsprosjektet igangsettes. Det er formålet med prosjektet som er avgjørende for om et prosjekt skal søke godkjenning hos REK etter helseforskningsloven, og om det skal søkes Personvernombudet etter personopplysningsloven eller helseregisterloven.¹³

Forskningsarbeid skal være i overensstemmelse med retningslinjene for fagområdet som er utarbeidet av de nasjonale forskningsetiske komiteene:

- Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi (NESH)
- Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi (NENT)
- Forskningsetiske retningslinjer for medisin og helse (NEM)

For at et samtykke til deltakelse i forskning skal være gyldig, må det være frivillig, uttrykkelig og informert (se pkt. 3 integritet og etterrettelighet). Dette innebærer at den som forespørres om å delta må forstå hva samtykket gjelder og hvilke konsekvenser det får å gi sitt samtykke til deltakelse i det aktuelle forskningsprosjektet. Spørsmålet om manglende eller redusert samtykkekompetanse skal reises av prosjektleder og prosjektmedarbeidere. En gruppe regnes gjerne som sårbar eller utsatt fordi det er spesiell grunn til å mistenke at individene som inngår i gruppen, kan ha særskilte utfordringer forbundet med å gi fritt informert samtykke til at forskning utføres på dem. Deltakeres sårbarhet innebærer ikke nødvendigvis at de har redusert eller manglende samtykkekompetanse.

Konfidensialitet dreier seg først og fremst om å verne og beskytte deltageres privatliv. I forkant av alle eksterne prosjektsøknader og forskningsprosjekter ved Nord universitet skal det foretas grundig vurdering av konsekvenser og betraktninger om risiko og nytte. Fakultetene har ansvar for slik vurdering. Beskyttelse av sårbare deltakeres integritet blir i et slikt perspektiv betydningsfullt, og det er prosjektleders ansvar å sikre dette.

¹² Som for alle deltagere i forskningsprosjekter, må det sørges for at lokalbefolkningen ikke er utnyttet i forskningsprosessen eller i bruken og spredningen av forskningsresultatene (f. eks. gjennom patentbeskyttelse som hindrer lokalbefolkningen i sin tradisjonelle bruk av ressurser, se [WHO](#)).

¹³ Helseforskningsloven regulerer «medisinsk og helsefaglig forskning på mennesker, human biologisk materiale eller helseopplysninger», (helseforskningsloven § 2). Medisinsk og helsefaglig forskning forstås som forskning som skal «skaffe til veie ny kunnskap om helse og sykdom».

12. Beskyttelse av dyr

Dyr har en verdi i seg selv og skal behandles med respekt. Ved forsøk på dyr skal det redegjøres for nødvendigheten av forsøket, og denne må være godt begrunnet. De tre R-ene for dyreforsøk ("Reduce, Refine, Replace") er gjennomgående prinsipper for bruk av forsøksdyr. Dersom en forsker planlegger å gjennomføre dyreforsøk, skal det søkes tillatelse i alle de tilfeller hvor det er grunn til å anta at forsøket vil påvirke dyrets normale livsutfoldelse eller medføre annet enn helt forbigående lett smerte eller ubehag.

Bruk av dyr i forsøk og i undervisning ved Nord universitet skal følge de til enhver tid gjeldene pålegg i dyrevelferdsloven¹⁴ og Forskrift om bruk av dyr i forsøk¹⁵. Alle som deltar i forsøk med dyrearter som omfattes av gjeldende forskrift skal ha godkjent opplæring, enten fra Nord universitet eller andre universiteter. I forsøk skal det tilstrebtes å minimere bruk av og lidelser til dyrearter som omfattes av gjeldende forskrift. Alle forsøk med disse dyreartene skal godkjennes av Mattilsynet.

Søknad om godkjenning av forsøk på dyr skal gjennomgås av Dyrevelferdsenheten ved Nord universitet før registrering i Forsøksdyrforvaltningens tilsyns- og søknadssystem (FOTS)¹⁶. Sammensetningen av Dyrevelferdsenheten er regulert av Forskrift om bruk av dyr i forsøk, og skal ellers opptre som rådgivende organ for alle personer som arbeider med forsøksdyr og dyr i undervisning, det være seg forskere, kandidater, studenter, dyrepleiere eller teknikere. Dyrevelferdsenheten tar seg av etisk godkjenning av bruk av dyr i undervisning og studier av dyrepasienter.

Forskere som utfører dyreforsøk skal ha godkjenning¹⁷. Alle forskere og andre som jobber med dyr bør foreta en kritisk vurdering av sitt arbeid med hensyn til konsekvenser for økologi og dyrevelferd¹⁸.

13. Beskyttelse av miljøet

Forskere ved Nord universitet skal bestrebe seg på at deres forskning bidrar til at samfunnet blir i stand til å forvalte naturen og naturressursene på en bærekraftig måte. Forskingen skal tilstrebe mer kunnskap om viktigheten av biologisk mangfold og stabile økosystemer som basis for vårt felles livsgrunnlag¹⁹.

Føre var-prinsippet skal legges til grunn ved usikkerhet om hvorvidt forskningen eller den teknologiske anvendelse av dens resultater kan ha negative konsekvenser for miljøet¹³. Dette betyr at både forskere, de enkelte fakultetene og universitetet som sådan har et ansvar for å frembringe og vurdere kunnskap om slike konsekvenser, samt for å ta de praktiske beslutninger som måtte være nødvendige for å forhindre skade.

¹⁴ Dyrevelferdsloven [https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97?q=Lov om dyrevelferd](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97?q=Lov%20om%20dyrevelferd)

¹⁵ Forskrift om bruk av dyr i forsøk [https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-06-18-761?q=Forskrift om bruk av dyr](https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-06-18-761?q=Forskrift%20om%20bruk%20av%20dyr)

¹⁶ Mattilsynet og FOTS https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/forsoksdyr/nye_rapporteringsrutiner.28606

¹⁷ Mattilsynet og FOTS https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/forsoksdyr/nye_rapporteringsrutiner.28606

¹⁸ Se [St. meld. Nr. 12 2002 – 2003, om dyrehold og dyrevelferd](#)

¹⁹ Naturmangfoldsloven § 9 <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100?q=Naturmangfoldsloven>

Appendiks

Lenker og henvisninger til lover, forskrifter, reglement og hjemmesider om forskningsetikk

Forskingsetikkloven: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-04-28-23>

De nasjonale forskningsetiske komiteene (NESH, NENT, NEM): <https://www.etikkom.no/>

Personopplysningsloven: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31>

Nord universitets IPR-reglement pkt. 5 – se Intranett, kommer på åpen hjemmeside etter hvert.

Nord universitets Open Access Policy: <https://www.nord.no/no/bibliotek/open-access>

Straffeloven § 196 *Plikt til å avverge et straffbart forhold*:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=Straffeloven>

Barnevernloven § 6-4 *Innhenting av opplysninger*:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=BARnevernloven>

Helsinkideklarasjonen:

<https://www.etikkom.no/forskingsetiske-retningslinjer/Medisin-og-helse/Helsinki-deklarasjonen/>

Vancouverkonvensjonen: <http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf> og

<https://www.etikkom.no/tools/a-a/?topicid=13144&fragment=True#vancouverkonvensjonen>

WHO, Indigenous peoples & participatory health research:

http://www.who.int/ethics/indigenous_peoples/en/index6.html

Helseforskningsloven: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-20-44?q=helseforskningsloven>

Helseregisterloven: <https://lovdata.no/sok?q=Helseregisterloven>

Dyrevelferdsloven [https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97?q=Lov om dyrevelferd](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97?q=Lov%20om%20dyrevelferd)

Forskrift om bruk av dyr i forsøk:

[https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-06-18-761?q=Forskrift om bruk av dyr](https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2015-06-18-761?q=Forskrift%20om%20bruk%20av%20dyr)

Mattilsynet og FOTS-registrering:

https://www.mattilsynet.no/dyr_og_dyrehold/dyrevelferd/forsoksdyr/nye_rapporteringsrutiner.28606

Stortingsmelding nr. 12 (2002-2003) Om dyrehold og dyrevelferd:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/c98830ebd968483082a2d042b9eb2a65/no/pdfs/stm200220030012000dddpdfs.pdf>

Naturmangfoldsloven:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100?q=Naturmangfoldsloven>

Nords rutiner angående seksuell trakassering:

<https://www.nord.no/no/om-oss/kontakt/Sider/Seksuell-trakassering-mobbing.aspx>

Retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer ved Nord universitet

I. Grunnprinsipper

1. Forskernes plikter og definisjoner

Forskere skal opptre med aktsomhet for å sikre at all forskning skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Dette gjelder både under forberedelser til forskning, rapportering av forskning og andre forskningsrelaterte aktiviteter. Dette følger av [forskningsetikkloven](#) § 4.

Med brudd på anerkjente forskningsetiske normer menes brudd på generelle og fagspesifikke retningslinjer for god vitenskapelig praksis. I denne sammenhengen vil [retningslinjene utarbeidet av De nasjonale forskningsetiske komitéene](#) ha sentral betydning.

Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning. Det kreves klar sannsynlighetsovervekt for å legge til grunn at noen har opptrådt vitenskapelig uredelig. Kravet om klar sannsynlighetsovervekt gjelder både for de faktiske forholdene i saken og for forskerens grove uaktsomhet/forsett. Dette følger av forskningsetikkloven § 8 andre ledd og forskningsetikkforskriften § 7 tredje ledd.

2. Ansvar og delegering

Forskningsetisk utvalg (FEU) er et rådgivende organ for forskningsetikk. Utvalget behandler saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som blir lagt fram for utvalget i tråd med disse retningslinjene. Utvalget kan også ta saker til behandling av eget initiativ. I sin behandling av enkeltsaker kan utvalget komme med anbefalinger om tiltak, men det er rektor som formelt avgjør saken og fatter vedtak om eventuelle tiltak.

Avdeling for forskning og utvikling har sekretariatrollen for FEU, og kan på forespørsel veilede dekan om praktisk håndtering av enkeltsaker.

Myndigheten til å håndtere saker ved et fakultet ligger hos dekan.

Rektor, eller prorektor for forskning og utvikling, er universitetets talsperson utad i saker som gjelder mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer.

3. Offentlighet

Opplysninger i saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer er som hovedregel unntatt offentlighet frem til saken er endelig avgjort. Dette følger av forskningsetikkloven § 11 og [offentleglova](#) § 24 andre ledd.

Opplysninger som Nord har taushetsplikt om, vil være unntatt offentlighet også etter at saken er avgjort. Dette vil typisk være informasjon om noens «personlige forhold» (helse, seksuell legning, politisk overbevisning m.m.) og informasjon som må skjermes av hensyn til forsvarlig gjennomføring av personalforvaltningen til Nord. Dette følger av [forvaltningsloven](#) § 13 og [offentleglova](#) § 23.

II. Mottak av meldinger om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer

4. Hvordan melde ifra

Enhver begrunnet mistanke om brudd på anerkjente forskningsetiske normer mot en ansatt ved Nord universitet eller student ved et av universitetets doktorgradsprogram, skal meldes til dekan ved fakultetet hvor den ansatte eller doktorgradsstudenten hører til. Meldingen skal angi navnet på personen(e) mistanken retter seg mot og grunnlaget for mistanken. Så langt det er mulig skal grunnlaget for mistanken dokumenteres.

Ansatte ved Nord kan velge å melde ifra til sin nærmeste leder, som i så fall skal videreformidle meldingen til dekan ved det aktuelle fakultetet.

Alternativt kan man melde mistanken direkte til lederen eller sekretariatet for FEU.

Man kan også melde mistanken elektronisk gjennom tjenesten «Si ifra» på nord.no. Tjenesten åpner for å melde mistanker anonymt, men da vil ikke Nord ha muligheten til å innhente mer informasjon fra innsenderen. En anonym melding bør derfor inneholde nok informasjon til at Nord kan behandle saken videre.

5. Håndtering av mottatte meldinger

Påstander og mistanker om brudd på anerkjente forskningsetiske normer skal behandles på en forsvarlig og trygghedende måte. Universitetets behandling skal ha som formål å klarlegge fakta i saken, samtidig som den skal ivareta både hensynet til den/de mistanken retter seg mot og den/de som har meldt ifra om saken.

Av hensyn til alle involverte bør slike saker behandles så raskt som mulig. Saksbehandlingen skal følge forvaltningsloven kapittel IV om saksforberedelse og V om vedtak, og for øvrig lovens bestemmelser så langt de passer.

Saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer skal først forsøkes løst ved fakultetene, før sakene eventuelt overføres til behandling i forskningsetisk utvalg.

III. Behandling av enkeltsaker ved fakultetene

6. Habilitet

Dekan ved det aktuelle fakultetet plikter selv å ta stilling til sin habilitet i saken. Dersom en av partene krever det, eller dekanen selv finner grunn til det, skal habilitetsspørsmålet avgjøres av Forskningsetisk utvalg.

Dersom dekanen er inhabil (jf. forvaltningsloven § 6), skal vedkommende ikke delta i behandlingen av saken. Saken skal i stedet håndteres av en settedekan, som overtar dekanens oppgaver som beskrevet i punkt 7 til 10 i den konkrete saken. Settedekan utpekes av rektor, og må være habil i saken.

7. Vurdering av videre prosess

Når dekan har mottatt varsel om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer, skal dekan uten ugrunnet opphold gi melding til prorektor forskning og utvikling. Prorektor mottar meldingen på vegne av rektor og har ansvar for å videreformidle meldingen dersom saken tilsier at det er behov for det. Dekan skal også gi melding til sekretariatet for FEU.

Dekan skal uten ugrunnet opphold vurdere grunnlaget for varselet, herunder om det er påkrevd med videre saksbehandling som beskrevet i punkt 8 nedenfor.

Dekan kan avvise saken dersom varselet er åpenbart grunnløst. En slik avvisning må være skriftlig og begrunnet.

Dekan kan også avvise saken dersom den viser seg å være en ren personkonflikt. Dette bør skje i samråd med fakultetsdirektør. Hvis dekan avviser en sak med slik begrunnelse, skal dekan oversende saken til HR og informere partene om avvisningen.

Når dekan avviser en sak, skal dekan uten ugrunnet opphold gi melding om dette til prorektor forskning og utvikling. Prorektor mottar meldingen på vegne av rektor, og har ansvar for å videreformidle meldingen dersom saken tilsier at det er behov for det. Dekan skal også gi melding om avvisningen til sekretariatet for FEU.

Dekanens avgjørelse om å avvise en sak kan ikke påklages. Dersom innsenderen mener at avvisningen var feil, kan vedkommende sende inn et nytt varsel som er nærmere begrunnet og/eller dokumentert.

8. Realitetsbehandling ved fakultetet

I sin utredning og behandling av saken skal dekan bistås av to vitenskapelig tilsatte ved fakultetet.

Dekan skal påse at saken er godt opplyst. Dekan skal utrede sakens faktum gjennom intervjuer/samtaler med partene. Dersom partene ønsker det, kan de ta med seg en fullmektig eller en annen person de selv har valgt til samtalene. Det skal skrives referat fra samtalene.

Dekan kan også gjennomføre samtaler med andre tilsatte, personer utenfor universitetet med kjennskap til saken og personer som besitter spesiell ekspertise på det forskningsfeltet hvor saken har oppstått. Videre kan dekan utrede saken på andre måter, for eksempel ved å innhente skriftlige redegjørelser fra aktuelle informanter.

Partene i saken skal gis innsyn i sakens dokumenter og få mulighet til å imøtegå eller supplere disse.

Når saken er tilstrekkelig opplyst, skal dekan forsøke å finne en løsning på saken som partene kan akseptere og som samtidig ivaretar anerkjente forskningsetiske normer. Hvis dekan finner en løsning som partene kan akseptere, avsluttes saken som beskrevet i punkt 9. Enigheten skal dokumenteres skriftlig.

Dersom dekan ikke finner en løsning som partene kan akseptere, skal dekan utarbeide en skriftlig rapport i samarbeid med de to tilsatte ved fakultetet. I rapporten skal de gjøre rede for sakens fakta og vurdere:

- om det foreligger brudd på anerkjente forskningsetiske normer, herunder om eventuelle brudd er alvorlige eller ikke,
- om forskeren har opptrådt vitenskapelig uredelig,
- om det foreligger systemfeil ved Nord, herunder om Nord kunne forhindre situasjonen gjennom bedre forebyggende arbeid, og
- om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake.

Dekan skal sende rapporten til partene i saken, og deretter gjøre et nytt forsøk på å finne en løsning som partene kan akseptere. Eventuell enighet skal dokumenteres skriftlig.

9. Avslutning av saken eller overføring til forskningsetisk utvalg

Hvis dekan klarer å løse saken på en måte som kan aksepteres av partene, avsluttes saken. Se likevel punkt 15, 17, 18 og 19 om oppfølging av avsluttede saker.

Dekan skal uten ugrunnet opphold orientere sekretariatet for FEU om utfallet i saken. Dette gjøres ved at dekan sender en skriftlig redegjørelse om saken og hvordan den ble løst. Dersom dekan skrev en rapport i saken, skal denne legges ved.

Sekretariatet for FEU skal orientere utvalgets leder om sakens utfall ved fakultetet. Dersom utvalget finner grunn til det, kan utvalget ta saken til behandling av eget initiativ.

Hvis dekan ikke klarer å løse saken på en måte som kan aksepteres av partene, skal dekan forberede saken til behandling i forskningsetisk utvalg. Dette gjøres ved at dekan oversender sin rapport og sakens øvrige dokumenter til utvalgets sekretariat, sammen med en redegjørelse for hvorfor partene ikke kom til enighet.

10. Særlig om anonyme varsler eller saker uten motstående parter

Noen saker har ikke motstående parter. Eksempler er anonyme varsler eller saker hvor varsleren ikke selv er rammet av forholdene han/hun varsler om.

I slike saker skal dekan utrede saken og utarbeide en rapport som beskrevet i punkt 8. Hvis dekan kommer fram til at forskeren ikke har brutt anerkjente forskningsetiske normer, eller hvis forskeren erkjenner eventuelle brudd, avsluttes saken, og dekan sender rapport til sekretariatet for FEU som beskrevet i punkt 9. Se likevel punkt 15, 17, 18 og 19 om oppfølging av avsluttede saker.

Hvis dekan vurderer at forskeren har brutt anerkjente forskningsetiske normer, men forskeren ikke erkjenner dette, skal dekan forberede saken til behandling i forskningsetisk utvalg som beskrevet i punkt 9.

IV. Behandling av enkeltsaker i forskningsetisk utvalg

11. Habilitet

Medlemmene av FEU plikter å selv vurdere sin egen habilitet i hver sak. Medlemmer som er inhabile (jf. forvaltningslovens § 6) skal ikke delta i behandling av saken. Avgjørelsen av om et medlem av utvalget er inhabilt treffes av utvalget selv uten at vedkommende medlem deltar.

12. Vurdering av videre prosess

FEU avgjør selv om en mottatt sak skal realitetsbehandles eller avvises. Avgjørelsen treffes med alminnelig flertall. Hvis utvalget avviser en sak, må det begrunne avvisningen skriftlig.

Avgjørelser om avvisning kan ikke påklages. Dersom noen er uenige i avvisningen, kan vedkommende tipse Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighetssaker (Granskingsutvalget) om å se nærmere på saken. Granskingsutvalget har ingen plikt til å behandle slike henvendelser, men kan velge å gjøre det på eget initiativ.

13. Ytterligere utredning av saken

FEU skal påse at saken er godt opplyst før det tar stilling til utfallet i saken. Hvis utvalget har behov for ytterligere opplysninger, kan utvalget be det aktuelle fakultetet om å skaffe opplysningene. Utvalget kan også innhente ytterligere opplysninger på egenhånd. Ved behov kan utvalget innhente sakkyndig bistand.

Partene i saken skal få innsyn i opplysningene utvalget henter inn og få mulighet til å uttale seg til disse før utvalget konkluderer i saken.

Dersom utredningen fører til vesentlige forsinkelser, skal utvalgets sekretariat informere dekan ved det aktuelle fakultetet om forsinkelsen.

14. Skriftlig uttalelse

Etter en samvittighetsfull prøving av opplysningene i saken skal utvalget utarbeide en skriftlig uttalelse. Uttalelsen skal inneholde en oversikt over de sentrale dokumentene i saken og en sammenfatning av de relevante fakta som utvalget har lagt til grunn. I uttalelsen skal utvalget også vurdere:

- om det foreligger brudd på anerkjente forskningsetiske normer og/eller vitenskapelig uredelighet, inkludert en vurdering av alvorlighetsgraden.
- om det foreligger systemfeil ved Nord, herunder om Nord kunne forhindre situasjonen gjennom bedre forebyggende arbeid, og
- om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake.

Utvalgets konklusjoner avgjøres ved alminnelig flertall. Ved dissens kan mindretallet kreve at deres begrunnelse blir inkludert i uttalelsen.

V. Oppfølging av saker som har blitt behandlet ved et fakultet eller i FEU

15. Møte med universitetsledelsen

Når en sak er ferdig behandlet ved et fakultet som beskrevet i punkt 9, eller forskningsetisk utvalg har skrevet en uttalelse i saken som beskrevet i punkt 14, skal utvalgets sekretariat innkalle til møte med rektor, prorektor for forskning og utvikling og kommunikasjonsjef for å informere om saken. Øvrige ansatte kan innkalles ved behov. Deltakerne skal få kopi av uttalelsen fra utvalget eller rapporten/redegjørelsen fra fakultetet i forkant av møtet.

Møtet beskrevet ovenfor kan unnlates dersom påstandene ikke gjaldt brudd på forskningsetiske normer, eller bare mindre alvorlige brudd som ble løst ved et fakultet uten at det var nødvendig å skrive rapport, se punkt 8. I et slikt tilfelle skal sekretariatet for FEU sende en skriftlig orientering til personene nevnt i forrige avsnitt.

Dersom saken ble løst ved et fakultet skal prorektor forskning og utvikling, kontrollere at saken ble godt nok behandlet ved fakultetet.

Dersom saken ble vurdert i FEU er møtet en del av prosessen frem mot et vedtak i saken.

16. Vedtak i saker som er vurdert i FEU

Etter møtet beskrevet i punkt 15 skal utvalgets sekretariat sende forslag til vedtak til rektor. Det er rektor som formelt avgjør saker som har blitt vurdert i forskningsetisk utvalg og fatter vedtak om eventuelle tiltak. Mulige tiltak kan være:

- korrigerende eller tilbaketrekking av vitenskapelig arbeid,
- rapportering av saken til offentlig myndighet som fører tilsyn på saksområdet,
- pålagt etikkopplæring,
- restriksjoner på rett til å søke om forskningsmidler og
- restriksjoner på rett til å veilede.

Når rektor har fattet vedtak i saken, skal rektor gi tilbakemelding til fakultetet. Fakultetet har ansvaret for å gjennomføre eventuelle tiltak i tråd med rektors vedtak. Prorektor forskning og utvikling har ansvaret for å følge opp eventuelle systemfeil ved Nord universitet.

Avhengig av sakens alvorlighet, kan det også være aktuelt for Nord å iverksette personalmessige reaksjoner, herunder oppsigelse, avskjed eller tvungen avslutning av en doktorgradsutdanning. Dersom forskeren har begått straffbare forhold, vil Nord vurdere politianmeldelse.

I tilfeller der forskeren/forskerne kan klage til Granskingsutvalget, se punkt 20, bør rektor vurdere om tiltakene skal settes på vent til klagefristen er utløpt eller klagen er ferdig behandlet.

17. Informasjon til berørte parter

I saker der det foreligger brudd på anerkjente forskningsetiske normer eller vitenskapelig uredelighet, skal rektor, prorektor forskning og utvikling, i samarbeid med det berørte fakultetet, vurdere behov for informasjon til:

- andre forskere involvert i den aktuelle forskningen,
- berørte forskningsinstitusjoner og/eller samarbeidspartnere,
- finansieringskilder,
- vitenskapelige tidsskrifter,
- andre publiseringskanaler,
- relevante offentlige tilsynsmyndigheter og
- eventuelle andre berørte personer/instanser.

18. Bistand til å gjenopprette omdømme

I saker der det ikke foreligger brudd på anerkjente forskningsetiske normer, eller bare et mindre alvorlig brudd enn forskeren ble anklaget for, skal rektor og prorektor forskning og utvikling vurdere behovet for tiltak for å gjenopprette forskerens omdømme. Dette skal skje i samarbeid med forskeren selv og fakultetet.

19. Rapport til Granskingsutvalget

Nord universitet skal rapportere til Granskingsutvalget om saker som gjelder mulige alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Dette følger av forskningsetikkloven § 6 fjerde ledd. Det er sakens innhold som avgjør rapporteringsplikten, ikke konklusjonen. Rapporteringsplikten gjelder uavhengig av om saken ble løst ved et fakultet eller behandlet i forskningsetisk utvalg.

Rapporten til granskingsutvalget utarbeides av sekretariatet for FEU. Sekretariatet sender rapporten til rektor for godkjenning og signatur. Prorektor forskning og utvikling skal få kopi av rapporten. Når rektor har signert rapporten, sender sekretariatet rapporten til Granskingsutvalget på rektors vegne.

Dersom forskeren/forskerne har rett til å klage på en uttalelse fra FEU, venter sekretariatet med å utarbeide rapport til Granskingsutvalget til klagefristen er utløpt. Hvis uttalelsen blir påklaget skal saken ikke rapporteres til Granskingsutvalget, men oversendes som en klagesak.

20. Klage til Granskingsutvalget

I saker hvor FEU konkluderer med at en forsker har opptrådt vitenskapelig uredelig, kan forskeren klage på uttalelsen til Granskingsutvalget. Klagefristen er tre uker fra uttalelsen kom fram til forskeren. Dette går fram av forskningsetikkloven § 6 femte ledd og forvaltningsloven § 29.

Forskningsetisk utvalg har ansvaret for å håndtere klagesaken. Saksbehandlingen følger forvaltningsloven kapittel VI, med de begrensningene som følger av forskningsetikkloven.

FEU skal vurdere resultatet i saken på nytt. Utvalget kan ved behov be det aktuelle fakultetet om å foreta ytterligere undersøkelser eller komme med tilleggsopplysninger. Utvalget kan også utrede saken ytterligere på egenhånd.

Dersom FEU fremdeles mener at forskeren/forskerne har opptrådt vitenskapelig uredelig, skal utvalget forberede saken til behandling i Granskingsutvalget.

Dersom forskningsetisk utvalg kommer frem til at forskeren/forskerne ikke har opptrådt vitenskapelig uredelig likevel, skal utvalget skrive en ny uttalelse. Når den nye uttalelsen i saken er ferdig, følges saken opp som beskrevet i punkt 15 til 18 ovenfor. I slike tilfeller er det særlig viktig at den anklagede får nødvendig bistand til å gjenopprette eventuelt tap av omdømme.

Arkivsak-dok.	23/00696-1
Saksansvarlig	Berit Eliassen
Saksbehandler	Vidar Rongved

TIDSSKRIFTAVTALER OG HELSEBIBLIOTEKET - STATUS FEBRUAR 2023

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget tar saken til orientering.

Saksframstilling

Status tidsskriftavtaler («publiser og les»-avtaler)

Tradisjonelt har en institusjons tidsskriftavtaler med forlag/utgiver kun inkludert abonnement. Siden 2019 har Nord og andre norske forskningsinstitusjoner inngått nye avtaler med en rekke forlag/utgivere.¹ De nye avtalene er såkalte «Publiser og les»-avtaler som omfatter både 1) abonnement (lesetilgang) og 2) at forlag/utgiver gjør publisert versjon av vitenskapelige tidsskrifts-artikler fra den aktuelle institusjonens ansatte åpent tilgjengelig (publisering) uten ekstra kostnad.

I 2022 hadde Nord til sammen 7 «publiser og les»-avtaler; i utgangspunktet utløp 5 av dem 31.12.2022: [Wiley](#), [Taylor & Francis](#), [Springer](#), [Cambridge University Press](#) og [Sage](#) ([Elsevier](#)- og [ACM](#)-avtalene var alt fornyet og løper ut 2024).

I de tre første har det vært det en nasjonal årlig kvote for publiseringsdelen/et tak for artikler som gjøres åpent tilgjengelig gjennom avtalen.

Per 09.02.2023

I tillegg til [Elsevier](#)- og [ACM](#)-avtalene har Sikt² også kommet til enighet med [Springer](#) og [Cambridge University Press](#) slik at av de 7 «Publiser og les»-avtalene Nord hadde i 2022, er 4 nå fornyet.

Derimot er Sikt foreløpig ikke kommet til enighet med [Wiley](#), [Taylor & Francis](#) og [Sage](#). Enn så lenge er *lesetilgangen* for [Taylor & Francis](#) og [Sage](#) opprettholdt (så lenge forhandlinger pågår, «grace access»), mens den er stoppet for [Wiley](#)-artikler publisert i 2023³ (vi fortsatt har tilgang til [Wiley](#)-artikler utgitt før 2023); *publiseringsdelen* – muligheten til å gjøre publisert versjon av vitenskapelige tidsskriftartikler fra den aktuelle institusjonens ansatte åpent tilgjengelig uten ekstra kostnad – er for alle de tre nevnte avtalenes vedkommende stoppet.⁴

Bakgrunnen er at de mottatte tilbudene ikke er i tråd med de føringene Universitets- og høgskolerådet (UHR) og Forskningsinstituttene Fellesarena (FFA) har gitt for inngåelse av avtaler; to av kravene:

- Det skal ikke være begrensninger på antall artikler som kan publiseres åpent tilgjengelig.
- Kostnadene i avtalene skal reduseres.

[Sikt forhandlingsråd](#), bestående av virksomhets- og bibliotekledere ved forskningsinstitusjonene, har på bakgrunn av sitt mandat gitt råd og anbefalinger for mottatte tilbud.

Forankringen ligger også i Regjeringens krav om at [vitenskapelige artikler fra offentlig finansiert forskning skal gjøres åpent tilgjengelig innen 2024](#).

Hva innebærer dette? Publisering i Wileys, Taylor & Francis' og Sages rene Open Access-tidsskrifter kan dekkes av [Nords Open-fond](#) etter [søknad](#). Men det store flertallet av Wileys, Taylor & Francis' og Sages tidsskrifter er abonnementsbaserte, hybride tidsskrifter. [Nords Open-fond](#) støtter ikke hybrid Open Access, dvs. frikjøp av enkeltartikler publisert i abonnementsbaserte tidsskrifter. For artikler som antas for publisering i abonnementsbaserte Wiley-, Taylor & Francis- og Sage-tidsskrifter etter 01.01.23 og før nye avtaler evt. er på plass, anbefales det at forfattere **ikke** haker av for å frikjøpe artikkelen (med mindre de har andre finansieringskilder til dette enn fondet). Artikkelen vil da bli publisert som «subscription article» (i første omgang)⁵, dvs. at publisert versjon av artikkelen kun vil være tilgjengelig for abonnenter. Forfattere kan⁶ likevel gjøre artiklene sine åpent tilgjengelig (og det gratis): De kan ved [registrering av vitenskapelige publikasjoner i CRISStin](#) lett [laste opp](#) ([egenarkivere](#))

¹ Se <https://www.openscience.no/publisering/avtaler-om-apen-publisering> for samlet oversikt (også på engelsk: <https://www.openscience.no/en/publisering/apen-publisering>) over de norske såkalte «Publiser og les»-avtalene med [Wiley](#), [Taylor & Francis](#), [Springer](#), [Elsevier](#), [Cambridge University Press](#), [Sage](#) og [ACM](#).

² 1. januar 2022 ble NSD, Uninett og [Unit](#) slått sammen til [Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør](#).

³ Se <https://www.hvl.no/bibliotek/ending-i-avtaler-for-2023/>; Sikt har per 09.02. ikke bekreftet at lesetilgangen er stoppet for [Wiley](#)-artikler publisert i 2023.

⁴ Ved et brudd vil Nord fortsatt ha lesetilgang til og med 2022 for Sage og Wiley. For Taylor & Francis titler vil lesetilgangen begrense seg til titler som Nord hadde abonnement på da vi inngikk den nåværende avtalen.

⁵ Dersom Sikt senere blir enig med en/flere av de tre forlagene om avtale/r for 2023, kan det være at det/de retrospektivt vil gjøre artiklene antatt i perioden fra 01.01.23 til tidspunkt for enighet åpent tilgjengelig.

⁶ Iht. [Nords Open Access-policy](#): må.

akseptert versjon – Authors Accepted Manuscript (**ikke** publisert versjon) – av artikkelen for tilgjengeliggjøring i det åpne institusjonelle arkivet Nord Open (**grønn** Open Access).⁷

Helsebiblioteket

Grunnet budsjettsituasjonen hos Folkehelseinstituttet (FHI) ble Helsebibliotekets tilbud ytterligere redusert fra 1. januar 2023.⁸ Uten tiltak ville ansatte og studenter ha mistet tilgang til noen av databasene og tidsskriftene universitetsbiblioteket har abonnert på via Helsebiblioteket⁹.

Etter kuttet i Helsebiblioteket har universitetsbiblioteket kjøpt tilgang ressursene som forsvant fra 2023; ansatte og studenter ved Nord har fortsatt tilgang til disse som normalt. Universitetsbiblioteket har søkt løsning hvor lagrede søk/arbeid brukerne har utført via Helsebiblioteket, følger over til nytt kundeforhold. For OVID-ressursene skal dette være ivarettatt, gitt at bruker har nyttet sin Nord-konto ved bruk av ressursen. Universitetsbiblioteket oppfordrer fortsatt til at ansatte og studenter lagrer søk/arbeid som er viktige og som de ønsker å beholde. Ved problem med tilgang til personlig konto, er universitetsbiblioteket kontaktpunkt for videre kommunikasjon med leverandør.

⁷ Oppdatert info: <https://www.nord.no/no/bibliotek/tidsskrift-tilgang/>

⁸ Se <https://www.helsebiblioteket.no/innhold/artikler/nyheter/kutt-i-helsebibliotekets-avtaler-for-2023>.

⁹ Gjelder AMED, Embase, PsycINFO, Medline (via Ovid), Cochrane library; tilsvarende gjelder tidsskriftet New England Journal of Medicine. Disse faglige informasjonsressursene er ikke lenger tilgjengelig gjennom Helsebiblioteket fra 1.1.23.

Arkivsak-dok. 23/00162-4
Saksansvarlig Ketil Eiane
Saksbehandler Tina Bringslimark

MUNTLIGE ORIENTERINGER/INNMELDTE SAKER

Forslag til vedtak:

Forskningsutvalget tar sakene til orientering

Saksfremstilling

I FU-møtet vil følgende saker bli muntlig orientert

- Matchmaking Portal at Nord
- Mobility allowance MSCA PF
- Medlemskap Centre for Advanced Study
- Status prosess tematiske satsinger

Det har kommet inn følgende saker:

- Forslag om å melde Nord inn i det norske universitetscenteret i Paris (DNUP) fra Cecilie Høj Anvik
- Ønske om status for veilederutviklingskurs fra Wenche Rønning